

ผลของการจัดกิจกรรมการสอนแบบจิตปัญญาที่มีต่อความภาคภูมิใจในตนเอง
ของเด็กปฐมวัย

ปริญญาณิพนธ์
ของ
เยาวนารถ เลหาบรรจง

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย
พฤษภาคม 2545
ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ผลของการจัดกิจกรรมการสอนแบบจิตปัญญาที่มีต่อความภาคภูมิใจในตนเอง
ของเด็กปฐมวัย

บทคัดย่อ

ของ

เยาวนารถ เล่าหบรรจง

๑๑ ก.พ. 2546

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย

พฤษภาคม 2545

๒ 1๕๕๕๗

เยาวนารถ เลหาบรรจง. (2545). ผลของการจัดกิจกรรมการสอนแบบจิตปัญญาที่มีต่อความภาคภูมิใจในตนเองของเด็กปฐมวัย. ปรินญาณินทร์ กศ.ม. (การศึกษาปฐมวัย). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. คณะกรรมการควบคุม : รองศาสตราจารย์ ดร.กฤษยา ดันดีผลาชีวะ, ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ระวีวรรณ พันธุ์พานิช

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาระดับความภาคภูมิใจในตนเองของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมการสอนแบบจิตปัญญา กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชาย-หญิง อายุ 4-5 ปี กำลังศึกษาอยู่ชั้นอนุบาลปีที่ 1 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2545 โรงเรียนเบญจมบพิตร สังกัดสำนักการศึกษากรุงเทพมหานคร ได้มาโดยการสุ่มกลุ่มด้วยการจับสลากมา 1 ห้องเรียน จากจำนวน 2 ห้องเรียน แล้วให้ครูผู้สอนทำการประเมินโดยใช้แบบประเมินความภาคภูมิใจในตนเองคัดเลือกเด็กที่มีความภาคภูมิใจในตนเองต่ำ จำนวน 15 คน เพื่อจัดให้เด็กได้รับการจัดกิจกรรมการสอนแบบจิตปัญญา เป็นระยะเวลา 8 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 3 วัน วันละ 20 นาที

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ คือแผนการสอนแบบจิตปัญญาและแบบประเมินความภาคภูมิใจในตนเองที่มีค่าความเชื่อมั่น = 0.96 ในการศึกษาครั้งนี้ใช้แบบแผนการวิจัยแบบ One-Group Pretest-Posttest Design และวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติ t - test Dependent

ผลการศึกษาพบว่า

1. ความภาคภูมิใจในตนเองของเด็กปฐมวัยหลังการจัดกิจกรรมการสอนแบบจิตปัญญาโดยรวมทุกด้านอยู่ในระดับดีมาก เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ด้านเห็นคุณค่าในตนเอง ด้านเห็นคุณค่าผู้อื่น และด้านมีความเชื่อมั่นในตนเองอยู่ในระดับดีมาก ส่วนด้านมีจิตใจดีอยู่ในระดับดี
2. ความภาคภูมิใจในตนเองของเด็กปฐมวัยภายหลังการทดลองสูงขึ้นกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

THE EFFECT OF PSYCHO-INTELLECTUAL ACTIVITY ON PRESCHOOL
CHILDREN'S SELF-ESTEEM

AN ABSTRACT
BY
YAOWANARTH LAOHABANCHONG

Presented in partial fulfillment of the requirements
for the Master of Education degree in Early Childhood Education
at Srinakharinwirot University
November 2002

Yaowanarth Laohabanchong. (2002). *The effect of psycho-intellectual activity on preschool children's self-esteem*. Master thesis, M.Ed. (Early Childhood Education). Bangkok : Graduate School, Srinakharinwirot University. Advisor Committee : Assoc. Prof. Dr. Kulaya Tantiphlachiva, Assist. Prof. Raweewan Panpanich.

This study aimed to investigate self-esteem level of preschoolers through psycho-intellectual activity. The subjects consisted of boys and girls in kindergarten 1, aged 4 - 5 years, studying in the first semester of 2002 academic year at Benjamaborphit School under the Department of Education, Bangkok Metropolitan, through cluster sampling. Then one classroom with 15 preschoolers was randomly assigned into the experimental group and attained in 8 weeks, 3 days a week, and 20 minutes a day of experiment with psycho-intellectual activity.

The instruments were Psycho-Intellectual Lesson Plan and Self-Esteem Assessment Scale with reliability of 0.96. One-group pretest-posttest design was administered. Then data were analyzed by t-test (Dependent).

The results revealed that :

1. Self-esteem of preschoolers after the psycho-intellectual activity was at an excellence level on perceiving self-value, perceiving other value, and self-confidence, and at good level on being well minded.
2. Self-esteem of preschoolers after the experiment was significantly higher at .01 level.

ปริญญาโทฉบับนี้ได้รับทุนสนับสนุนจากทบวงมหาวิทยาลัย
ประจำปีงบประมาณ 2545

ปริญญานิพนธ์

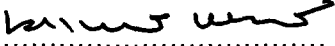
เรื่อง

ผลของการจัดกิจกรรมการสอนแบบจิตปัญญาที่มีต่อความภาคภูมิใจในตนเอง
ของเด็กปฐมวัย

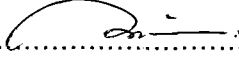
ของ

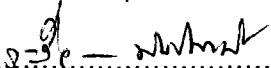
นางเยาวนารถ เลหาบรรจง

ได้รับอนุมัติจากบัณฑิตวิทยาลัยให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต วิชาเอกการศึกษาปฐมวัย
ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

..... คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
(รองศาสตราจารย์ ดร.นภาพร หะวานนท์)
วันที่ 22 พฤศจิกายน พ.ศ. 2545

คณะกรรมการสอบปริญญานิพนธ์

..... ประธาน
(รองศาสตราจารย์ ดร.กุลยา ดันติผลาชีวะ)

..... กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ระวีวรรณ พันธุ์พานิช)

..... กรรมการที่แต่งตั้งเพิ่มเติม
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สิริมา ภิญโญนนตพงษ์)

..... กรรมการที่แต่งตั้งเพิ่มเติม
(อาจารย์ ดร.พัฒนา ชัยพงศ์)

ประกาศคุณูปการ

ปริญญานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงลงได้ด้วยดีเพราะความเมตตากรุณาจาก รองศาสตราจารย์ ดร.กฤษยา ตันติผลาชีวะ ประธานกรรมการที่ปรึกษาปริญญานิพนธ์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ระวีวรรณ พันธุ์พานิช กรรมการที่ปรึกษาปริญญานิพนธ์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สิริมา ภิญโญนนตพงษ์ และอาจารย์ ดร.พัฒนา ชัชพงศ์ ที่กรุณาให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมทำให้ปริญญานิพนธ์ฉบับนี้สมบูรณ์อย่างยิ่ง ผู้วิจัยขอกราบ ขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ โอกาสนี้

ขอกราบขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร.อารี พันธุ์มี รองศาสตราจารย์นิภา ศรีไพโรจน์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์อัญชลี ไสยวรรณ อาจารย์วรลือ โกศัย อาจารย์นพพร แซ่เลื่อง และอาจารย์พิทักษ์ชาติ สุวรรณไตรย์ ที่กรุณาให้คำแนะนำและแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ ในการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้

ขอขอบพระคุณ ท่านผู้บริหาร คณะครูและนักเรียนชั้นอนุบาล 1 โรงเรียนเบญจมบพิตร เขตดุสิต สังกัดกรุงเทพมหานคร และอาจารย์ลดาพรรณ ตีสุม ที่ได้ให้ความกรุณา ช่วยเหลือ อำนวยความสะดวกในการ เก็บรวบรวมข้อมูลในครั้งนี้ และอาจารย์ศิริพร รัตนโกสินทร์ที่ให้ความช่วยเหลือในการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัย ขอขอบคุณไว้ ณ โอกาสนี้ด้วย

ขอขอบคุณ อาจารย์วรสิทธิ์ อาจารย์เลิศลักษณ์ พิมพ์บุญมา, คุณภิญโญ คุณเยาวภา ธารางกูร, คุณจิรัฐ นิลดวงแก้ว ที่ให้ความช่วยเหลือ แนะนำ และให้กำลังใจด้วยดีตลอดระยะเวลาที่ทำปริญญานิพนธ์นี้

ขอขอบพระคุณคณาจารย์สาขาการศึกษาปฐมวัยทุกท่านที่ได้อบรมสั่งสอน ถ่ายทอดความรู้และ ประสบการณ์ที่ดีและมีคุณค่ายิ่งแก่ผู้วิจัย จนทำให้ผู้วิจัยประสบความสำเร็จในการศึกษา และขอขอบคุณพี่ น้องนิสิตปริญญาโท สาขาการศึกษาปฐมวัยทุกท่านที่กรุณาให้คำแนะนำ ช่วยเหลือ สนับสนุนและให้กำลังใจ ด้วยดีเสมอมา

คุณค่าและประโยชน์ของปริญญานิพนธ์ฉบับนี้ ขอมอบเป็นเครื่องบูชาพระคุณบิดา มารดา คุณอา ตลอดจนครูอาจารย์และผู้มีพระคุณทุกท่าน

เยาวนารถ เลาหบรรจง

สารบัญ

บทที่	หน้า
1 บทนำ.....	1
ภูมิหลัง.....	1
ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า	5
ความสำคัญของการศึกษาค้นคว้า	5
ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า	5
ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า	5
ตัวแปรที่ศึกษา	6
นิยามศัพท์เฉพาะ	6
กรอบแนวคิดในการศึกษาค้นคว้า	7
สมมติฐานในการศึกษาค้นคว้า.....	7
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	8
เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความภาคภูมิใจในตนเอง	9
ความหมายของความภาคภูมิใจในตนเอง	9
ความสำคัญของความภาคภูมิใจในตนเอง	11
องค์ประกอบของความภาคภูมิใจในตนเอง	12
ลักษณะของเด็กที่มีความภาคภูมิใจในตนเอง	14
พัฒนาการของความภาคภูมิใจในตนเอง	16
การพัฒนาและการเสริมสร้างความภาคภูมิใจในตนเอง	17
บทบาทของครูในการพัฒนาความภาคภูมิใจในตนเอง	20
ทฤษฎีความต้องการของมาสโลว์	23
ทฤษฎีจิตสังคมของอีริกสัน	24
งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความภาคภูมิใจในตนเอง	24
เอกสารและงานวิจัยเกี่ยวกับการสอนแบบจิตปัญญา	25
ความหมายของการสอนแบบจิตปัญญา	25
แนวคิดพื้นฐานของการสอนแบบจิตปัญญา	26
องค์ประกอบสำคัญของการสอนแบบจิตปัญญา	26
กระบวนการจัดกิจกรรมแบบจิตปัญญา	29
บทบาทของครูผู้สอนแบบจิตปัญญา	30
ทฤษฎีพุทธิปัญญาของพัวเจท์	32
ทฤษฎีการเรียนรู้ของบรูเนอร์	32
งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสอนแบบจิตปัญญา	33

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
2 (ต่อ) เอกสารและงานวิจัยเกี่ยวกับกิจกรรมในวงกลม	33
ความหมายของการจัดประสบการณ์.....	33
แนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับการจัดประสบการณ์สำหรับเด็กปฐมวัย	34
หลักการจัดประสบการณ์สำหรับเด็กปฐมวัย	35
การจัดกิจกรรมในวงกลม	37
รูปแบบของการจัดกิจกรรมในวงกลม	38
การดำเนินกิจกรรมในวงกลม	40
งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมในวงกลม	41
3 วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า	43
การกำหนดประชากรและเลือกกลุ่มตัวอย่าง	43
การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า	43
การเก็บรวบรวมข้อมูล	49
การจัดกระทำและการวิเคราะห์ข้อมูล.....	51
4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	55
สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล	55
การวิเคราะห์ข้อมูล.....	55
5 สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	58
ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า	58
สมมุติฐานในการศึกษาค้นคว้า	58
วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า	58
สรุปผลการศึกษาค้นคว้า.....	59
อภิปรายผล	59
ข้อสังเกตที่ได้จากการศึกษาค้นคว้า.....	64
ข้อเสนอแนะในการนำผลการศึกษาค้นคว้าไปใช้	64
ข้อเสนอแนะในการทำวิจัย	65
บรรณานุกรม	66

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
ภาคผนวก.....	72
ภาคผนวก ก.....	73
ภาคผนวก ข.....	83
ภาคผนวก ค.....	93
ภาคผนวก ง.....	95
ประวัติย่อผู้วิจัย.....	97

บัญชีตาราง

ตาราง	หน้า
1 การวิเคราะห์ความหมายความภาคภูมิใจในตนเองของนักการศึกษา	10
2 แบบแผนการทดลอง	49
3 กำหนดการสอนในการทดลอง	50
4 ระดับความภาคภูมิใจในตนเองของเด็กปฐมวัย จำแนกรายด้าน	56
5 เปรียบเทียบความภาคภูมิใจในตนเองของเด็กปฐมวัย ก่อนและหลังการทดลอง.....	57

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

สังคมไทยในปัจจุบันได้รับผลกระทบจากกระแสโลกาภิวัตน์ที่หลั่งไหลเข้ามาด้วยความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีการสื่อสาร ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างมากทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และการเมืองการปกครอง ส่งผลต่อการดำเนินชีวิตและสภาพจิตใจของประชาชน ทั้งในสถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษา และสถาบันทางสังคมอื่น ๆ (วัชรีย์ อัจจะรัตน์, รัชวัลย์ บุญโณม และโนรี ใจหาญ, 2541 : 13) การเปลี่ยนแปลงนี้ก่อให้เกิดสิ่งที่เป็นความเสี่ยงสำหรับเด็กและเยาวชนตามมา เด็กจำนวนมากมีพฤติกรรมเสี่ยงนำไปสู่ปัญหาความล้มเหลวทางการเรียนและความล้มเหลวในชีวิต ดังปรากฏในหนังสือพิมพ์ วิทยุ และโทรทัศน์ เช่น เด็กติดยาเสพติด เป็นอันธพาลเกร่ มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ มีเพศสัมพันธ์อย่างไม่เหมาะสม เป็นโรคซึมเศร้าและพยายามฆ่าตัวตาย ปัญหาพฤติกรรมทางสังคมดังกล่าวจะเกิดกับผู้ที่มีความภาคภูมิใจในตนเองต่ำ (Low self-esteem) เนื่องจากคนที่ขาดความภาคภูมิใจในตนเองจะมีความสุขภายในตน ขาดความหนักแน่น และไม่เป็นตัวของตัวเอง จึงมีแนวโน้มที่จะเกิดปัญหาสุขภาพจิตได้ง่าย (อุมาพร ตรังคสมบัติ, 2543 : 36) โดยเฉพาะอัตราการฆ่าตัวตายจากสถิติของศูนย์ข้อมูลสารนิเทศ สำนักแผนงานและงบประมาณ กรมตำรวจ พบว่าตั้งแต่ปี พ.ศ. 2535 เป็นต้นมา มีแนวโน้มการฆ่าตัวตายเพิ่มสูงขึ้น (นันทา กัญมาศ, 2541 : 1)

จากการศึกษาประวัติอาชญากร ผู้ติดยาเสพติด ผู้ที่ทำร้ายตนเอง ผู้ที่มีความล้มเหลวในชีวิต หรือผู้ที่มีปัญหาทางการปรับตัวของมาศสวรรค์ พัฒนานุพงษ์ พบว่า บุคคลเหล่านี้มักมีทัศนคติต่อตนเองว่าเป็นคนไร้ค่า ไม่มีผู้ใดเห็นคุณค่าของตน อันเนื่องมาจากการไม่เห็นความสำคัญของตนเอง (มาศสวรรค์ พัฒนานุพงษ์, 2531 : 24) บุคคลที่ขาดความภาคภูมิใจในตนเองเป็นคนชอบโยนความผิดของตนเองให้ผู้อื่น ชอบหาความผิดพลาดของผู้อื่น เป็นคนชอบเอาชนะและเป็นฝ่ายถูกต้องเสมอ บุคคลประเภทนี้จะเป็นคนที่ติดยาเสพติด ซึมเศร้าสิ้นหวังในชีวิต เป็นคนเห็นแก่ตัวและมีความต้องการทางวัตถุสูง ยิ่งร้ายไปกว่านั้นคนที่ขาดความภาคภูมิใจในตนเองยังเป็นคนที่ยพยายามฆ่าตัวตายเพื่อหลีกเลี่ยงสิ่งสังคม (เกียรติวรรณ อมาตยกุล, 2540 : 4-8)

ความภาคภูมิใจในตนเองเป็นสิ่งสำคัญในการพัฒนาบุคคลไปสู่การเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ เป็นความต้องการพื้นฐานของมนุษย์ เป็นสิ่งที่ทำให้ชีวิตมีความสุขและประสบความสำเร็จ (นาดยา วงศ์เหล็กภัย, 2532 : 1 ; อ้างอิงจาก Rogers, 1961 , Maslow, 1954 : 91) ความภาคภูมิใจในตนเองยังเป็นแรงกระตุ้นให้บุคคลทำงานสำเร็จตามเป้าหมายที่พึงประสงค์และจะช่วยแก้ปัญหาอื่นที่เกิดขึ้นในสังคมปัจจุบันได้ด้วย ซึ่งตรงกับ ความเชื่อที่ว่า คนเราจะไม่ทำร้ายตนเองถ้าเขายังรักตนเองอยู่ และถ้าเขามีความเชื่อมั่นในตนเองเขาจะพยายามทำทุก ๆ สิ่งอย่างดีที่สุดเท่าที่จะทำได้ หากช่วยให้เด็กมีความภาคภูมิใจในตนเองสูงก็จะเป็นสิ่งป้องกันเขาจากปัญหาดังกล่าวได้ (ชนาธิป พรกุล, 2543 : 112-113)

ความภาคภูมิใจในตนเองมีผลสำคัญต่อทุกช่วงชีวิตของเด็ก โดยเฉพาะอย่างยิ่งมีความสำคัญต่อการเรียน เด็กที่ขาดความภาคภูมิใจในตนเองจะประสบความล้มเหลวทางด้านการเรียน ด้านการทำงาน ด้านมนุษยสัมพันธ์ และความล้มเหลวในชีวิตทุกด้าน การขาดความภาคภูมิใจในตนเองจึงเปรียบเสมือนความพิการทางบุคลิกภาพ (ประเทิน มหาจันทร์, 2536 : คำนำ) ซึ่งความภาคภูมิใจในตนเองเปรียบได้กับ

ภูมิคุ้มกันของร่างกาย ผู้ที่นับถือตนเองจะมีความเข้มแข็ง สามารถแก้ปัญหาได้ดี จัดการกับความกังวลและความเครียดที่เกิดขึ้นได้ หากพบกับความล้มเหลวก็ไม่ท้อแท้ มีพลังต่อสู้กับอุปสรรคต่าง ๆ อันเข้ามาในชีวิตได้ (อุมาพร ตรังคสมบัติ. 2543 : 17) เด็กที่มีความภาคภูมิใจในตนเองจะมีความคิดที่ดี ๆ กับตนเอง ซึ่งเป็นคุณสมบัติที่สำคัญที่สุดในการทำให้เป็นคนที่ไม่มีข้อจำกัด เมื่อเด็กรักตนเองจะมีความเชื่อมั่นและนับถือตนเอง ความคิดของผู้อื่นย่อมไม่ทำให้เขาหวั่นไหวเมื่อเด็กรู้สึกว่าคุณสมบัติพร้อมแล้วเขาก็ยอมยินดีที่จะแบ่งปันสิ่งดี ๆ เหล่านั้นให้แก่คนรอบข้างด้วยเช่นกัน (สุวรรณี พุทธิศรี. 2543 : 166)

เด็กวัย 0-6 ปี เป็นวัยแห่งการวางรากฐานของชีวิต การส่งเสริมให้เด็กมีความภาคภูมิใจในตนเองจึงเป็นพื้นฐานที่สำคัญที่จะช่วยให้เด็กมีพัฒนาการในทุก ๆ ด้านได้อย่างเหมาะสม (ทิตนา แชนมณีและคนอื่น ๆ. 2536 : 143) พัฒนาการความภาคภูมิใจในตนเองมีลักษณะที่เป็นกระบวนการต่อเนื่องตามขั้น พัฒนาการตั้งแต่วัยเด็กเล็กจนถึงวัยผู้ใหญ่ และสามารถพัฒนาได้ด้วยการจัดประสบการณ์ที่เปิดโอกาสให้เด็กได้พึ่งตนเองในการทำสิ่งต่าง ๆ ตามความสามารถ เป็นการกระตุ้นให้เด็กตระหนักถึงคุณค่าในตนเอง มีความมั่นใจและภาคภูมิใจในตนเอง อีกทั้งช่วยสร้างแรงต้านทานในการหลีกเลี่ยงปัญหาต่าง ๆ ได้อย่างดี (อารี พันธุ์ณี. 2542 : 57) การเสริมสร้างความภาคภูมิใจในตนเองในเด็กปฐมวัยนั้นเป็นลักษณะการพัฒนา รากฐานให้แข็งแกร่ง ซึ่งพัฒนามาจากความรักและการยอมรับตนเองของเด็กที่เกิดจากสัมพันธภาพระหว่างบิดามารดาและบุคคลในครอบครัว (Erikson.1975 : 220) เมื่อเด็กเริ่มใช้ชีวิตในโรงเรียน ครูและเพื่อนจะเป็นผู้มีอิทธิพลในการช่วยให้เด็กได้รับประสบการณ์ตรงเกี่ยวกับการประสบความสำเร็จ ความล้มเหลว หรือการเป็นที่ยอมรับของครูและเพื่อน ๆ ได้ เพราะการที่เด็กใช้ขีดความสามารถและความพยายามของตนในการทำกิจกรรมร่วมกับผู้อื่น เป็นที่ชื่นชมของเพื่อน ๆ และครู ความพึงพอใจในความสำเร็จจะช่วยให้เด็กรับรู้ถึงคุณค่าของตน มีแรงจูงใจที่จะทำสิ่งต่าง ๆ ให้สำเร็จโดยไม่ต้องพึ่งพาผู้อื่น เป็นการสร้างความภาคภูมิใจในตนเองให้มีความมั่นคงยิ่งขึ้น (McMillan and others. 1995 : 9-11)

ความภาคภูมิใจในตนเองเป็นคุณลักษณะที่เด็กต้องได้รับการส่งเสริม เพราะเป็นพื้นฐานสำคัญของการพัฒนาบุคลิกภาพที่จะส่งผลให้มีการความเป็นตัวของตัวเอง กล้าคิด กล้าแสดงออก สามารถปรับตัวเข้ากับสถานการณ์ได้อย่างเหมาะสม มีความภาคภูมิใจและแก้ปัญหาด้วยความรู้สึกที่มั่นคง สุขภาพจิตดี และมีความสุขในการดำรงชีวิต (กรมวิชาการ. 2537 : 1) ความภาคภูมิใจในตนเองสามารถปลูกฝังให้เกิดขึ้นได้ เพราะทุกคนในสังคมมีความปรารถนาที่จะได้รับความสำเร็จ มีความภาคภูมิใจในตนเอง ต้องการให้ผู้อื่นยอมรับนับถือในความสำเร็จของตนด้วย ถ้าความต้องการนี้ได้รับการตอบสนองอย่างเพียงพอจะทำให้บุคคลนั้นมีความภาคภูมิใจในตนเอง (Maslow. 1954 : 91) เด็กวัย 3-6 ปี เป็นวัยแห่งการเรียนรู้สิ่งแวดล้อมรอบตัว ถ้าเด็กอยู่ในสภาพแวดล้อมที่มีความสุขจะทำให้เด็กมองโลกในแง่ดี มีความเชื่อมั่นในตนเอง และเกิดความไว้วางใจผู้อื่น (Erikson.1975 : 220-222) ดังนั้น ผู้ใหญ่จึงควรส่งเสริมความภาคภูมิใจในตนเองให้กับเด็กเพื่อหลีกเลี่ยงกับการที่เด็กจะถูกครอบงำด้วยปัญหาต่าง ๆ ที่ชักจูงให้ชีวิตต่ำลง เกิดการเสพยา สิ่งมั่วเมา ตลอดจนมีพฤติกรรมทางเพศที่ไม่เหมาะสม นอกจากนี้อาจประสบความล้มเหลวในการทำงานร่วมกับผู้อื่น ซึ่งเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาคนให้เป็นที่ยอมรับของสังคม (บุษบง ดันติวงศ์. 2535 : 95)

กระทรวงศึกษาธิการได้ให้ความสำคัญกับการเสริมสร้างความภาคภูมิใจในตนเอง ดังจะเห็นได้ในหลักสูตรก่อนประถมศึกษา พุทธศักราช 2540 นอกจากจะกำหนดจุดมุ่งหมายเพื่อส่งเสริมพัฒนาการเด็ก โดยองค์รวมแล้วยังมุ่งเพื่อให้เด็กเกิดลักษณะที่พึงประสงค์ไว้ 10 ประการ โดยมีข้อที่ 3 กำหนดให้เด็กปฐมวัยควรมีลักษณะ ร่าเริง แจ่มใส มีความรู้สึกที่ดีต่อตนเองและผู้อื่น (กรมวิชาการ. 2540 : 32) ซึ่งความรู้สึกที่ดีต่อตนเอง (Self-esteem) หมายถึง การที่เด็กมีความเชื่อมั่นว่าตนมีคุณค่า มีความหมาย มีสิ่งที่ดีเหมือน

คนอื่น สามารถทำสิ่งต่าง ๆ ได้ด้วยตนเอง มีความสุขในการทำกิจกรรมร่วมกับผู้อื่น เชื่อมมั่นในความสามารถของตน กล้าตัดสินใจ และเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ได้ดี คือการเสริมสร้างให้เด็กมีความภาคภูมิใจในตนเองนั่นเอง คูเปอร์สมิธ (Coopersmith. 1984 : 9-11) และสวาร์ตส์ ไคว้ตระกูล (2541 : 427) เสนอแนวทางแก่ครูในการเสริมสร้างความภาคภูมิใจในตนเองให้เด็ก โดยการยอมรับเด็กแต่ละคนด้วยความจริงใจ รวมถึงส่งเสริมการแสดงออก ยอมรับความแตกต่างระหว่างบุคคล เป็นแบบอย่างที่ดีและถูกต้อง ช่วยพัฒนาวิธีการแก้ปัญหาในทางสร้างสรรค์ พยายามช่วยเหลือและส่งเสริมเด็กทุกคน สนับสนุนให้เด็กทำสิ่งที่ดีและถูกต้อง จัดสภาพห้องเรียนให้เด็กทุกคนมีบทบาทได้ทำความดี ช่วยเหลือผู้อื่น สอนให้เป็นผู้ที่มีน้ำใจ ไม่ดูถูกกัน และสนับสนุนให้ผู้ปกครองมีความรู้ความเข้าใจเด็ก เพื่อความร่วมมือในการเสริมสร้างความภาคภูมิใจในตนเองให้เกิดขึ้นแก่เด็ก

การสอนเด็กมีความสำคัญต่อการพัฒนาความภาคภูมิใจในตนเองของเด็กมาก ครูจะสอนเน้นเฉพาะเนื้อหาวิชาการอย่างเดียวไม่ได้ ต้องสร้างความแข็งแกร่งให้เด็กด้วยกระบวนการเรียนการสอนที่เหมาะสม เด็กสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข กระแสการปฏิรูปการเรียนรู้ มุ่งเน้นการสอนเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง เน้นกระบวนการเรียนรู้แบบค้นหาและการมีปฏิสัมพันธ์ การพัฒนาด้านสังคมและจิตใจ ส่งเสริมให้เด็กเกิดความภาคภูมิใจในตนเอง (Self-esteem) โดยการจัดกิจกรรมให้เด็กเลือกทำกิจกรรมตามความสามารถและความสนใจ จัดกิจกรรมที่เปิดกว้าง ให้อิสระในการเลือก ให้เด็กได้รับความสนุกสนาน เสริมสร้างพัฒนาการทุกด้าน ทำให้เด็กเกิดความไว้วางใจในตัวเอง กล้าคิด กล้าแสดงออก ทำให้เด็กมีความรู้และทักษะทางสังคมควบคู่กันไป ซึ่งในปัจจุบันครูได้นำนวัตกรรมการศึกษา เข้ามาใช้ในการจัดการกระบวนการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางอย่างหลากหลาย เปิดโอกาสให้เด็กทำกิจกรรมกลุ่มและรายบุคคล ใช้ทักษะการสื่อสาร ได้ทำงานที่ตนริเริ่ม วิธีการสอนแบบใหม่ ๆ ที่นักการศึกษาปรารถนาจะใช้ได้แก่ การสอนแบบไฮ/สโคป การสอนแบบโครงการ การสอนภาษาแบบองค์รวม ด้วยเชื่อว่า การเรียนรู้โดยที่เด็กได้เล่น สัมผัส ลงมือกระทำด้วยตนเอง (Active learning) เป็นปัจจัยสำคัญของการพัฒนาเด็กให้เรียนรู้เต็มตามศักยภาพและตอบสนองความแตกต่างของเด็กแต่ละคน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2542 : บทสรุปผู้บริหาร)

จากการศึกษางานวิจัยพบว่า ได้มีผู้นำวิธีการสอนแบบต่าง ๆ มาใช้ในการส่งเสริมความภาคภูมิใจในตนเองด้วยวิธีการสอนที่หลากหลาย เช่น การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนตามหลักการสอนแบบโครงการ (วัฒนา มัคคสมัน. 2539) การจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์แบบครูเน้นคุณค่าในตัวเด็ก ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของความภาคภูมิใจในตนเอง (นพพร แซ่เลื่อง. 2539) การจัดกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์สร้างความภาคภูมิใจในตนเองโดยใช้กลไกการเป็นผู้นำและกิจกรรมกลุ่ม (รัตมี โพนเมืองหล้า. 2543) และพบว่าควรมีการศึกษาเพื่อพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างความภาคภูมิใจในตนเองที่มีลักษณะเป็นนวัตกรรมการสอนในรูปแบบอื่น ๆ โดยเฉพาะบทบาทและวิธีการสอนของครูเป็นสิ่งสำคัญยิ่งในการทำให้เด็กเกิดการเรียนรู้และเข้าใจอย่างกระจำจรัสจะช่วยทำให้เด็กพัฒนาความภาคภูมิใจในตนเองได้

การสอนแบบจิตปัญญา เป็นนวัตกรรมการสอนที่ยึดเด็กเป็นศูนย์กลางวิธีหนึ่ง ที่มุ่งถึงจิตใจของผู้เรียนที่ต้องการเรียนอย่างมีความสุข ควบคู่ไปกับการพัฒนาปัญญา วิธีการสอนจะเน้นที่กิจกรรมการสอนของครูที่จะทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง โดยให้ความหมายของจิตว่า เป็นการเรียนที่ตรงกับความต้องการของผู้เรียน มีปฏิบัติการทางความคิด ตื่นตัวและสนุกที่จะเรียน ส่วนปัญญาหมายถึงการส่งเสริมพุทธปัญญาด้วยการเพิ่มพูนและขยายข้อความรู้ที่จำเป็นต้องเรียน ให้เกิดความเข้าใจอย่างกระจำจรัสได้จากกิจกรรมการสอน มีองค์ประกอบสำคัญ 4 ประการ คือ มโนทัศน์ที่ต้องเรียน กิจกรรมการสอนมี

คุณสมบัติ 5 ประการ คือ ผู้เรียนลงมือกระทำด้วยความคิด มีการแสดงออกที่ดี เรียนรู้แบบร่วมมือ เรียนรู้จากการค้นพบ และมีความก้าวหน้าในการเรียนรู้ การประเมินภาพการสอน และหน่วยเวลากำกับการสอน การสอนแบบจิตปัญญามุ่งให้ผู้เรียนค้นพบความรู้ตามมโนทัศน์ที่ครูจัดเป็นหน่วยการสอน โดยใช้หลักทฤษฎีการเรียนรู้ของพือาเจท์และการเรียนรู้ด้วยการค้นพบของบรูเนอร์ โดยมีจุดประสงค์เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้จากมโนทัศน์จากกิจกรรมการสอนด้วยการลงมือปฏิบัติและการคิดด้วยตนเอง เกิดการเรียนรู้สิ่งใหม่ด้วยกิจกรรมการสอนที่สานประสบการณ์เดิม ประกอบกับการได้รับความรู้เพิ่มขึ้นด้วยการเพิ่มพูนปัญญา สร้างเจตคติ และมีทักษะการเรียนรู้เพิ่มขึ้น ผลของการสอนทำให้ผู้เรียนเกิดความต้องการเรียนจากกิจกรรมลงมือปฏิบัติและคิด ซึ่งเป็นแรงจูงใจภายในมากกว่าการจูงใจภายนอกด้วยสิ่งของและรางวัล การดำเนินกิจกรรมการสอนต้องก้าวไปทีละขั้นตอนตามลำดับเนื้อหาและคล้องจองกับเรื่องที่เรียน ที่สำคัญผู้เรียนต้องมีการเสนอผลงานหน้าชั้นเรียน ครูต้องเชื่อมสานต่อกับประสบการณ์ที่ผู้เรียนเคยมีทั้งทางตรงและทางอ้อมด้วยการโยงข้อความรู้ที่ผู้เรียนเคยได้รับหรือเรียนรู้มาก่อนกับสิ่งที่ได้รับใหม่จากกิจกรรมเพื่อให้เกิดการบูรณาการความรู้ระหว่างความรู้ใหม่และประสบการณ์เดิม ในการสอนแบบจิตปัญญาต้องบรรจุคุณค่าของคุณธรรม และจริยธรรมที่ผู้เรียนต้องตระหนัก ความสำเร็จของการสอนแบบจิตปัญญาอยู่ที่สามารถใช้หลักการของการปฏิบัติทางกายและความคิด การแสดงออก การร่วมมือ การค้นพบ และความก้าวหน้าอย่างผสมกลมกลืนด้วยการประเมินสภาพการสอนเพื่อเสริมบรรยากาศการเรียนรู้ได้จนครบหน่วยเวลา โดยมีเป้าหมายการสอนอยู่ที่การจำและนำไปใช้ได้นานและสร้างสรรค์การเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง (กุลยา ตันติผลาชีวะ. 2543 : 46-78)

ลักษณะการสอนแบบจิตปัญญามีองค์ประกอบที่สอดคล้องกับความภาคภูมิใจในตนเองของเด็กปฐมวัย กล่าวคือ ให้เด็กปฏิบัติภารกิจ มีการแสดงออก เรียนรู้แบบร่วมมือ และค้นพบด้วยตัวเอง ซึ่งการให้เด็กได้ปฏิบัติ มีส่วนร่วมในการคิดและค้นพบทำให้เกิดการยอมรับจากกลุ่ม จะทำให้เด็กเห็นคุณค่าในตนเอง (พัชนี วรกวิน. 2522) นอกจากนี้การสอนแบบจิตปัญญาเน้นการทำงานแบบมีส่วนร่วม ซึ่งการให้เด็กได้ทำงานเป็นกลุ่มทำให้เด็กเรียนรู้การอยู่ร่วมกับผู้อื่นและเห็นคุณค่าผู้อื่น (โรเจอร์ส.1970) การให้เด็กได้เรียนรู้ด้วยการค้นพบและได้แสดงออกทำให้เด็กมีความเชื่อมั่นในตนเอง (วารุณี เจริญรัตนโชติ. 2543) และตามทฤษฎีพื้นฐานของการสอนแบบจิตปัญญาคือเรียนอย่างมีความสุขเป็นการส่งเสริมให้เด็กมีจิตใจดี (กุลยา ตันติผลาชีวะ. 2543)

ด้วยแนวคิดพื้นฐานและลักษณะของการสอนแบบจิตปัญญาดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจการสอนแบบจิตปัญญามาจัดกิจกรรมการสอนเพื่อส่งเสริมความภาคภูมิใจในตนเองให้กับเด็กปฐมวัย เพื่อให้เด็กเกิดการเห็นคุณค่าในตนเอง เห็นคุณค่าผู้อื่น มีความเชื่อมั่นในตนเอง และมีจิตใจดี ทั้งนี้เพราะการสอนแบบจิตปัญญามุ่งเน้นให้ผู้เรียนได้แสดงออก ด้วยการมีส่วนร่วมในการคิดค้นหาคำตอบ ได้ลงมือปฏิบัติจริง มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น แสดงให้เห็นในสิ่งที่ตนเองเรียนรู้เพิ่มขึ้น เกิดความงอกงามทางสติปัญญา และมีความสุขในการเรียนรู้ (กุลยา ตันติผลาชีวะ.2543 : 47) ประโยชน์ที่ได้จากการวิจัยจะเป็นแนวทางที่ครูปฐมวัยสามารถนำไปใช้ในกิจกรรมที่ต้องการพัฒนาความภาคภูมิใจในตนเองให้กับเด็กปฐมวัย หรือนำไปประยุกต์ใช้กับการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมพัฒนาการด้านอื่น ๆ ของเด็กได้

ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า

1. เพื่อศึกษาระดับความภาคภูมิใจในตนเองของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมการสอนแบบจิตปัญญา โดยจำแนกรายด้านดังนี้

- 1.1 ด้านเห็นคุณค่าในตนเอง
- 1.2 ด้านมีจิตใจดี
- 1.3 ด้านมีความเชื่อมั่นในตนเอง
- 1.4 ด้านเห็นคุณค่าผู้อื่น

2. เพื่อเปรียบเทียบความภาคภูมิใจในตนเองของเด็กปฐมวัยก่อนและหลังการจัดกิจกรรมการสอนแบบจิตปัญญา

ความสำคัญของการศึกษาค้นคว้า

การศึกษาในครั้งนี้จะเป็นแนวทางสำหรับครูเพื่อใช้จัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมความภาคภูมิใจในตนเองของเด็กปฐมวัย ซึ่งผลที่ตามมาจะทำให้เด็กมีความมั่นใจ กล้าแสดงออก สามารถเผชิญกับปัญหาและอุปสรรค และกระทำสิ่งต่าง ๆ ให้ประสบความสำเร็จ และวิธีการวิจัยจะช่วยให้ครูและผู้เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาปฐมวัยได้พัฒนากิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อส่งเสริมและพัฒนาเด็กปฐมวัยให้เป็นไปตามเป้าหมายของการศึกษาตามแนวทางการปฏิรูปการศึกษาต่อไป

ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ เป็นเด็กนักเรียนชาย-หญิง ที่มีอายุระหว่าง 4-5 ปี ซึ่งกำลังศึกษาอยู่ในชั้นอนุบาลปีที่ 1 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2545 โรงเรียนเบญจมบพิตร เขตดุสิต สังกัดกรุงเทพมหานคร

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ เป็นเด็กนักเรียนชาย-หญิง ที่มีอายุระหว่าง 4-5 ปี ที่กำลังศึกษาอยู่ในชั้นอนุบาลปีที่ 1 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2545 โรงเรียนเบญจมบพิตร เขตดุสิต สังกัดกรุงเทพมหานคร จำนวน 15 คน ได้มาโดยวิธีการสุ่มกลุ่มด้วยการจับฉลากมา 1 ห้องเรียน จากจำนวน 2 ห้องเรียน แล้วให้ครูประจำชั้นอนุบาลห้องที่ได้รับการสุ่มทำการประเมินความภาคภูมิใจในตนเองของเด็กด้วยการใช้แบบประเมินพฤติกรรมความภาคภูมิใจที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น คัดเลือกเด็กที่มีคะแนนความภาคภูมิใจในตนเอง 15 อันดับสุดท้าย มาเป็นกลุ่มตัวอย่างในการทดลอง

ระยะเวลาในการทดลอง

การศึกษาในครั้งนี้ ทำการทดลองในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2545 ระยะเวลาในการทดลอง 8 สัปดาห์ ๆ ละ 3 วัน ๆ ละ 20 นาที

ตัวแปรที่ศึกษา

ตัวแปรอิสระ คือ รูปแบบการจัดกิจกรรมการสอนแบบจิตปัญญา

ตัวแปรตาม คือ ความภาคภูมิใจในตนเองของเด็กปฐมวัย 4 ด้าน ดังนี้

- ด้านเห็นคุณค่าในตนเอง
- ด้านมีจิตใจดี
- ด้านมีความเชื่อมั่นในตนเอง
- ด้านเห็นคุณค่าผู้อื่น

นิยามศัพท์เฉพาะ

เด็กปฐมวัย

หมายถึง เด็กนักเรียนชาย-หญิงที่มีอายุระหว่าง 4-5 ปี กำลังศึกษาอยู่ในชั้นอนุบาลปีที่ 1 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2545 โรงเรียนเบญจมบพิตร เขตดุสิต สังกัดกรุงเทพมหานคร

การจัดกิจกรรมการสอนแบบจิตปัญญา

หมายถึง การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติการคิดและค้นพบความรู้ด้วยตนเองและจากการเรียนทั้งเดี่ยวและกลุ่ม พร้อมนำเสนอเพื่อแสดงการเรียนรู้และความก้าวหน้าในการเรียนรู้ด้วยกิจกรรมการสอนที่มีลักษณะการปฏิบัติของผู้เรียน 5 ประการ คือ ลงมือกระทำด้วยความคิด ผู้เรียนต้องแสดงออกที่ดี เรียนแบบร่วมมือ เรียนรู้จากการค้นพบ และมีความก้าวหน้าในการเรียนรู้ โดยกิจกรรมการสอนไม่จำเป็นต้องเรียงลำดับตามลักษณะกิจกรรม ขึ้นอยู่กับกิจกรรมที่ต้องการให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามจุดประสงค์ของการสอน

ความภาคภูมิใจในตนเอง

หมายถึง พฤติกรรมที่แสดงว่าเด็กมีความเชื่อมั่นว่าตนมีคุณค่าและมีความหมาย มีสิ่งที่ดี ๆ เหมือนคนอื่น สามารถทำสิ่งต่าง ๆ ให้สำเร็จด้วยตัวเอง เชื่อมั่นในความสามารถของตน กล้าตัดสินใจ และมีความสุขในการทำกิจกรรมร่วมกับผู้อื่น ด้วยการแสดงออกดังต่อไปนี้

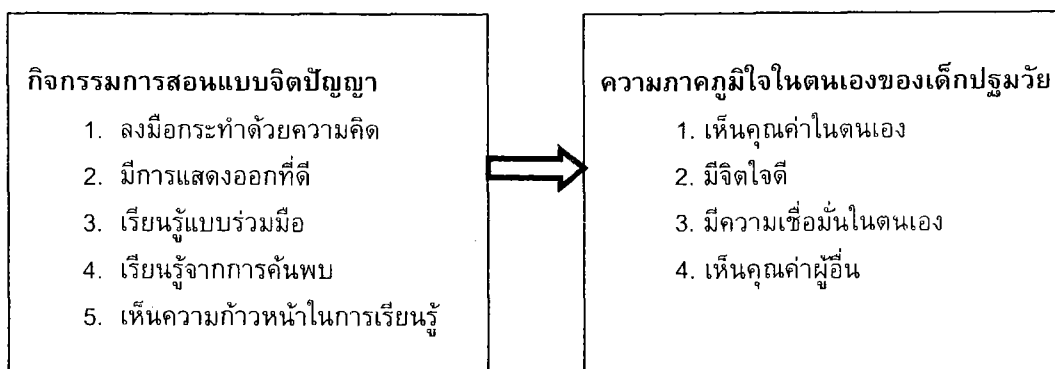
1. เห็นคุณค่าในตนเอง หมายถึง พฤติกรรมที่เด็กแสดงการทำได้ด้วยตนเอง บอกเหตุผลในการกระทำของตนเองได้ และมีความรับผิดชอบในการทำกิจกรรม
2. มีจิตใจดี หมายถึง พฤติกรรมที่เด็กแสดงการช่วยเหลือหรือแนะนำเมื่อเพื่อนต้องการความช่วยเหลือ และยินดีแบ่งปันสิ่งของให้เพื่อน
3. มีความเชื่อมั่นในตนเอง หมายถึง พฤติกรรมที่เด็กแสดงการกล้าพูดบอกความต้องการของตนเอง กล้าแสดงความคิดเห็นขณะทำกิจกรรม กล้าตัดสินใจทำสิ่งต่าง ๆ ด้วยความมั่นใจ เมื่อครูหรือเพื่อนให้ออกัส
4. เห็นคุณค่าผู้อื่น หมายถึง พฤติกรรมที่เด็กเปิดโอกาสให้เพื่อนมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม ยอมรับฟังความคิดเห็นของเพื่อน แสดงการยกย่องและชื่นชมเมื่อเพื่อนประสบความสำเร็จ

ระดับความภาคภูมิใจในตนเอง

หมายถึง ระดับของคะแนนความภาคภูมิใจในตนเองของเด็กปฐมวัย ซึ่งวัดได้จากแบบประเมินความภาคภูมิใจในตนเอง แบ่งเป็น 4 ระดับ คือ ดีมาก, ดี, พอใช้ และต้องปรับปรุง

กรอบแนวคิดในการศึกษาค้นคว้า

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้นำการสอนแบบจิตปัญญามาใช้ในการพัฒนาความภาคภูมิใจในตนเองของเด็กปฐมวัย และได้สร้างกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังนี้

สมมติฐานในการศึกษาค้นคว้า

เด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมการสอนแบบจิตปัญญา มีความภาคภูมิใจในตนเองหลังการทดลอง สูงกว่าก่อนการทดลอง

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาครั้งนี้เรื่องผลของการจัดกิจกรรมแบบจิตปัญญาที่มีต่อความภาคภูมิใจในตนเองของเด็กปฐมวัย ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จำแนกได้ดังนี้

1. เอกสารและงานวิจัยเกี่ยวกับความภาคภูมิใจในตนเอง

- 1.1 ความหมายของความภาคภูมิใจในตนเอง
- 1.2 ความสำคัญของความภาคภูมิใจในตนเอง
- 1.3 องค์ประกอบของความภาคภูมิใจในตนเอง
- 1.4 ลักษณะของเด็กที่มีความภาคภูมิใจในตนเอง
- 1.5 พัฒนาการของความภาคภูมิใจในตนเอง
- 1.6 การพัฒนาและส่งเสริมความภาคภูมิใจในตนเอง
- 1.7 บทบาทของครูในการพัฒนาความภาคภูมิใจในตนเองในเด็กปฐมวัย
- 1.8 ทฤษฎีความต้องการของมาสโลว์
- 1.9 ทฤษฎีจิตสังคมของอีริกสัน
- 1.10 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความภาคภูมิใจในตนเอง

2. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสอนจิตปัญญา

- 2.1 ความหมายของการสอนแบบจิตปัญญา
- 2.2 แนวคิดพื้นฐานของการสอนจิตปัญญา
- 2.3 องค์ประกอบสำคัญของการสอนแบบจิตปัญญา
- 2.4 กระบวนการจัดกิจกรรมแบบจิตปัญญา
- 2.5 บทบาทของครูผู้สอนแบบจิตปัญญา
- 2.6 ทฤษฎีพุทธิปัญญาของพียาเจต์
- 2.7 ทฤษฎีการเรียนรู้ของบรูเนอร์
- 2.8 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสอนแบบจิตปัญญา

3. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมในวงกลม

- 3.1 ความหมายของการจัดประสบการณ์
- 3.2 แนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับการจัดประสบการณ์สำหรับเด็กปฐมวัย
- 3.3 หลักการจัดประสบการณ์สำหรับเด็กปฐมวัย
- 3.4 การจัดกิจกรรมในวงกลม
- 3.5 รูปแบบของการจัดกิจกรรมในวงกลม
- 3.6 การดำเนินกิจกรรมในวงกลม
- 3.7 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมในวงกลม

1. เอกสารและงานวิจัยเกี่ยวกับความภาคภูมิใจในตนเอง

1.1 ความหมายของความภาคภูมิใจในตนเอง

ในวงการศึกษานี้ในปัจจุบันให้ความสำคัญแก่ความภาคภูมิใจในตนเองของเด็กว่าเป็นสิ่งที่มี ความสำคัญของการจัดการศึกษา และจากการศึกษาความหมายของความภาคภูมิใจในตนเอง พบว่ามีผู้ให้ ความหมายดังนี้

ความภาคภูมิใจในตนเอง หมายถึง ความต้องการของมนุษย์ที่มีความปรารถนาที่จะได้รับ ความสำเร็จ และประเมินค่าความสำเร็จของตนเองไว้สูง ปรารถนาให้ผู้อื่นยอมรับนับถือในความสำเร็จของตน ถ้าความต้องการนี้ได้รับการตอบสนองจนพอใจจะทำให้บุคคลนั้นมีความเชื่อมั่นในตนเอง รู้สึกว่าตนมีคุณค่า และมีความสามารถ แต่ถ้าความต้องการนี้ถูกขัดขวางจะทำให้เกิดความรู้สึกว่ามีปมด้อยหรือเสียหน้า จะทำ ให้ความภาคภูมิใจในตนเองลดลง (Maslow. 1954 : 85)

ความภาคภูมิใจในตนเอง หมายถึง ความรู้สึกของบุคคลถึงความสำคัญและคุณค่าที่มีอยู่ใน ตนเอง ต้องการที่จะได้รับความเชื่อถือ ต้องการการยอมรับและการสนับสนุนจากผู้อื่น เพื่อที่ตนจะได้รู้สึก ภูมิใจและเห็นคุณค่าตนเอง (Hamachek. 1995 : 330, Sasse. 1978 : 48)

ความภาคภูมิใจในตนเอง หมายถึง การประเมินการยอมรับตนเอง เพื่อแสดงให้เห็นว่ามี การยอมรับ หรือไม่ยอมรับในขอบข่ายของความเชื่อมั่นต่อความสามารถ ความสำเร็จ ความสำคัญ และคุณค่าของ ตนเอง ซึ่งความภาคภูมิใจในตนเองเป็นสิ่งที่บุคคลตัดสินด้วยตนเองว่ามีคุณค่ามากน้อยแค่ไหน สิ่งเหล่านี้จะ แสดงออกมาทางด้านทัศนคติที่บุคคลมีต่อตนเอง (Coopersmith. 1984 : 5)

ความภาคภูมิใจในตนเอง หมายถึง ความรู้สึกที่ดีต่อตนเอง รู้สึกว่าตนเองมีค่า มีความ สามารถ มีความเชื่อมั่นในตนเอง ซึ่งความรู้สึกเดียวกันนี้จะแผ่ไปยังผู้อื่น จะเห็นคุณค่าในตัวผู้อื่นที่แตกต่าง ไปจากเรา และมีความเคารพในสิทธิเสรีภาพของผู้อื่น เมื่อเรารู้สึกว่าตัวเราเองมีคุณค่า มีความสามารถ แตกต่างไปจากผู้อื่น ความรู้สึกสร้างสรรค์ อยากรจะคิดและทำอะไรเองมากขึ้น และพร้อมที่จะทำสิ่งต่าง ๆ ให้ เป็นประโยชน์ต่อตนเองและผู้อื่น (ทัศนทิมา ระเบียบดี. 2531 : 44)

ความภาคภูมิใจในตนเอง หมายถึง การที่บุคคลบรรลุความปรารถนาได้ด้วยตัวของเขาเอง มีความกระตือรือร้น ไม่ย่อท้อต่อความล้มเหลวและอุปสรรคใด ๆ และมีความตระหนักว่าถ้าเขามีความรักและ มีความเคารพนับถือผู้อื่น เขาจะได้รับสิ่งเดียวกันนี้เป็นการตอบแทน (มาศสวรรค์ พัฒนานุพงษ์. 2531 : 21)

ความภาคภูมิใจในตนเอง หมายถึง ความรู้สึกของบุคคลที่มองตนเองว่ามีคุณค่า มีความ สามารถ มีความเคารพในเอกลักษณ์ของตน ความรู้สึกเดียวกันนี้จะแผ่ขยายไปสู่ผู้อื่น จะเห็นคุณค่าในตัวผู้อื่น ที่แตกต่างไปจากตนเอง มีความเคารพในสิทธิและเสรีภาพของผู้อื่น มีความมั่นใจในการกระทำสิ่งต่าง ๆ ด้วย ตัวเอง ต้องการแสดงความสามารถของตัวเองโดยไม่คิดลอกเลียนแบบคนอื่น ทำตามคนอื่น หวังพึ่งผู้อื่นหรือ สิ่งอื่น มีความคิดอิสระ รู้จักเลือก ตัดสินใจและรับผิดชอบในสิ่งที่ตนกระทำ (เกียรติวรรณ อมาตยกุล. 2531 : 15)

ความภาคภูมิใจในตนเอง หมายถึง การที่บุคคลมีความรู้สึกเห็นคุณค่าของตนหรือมีความ ภูมิใจในตนเอง ซึ่งพิจารณาจากการประเมินคุณค่าตนเองในด้านความสามารถ ความสำคัญ ความสำเร็จ และความมีคุณค่าของตนเอง รวมทั้งการสามารถยอมรับการเห็นคุณค่าที่ผู้อื่นมีต่อตน และมีความเชื่อมั่นใน ตนเอง (ชัยวัฒน์ วงศ์อาษา. 2539 : 7)

ความภาคภูมิใจในตนเอง หมายถึง การที่บุคคลรับรู้ถึงลักษณะตนเอง ประเมินลักษณะ ตนเอง ให้คุณค่าตนเองจากผลการประเมิน แล้วยอมรับ เชื่อมั่น และชื่นชมในคุณค่าของตน ในด้านความ

สามารถ ความสำคัญ ความสำเร็จ และความมีคุณค่า และขณะเดียวกันก็ยอมรับข้อจำกัดของตนแล้ว แสดงออกในรูปของความรู้สึก ทศนคติต่อตนเอง อันมีผลต่อการแสดงพฤติกรรมซึ่งผู้อื่นสามารถสังเกตและรับรู้ได้ (วัณนา มัคคสมัน. 2539 : 16)

ความภาคภูมิใจในตนเอง หมายถึง การยอมรับตนเองในด้านความสามารถของตน ความสำคัญ ความสำเร็จ และความมีคุณค่าของตน มีความต้องการจะทำสิ่งที่พอใจให้สำเร็จ เมื่อความต้องการเหล่านั้นได้รับการตอบสนองจะเกิดความเชื่อมั่น และรู้สึกพึงพอใจในตนเองมากขึ้น ซึ่งความภาคภูมิใจในตนเองนี้มีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิตของบุคคลอย่างยิ่ง (นพพร แซ่เลื่อง. 2539 : 10)

ความภาคภูมิใจในตนเองตนเอง หมายถึง การประเมินตนเองตามความรู้สึกของตนเองว่าเป็นคนที่มีคุณค่า มีความสามารถ มีความสำคัญ มีการประสบผลสำเร็จในการทำงาน รวมทั้งการยอมรับจากคนในสังคมที่มีต่อตน ตลอดจนการมีเจตคติที่ดีต่อตนเอง มีความคิดเกี่ยวกับตนเองในด้านบวก มีความเชื่อมั่นในตนเอง ซึ่งบุคคลที่มีความภาคภูมิใจในตนเอง มองตนเองในแง่ดี ก็จะทำให้เกิดความรู้สึกกับบุคคลอื่นในแง่ดีด้วย (รัศมี โพนเมืองหล้า. 2543 : 32)

ความภาคภูมิใจในตนเอง หมายถึง ความคิดของบุคคลที่มีต่อตนเองว่า ตนเป็นคนที่มีคุณค่า มีความหมาย และมีสิ่งที่ติดอยู่ภายใน มีความพึงพอใจในตนเอง รักตนเอง รู้ว่าตนสามารถทำสิ่งที่ดีมีประโยชน์ได้ ไม่อิจฉาริษยา ไม่รู้สึกด้อยค่า มองว่าตนเองเก่ง มีความสามารถ ดังนั้น เขาจะมีความเชื่อมั่น กล้าคิด กล้าทำ กล้าเผชิญกับปัญหา ไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค (อุมาพร ตรังคสมบัติ. 2543 : 11)

จากความหมายที่กล่าวมา สามารถวิเคราะห์ลักษณะของความภาคภูมิใจในตนเองที่เหมือนและแตกต่างกันดังนี้

ตาราง 1 การวิเคราะห์ความหมายความภาคภูมิใจในตนเองของนักการศึกษา

รายการ	มาสโลว์	ฮามมาเช็ก	แซลส์ซี	คูเปอร์ส mith	ทัตตีมา	มาตสวาร์ต	เกียรดิวารณ	ชัยวัฒน์	วัณนา	นพพร	รัศมี	อุมาพร	รวม
1. เห็นคุณค่าในตนเอง	/	/	/	/	/		/	/	/	/	/	/	11
2. มีความเชื่อมั่นในตนเอง	/			/	/		/	/	/	/	/	/	9
3. เห็นคุณค่าผู้อื่น					/	/	/				/	/	5
4. มีจิตใจดี					/	/	/				/	/	5
5. มีอิสระในการคิด					/	/	/						3
6. มีความกระตือรือร้น					/	/							2

จากตารางวิเคราะห์ความหมายความภาคภูมิใจในตนเองของนักการศึกษา สรุปได้ว่าความภาคภูมิใจในตนเอง หมายถึง การที่บุคคลเห็นคุณค่าในตนเอง มีความเชื่อมั่นในตนเอง เห็นคุณค่าผู้อื่น มีจิตใจดี มีอิสระในการคิด และมีความกระตือรือร้น ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้ความหมายความภาคภูมิใจในตนเอง 4 ลักษณะแรกจากตารางวิเคราะห์ความหมายความภาคภูมิใจในตนเองข้างต้น คือ เห็นคุณค่าในตนเอง เห็นคุณค่าผู้อื่น มีความเชื่อมั่นในตนเอง และมีจิตใจดี

1.2 ความสำคัญของความภาคภูมิใจในตนเอง

ความภาคภูมิใจในตนเองเป็นความต้องการพื้นฐานของมนุษย์ เป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้ชีวิตมีความสุขและประสบความสำเร็จ ความภาคภูมิใจในตนเองเปรียบได้กับภูมิคุ้มกันของร่างกาย ผู้ที่มีความภาคภูมิใจในตนเองสูง จะมีความเข้มแข็ง สามารถแก้ปัญหาได้ดี จัดการกับความกังวลและความเครียดที่เกิดขึ้นได้ หากพบกับความล้มเหลวก็ไม่ท้อแท้ มีพลังต่อสู้กับอุปสรรคต่าง ๆ อันเข้ามาในชีวิตได้ หากมีความทุกข์เกิดขึ้นก็จะไม่จมอยู่ในความทุกข์นั้นนานเกินไป ในทางตรงกันข้าม ผู้ที่มีความภาคภูมิใจในตนเองต่ำ มักจะแก้ปัญหาได้ไม่ดี ล้มแล้วลุกขึ้นยาก ขาดพลังที่จะต่อสู้ เมื่อมีความทุกข์ ความกังวล ความเศร้า จะจมอยู่กับความรู้สึกดังกล่าวนาน ฟันทัวได้ยาก (อุมพร ตรังคสมบัติ, 2543 : 17)

ความภาคภูมิใจในตนเอง เป็นความกระบวนการณ์ที่เกิดขึ้นภายในจิตใจสำนึกที่ละเอียดละน้อย เริ่มต้นตั้งแต่วัยทารก เด็กที่ได้รับการเลี้ยงดูอย่างถูกต้องจะส่งผลให้มีความภาคภูมิใจในระดับสูง ทำให้เติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีความเชื่อมั่นในตนเอง รักและนับถือตนเอง มีวุฒิภาวะด้านความคิดและอารมณ์ดี ตลอดจนการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นได้ดี (สยมพร เก - ไพบูลย์, 2544 : 7)

คนที่มีความภาคภูมิใจในตนเองจะเป็นคนที่มีสุขภาพจิตดี มีความมั่นคงทางจิตใจไม่หวั่นไหวต่อสิ่งที่เข้ามากระทบ มีความมั่นใจ กล้าคิด กล้าทำ ปรับตัวได้ดี เพราะไม่รู้สึกว่าตนเองมีปมด้อยหรือเก็บกด บุคคลแบบนี้จะไม่ทำร้ายผู้อื่น ไม่ทำความผิดหรือกลายเป็นอาชญากร ส่วนคนที่ขาดความภาคภูมิใจในตนเองจะเป็นคนอ่อนแอ ต้องการพึ่งพาคนอื่น ขาดความกระตือรือร้น ไม่กล้าคิดกล้าทำ มนุษย์สัมพันธ์ไม่ดี เก็บตัว และรู้สึกว่าตนเองขาด หมดอะไรไม่รู้จักเติม บุคคลแบบนี้ต้องการชดเชยสิ่งที่ขาด โดยใช้ความรุนแรง ก้าวร้าว โทษคนอื่น และอาจติดสารเสพติด (คำรวี-นามแฝง, 2543 : 20)

ความภาคภูมิใจในตนเอง เป็นการสร้างภาพพจน์ที่ดีให้กับตนเอง มีความรู้สึกที่ดีเกี่ยวกับตนเอง มองตนว่ามีคุณค่ามีความสามารถ ความภาคภูมิใจในตนเองมีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิตของคนเราเป็นอย่างมาก เช่น ทำให้มีความเป็นตัวของตัวเองสูง ทำให้เกิดความเชื่อมั่นในตนเอง มีความมุ่งมั่นมานะพยายามในการทำงานจนประสบความสำเร็จ ทำให้เป็นคนที่มีความรู้สึกต่อตนเองและผู้อื่นในแง่ดี ไม่เหยียดหยามความรู้สึกของตนเองให้ตกต่ำลง เป็นคนที่มีบุคลิกลักษณะดี มีสุขภาพจิตดี เป็นคนที่มีเพื่อนมาก ในทางตรงกันข้ามถ้าบุคคลใดที่ขาดความภาคภูมิใจในตนเอง จะทำให้เป็นคนที่ชอบโยนความผิดของตนเองให้ผู้อื่น เป็นคนที่ชอบหาความผิดพลาดของผู้อื่น เป็นคนที่ชอบหรือต้องการความเอาใจใส่และการยอมรับจากผู้อื่นสูง เป็นคนที่ไม่ค่อยมีเพื่อนโดยเฉพาะเพื่อนสนิท เป็นคนที่ชอบเอาชนะและเป็นฝ่ายถูกต้องเสมอ บุคคลประเภทนี้มักจะใช้ทุกวิถีทาง และใช้ความรุนแรงเพื่อที่จะทำให้ตนเองชนะ เป็นคนที่ติดสิ่งเสพติด เป็นคนที่ซึมเศร้าสิ้นหวังในชีวิต เป็นคนที่เห็นแก่ตัวและมีความต้องการทางวัตถุสูง เป็นคนที่ไม่ชอบตัดสินใจ เป็นคนชอบผัดวันประกันพรุ่ง เป็นคนที่ชอบฟังฟังผู้อื่นอยู่เสมอ ชอบคุยโอ้อวดเกินจริง ยิ่งร้ายไปกว่านั้นคนที่ขาดความภาคภูมิใจในตนเองยังเป็นคนที่พยายามฆ่าตัวตายเพื่อหลีกเลี่ยงหนี้สังคม ดังจะเห็นได้จากสภาวะปัจจุบัน เศรษฐกิจตกต่ำ ผู้คนเกิดความเครียด พยายามหลีกเลี่ยงปัญหา พยายามฆ่าตัวตาย ซึ่งปรากฏทางหน้าหนังสือพิมพ์ หรือทางวิทยุ โทรทัศน์ เป็นต้น (เกียรติวรรณ อมาตยกุล, 2540 : 4-8)

บุคคลที่มีความภาคภูมิใจในตนเองสูงจะมองตนเองว่าเป็นคนที่มีคุณค่า มีความหมาย และมีสิ่งที่ได้อยู่ภายใน พึงพอใจในตนเอง รักตนเอง รู้ว่าตนสามารถทำสิ่งที่ดีมีประโยชน์ได้ ไม่อิจฉาริษยา ไม่รู้สึกด้อยค่า มองตนเองว่าเป็นคนเก่งมีความสามารถ ดังนั้นเขาจะมีความเชื่อมั่น กล้าคิด กล้าทำ กล้าเผชิญกับปัญหา ไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค เมื่อล้มแล้วยังกล้าลุกขึ้นมาสู้ต่อ ส่วนผู้ที่มีความภาคภูมิใจในตนเองต่ำจะมีลักษณะตรงข้าม คือ รู้สึกว่าตนไร้ค่า ไม่มีความหมาย ไม่มีความสำคัญ ขาดความเชื่อมั่น ท้อถอยง่าย หากสูญเสียความภาคภูมิใจในตนเองไปมากก็จะกลายเป็นคนหวาดระแวง ขี้อิจฉา วิตกกังวล และอาจซึมเศร้า จนถึงขนาดฆ่าตัวตายได้ (อุมพร ตรังคสมบัติ. 2543 : 12-13) เด็กที่มีความภาคภูมิใจในตนเอง จะมีความคิดดี ๆ กับตนเองซึ่งเป็นคุณสมบัติที่สำคัญที่สุดในการทำให้เป็นคนที่ไม่มีข้อจำกัด เมื่อเด็กรักตนเอง เชื่อมั่น และนับถือตนเอง ความคิดเห็นของผู้อื่นย่อมไม่ทำให้เขาหวั่นไหวและเมื่อเด็กรู้สึกว่าเขาตนมีคุณสมบัติพร้อมแล้ว เขาก็ยอมยินดีที่จะแบ่งปันสิ่งดี ๆ เหล่านั้นให้แก่คนรอบข้างด้วยเช่นกัน (สุวรรณี พุทธิศรี. 2543 : 166)

ที่กล่าวมาสรุปได้ว่า ความภาคภูมิใจในตนเองเป็นความต้องการพื้นฐานของมนุษย์ มีความสำคัญต่อบุคคลในการดำเนินชีวิต เด็กที่ได้รับการเลี้ยงดูอย่างถูกต้องจะมีความภาคภูมิใจในระดับสูง ทำให้มีความรู้สึกต่อตนเองและผู้อื่นในทางที่ดี มีความเป็นตัวของตัวเอง เชื่อมั่นในตนเอง มีสุขภาพจิตดี มีเพื่อนมาก แก้ปัญหาได้ดี และสามารถกระทำสิ่งต่าง ๆ ให้ประสบความสำเร็จได้

1.3 องค์ประกอบของความภาคภูมิใจในตนเอง

มาสโลว์ (Maslow . 1954 : 90) ให้ทัศนะไว้ว่าทุกคนในสังคมต้องการความภาคภูมิใจในตนเองและได้แบ่งความภาคภูมิใจในตนเองออกเป็น 2 ประเภท คือ

1. ความต้องการการนับถือตนเอง (Self-esteem) เป็นความต้องการที่บุคคลอยากให้ตนเป็นผู้เข้มแข็ง ประสบความสำเร็จ เป็นผู้มีความสามารถเพียงพอในการกระทำสิ่งต่าง ๆ เป็นผู้เชี่ยวชาญ และมีความสามารถช่วยเหลือตนเอง มีอิสระภาพ และมีความเชื่อมั่นในการเผชิญสิ่งต่าง ๆ

2. ความต้องการให้ผู้อื่นเห็นคุณค่าของตน (Esteem form Other People) เป็นความต้องการของบุคคลที่อยากให้ผู้อื่นยอมรับว่าตนเป็นผู้มีเกียรติ มีชื่อเสียง เป็นผู้มีความสามารถเหนือผู้อื่น เป็นบุคคลที่มีความสำคัญและเป็นที่ยอมรับของผู้อื่น

คูเปอร์สมิท (Coopersmith.1981 : 118-119) กล่าวว่า ความภาคภูมิใจในตนเองมีองค์ประกอบ 2 ประเภท คือ องค์ประกอบภายในบุคคลและองค์ประกอบภายนอกบุคคล

องค์ประกอบภายในบุคคล หมายถึง ลักษณะเฉพาะของบุคคลแต่ละคน ที่มีผลทำให้ความภาคภูมิใจในตนเองของแต่ละบุคคลต่างกัน ได้แก่ ความสามารถทั่วไป สมรรถภาพภาวะทางอารมณ์ ค่านิยมส่วนบุคคล ระดับความมุ่งมั่น รวมถึงลักษณะทางกายภาพของบุคคล

องค์ประกอบภายนอกบุคคล หมายถึง สภาพแวดล้อมภายนอกที่บุคคลมีปฏิสัมพันธ์ด้วย ซึ่งส่งผลให้บุคคลเกิดความภาคภูมิใจในตนเองที่แตกต่างกัน ได้แก่ ครอบครัว โรงเรียน และการศึกษา สถานภาพทางสังคมรวมถึงกลุ่มเพื่อน

แซน (Siann.1980 : 73) แบ่งตน (Self) ของบุคคลออกเป็น 2 ส่วน คือ

1. อัตมโนทัศน์ (Self concept) หมายถึง ความคิดเกี่ยวกับตนเองการรับรู้ตนเอง คิดว่าตนเป็นอย่างไร เป็นส่วนของความคิดเกี่ยวกับภาพรวมของตน

2. ความภาคภูมิใจในตนเอง (Self-esteem) เป็นส่วนของความรู้สึกเกี่ยวกับตนเองจากที่เราคิดว่าเราเป็นอย่างไร จากนั้นก็จะประเมินคุณค่า เช่น ประเมินความรู้สึกว่าตนเองมีคุณค่าหรือไม่ เป็นส่วนของความมีคุณค่าในภาพรวม

นอกจากนั้น โลเวลล์ (Lovell.1980 : 115-118) ได้แบ่งองค์ประกอบของตน (Self) ที่เกี่ยวกับความภาคภูมิใจในตนเองออกเป็น 3 ส่วน คือ

1. ภาพลักษณ์ของตนเอง (Self image) เป็นลักษณะของบุคคลที่ปรากฏออกมาในช่วงแรกของชีวิต ซึ่งได้ภาพลักษณ์จากบุคคลอื่น โดยเฉพาะ บิดา มารดา สมาชิกในครอบครัว และเพื่อน ๆ ตามลำดับ

2. ตนในอุดมคติ (Ideal self) เป็นภาพที่บุคคลต้องการจะเป็นตนในอุดมคติ มีจุดเริ่มต้นจากการที่มีบุคคลอื่น ๆ เป็นแบบอย่างและจะสร้างแบบอย่างของตนขึ้นมา (Model self) ในเด็กเล็กก็จะมีแบบอย่างเป็นของตนเอง โดยเริ่มจากบิดา มารดา หรือบุคคลใกล้ชิด

3. ความภาคภูมิใจในตนเอง (Self - esteem) เป็นความรู้สึกที่มีต่อตนเองหรือตนในอุดมคติ ซึ่งเป็นส่วนสำคัญในการตัดสินคุณค่าในตนเองและเกี่ยวข้องกับความแตกต่างระหว่างภาพลักษณ์แห่งตนกับตนในอุดมคติ ถ้าใกล้กันมากจะมีความภาคภูมิใจในตนเองสูง และถ้าแตกต่างกันมากก็จะมี ความภาคภูมิใจในตนเองต่ำ จะทำให้เป็นคนมีความวิตกกังวลสูง มีความไม่ปลอดภัย และมีสุขภาพจิตไม่ดี

ลอร์และวันเดอร์ลิช (วัฒนา มัคคสมัน. 2539 : 16-17 ; อ้างอิงจาก Lorr and Wunderlich, 1986) ได้กำหนดสิ่งที่จะวัดบุคคลที่มีความภาคภูมิใจในตนเองว่ามีองค์ประกอบ 2 ด้าน ดังนี้

1. องค์ประกอบด้านความเชื่อมั่น (Confidence factor)
 - 1.1 ความเชื่อมั่นในความสามารถของตน
 - 1.2 มีความคาดหวังในความสำเร็จ
 - 1.3 สามารถทำอะไรด้วยความภาคภูมิใจ
 - 1.4 รู้สึกมั่นใจในตนเอง
 - 1.5 ประสบความสำเร็จหลายด้าน
 - 1.6 มีความสามารถสูง
 - 1.7 ชื่นชมในตนเอง
 - 1.8 ประเมินตนเองอย่างเชื่อมั่น
 - 1.9 สามารถทำอะไรได้ตามความต้องการ
 - 1.10 มุ่งหวังชัยชนะในการแข่งขัน
 - 1.11 ประสบความสำเร็จมากกว่าความล้มเหลว
2. องค์ประกอบด้านความเป็นที่นิยม (Popularity or social factor)
 - 2.1 เป็นที่ชื่นชมในหมู่เพื่อนฝูง
 - 2.2 คนทั่วไปมักคิดถึงกับตน
 - 2.3 คนทั่วไปชอบที่จะอยู่ด้วย
 - 2.4 มักได้เข้าไปมีส่วนร่วมในเรื่องต่าง ๆ
 - 2.5 ได้รับความสนใจมากมาย
 - 2.6 คนทั่วไปเคารพยำเกรง
 - 2.7 ได้รับการกล่าวถึงแต่สิ่งที่ดี
 - 2.8 ได้รับการยอมรับจากคนส่วนมาก
 - 2.9 เป็นที่ไว้วางใจจากผู้อื่น
 - 2.10 คนส่วนมากชอบคบหาสมาคมด้วย

2.11 สนุกสนานเมื่ออยู่ด้วย

สรุปได้ว่าองค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อความภาคภูมิใจในตนเองมี 2 ประเภท คือ องค์ประกอบภายในบุคคล และองค์ประกอบภายนอกบุคคล ซึ่งเกี่ยวข้องกับลักษณะเฉพาะของแต่ละบุคคลและการได้รับความภาคภูมิใจจากผู้อื่น ดังนั้น การพัฒนาเด็กให้เกิดความภาคภูมิใจในตนเองได้นั้น จะต้องให้ความสำคัญในองค์ประกอบที่เป็นปัจจัยในการส่งเสริมให้มีความภาคภูมิใจในตนเองได้อย่างมั่นคง จึงจะส่งผลดีต่อการพัฒนาความภาคภูมิใจของเด็ก

1.4 ลักษณะของเด็กที่มีความภาคภูมิใจในตนเอง

เด็กที่มีความภาคภูมิใจในตนเอง จะเกิดความมั่นใจภาคภูมิใจ และอยากทำทุกอย่างให้สมกับคุณค่าของตน ดังคำกล่าวที่ว่า “บุคคลที่รู้ตัวเองมีคุณค่า ก็พร้อมที่จะเพิ่มคุณค่าให้กับตนเองยิ่งขึ้น” นั่นคือเด็กจะมีความคิดเป็นของตัวเอง ตัดสินใจด้วยเหตุผล และเรียนรู้การควบคุมตนเอง (อาร์ พินธ์มณี. 2542 : 59) เด็กที่มีความภาคภูมิใจในตนเอง จะมองเห็นความมีคุณค่าของตนว่า มีความสามารถ จึงมีความเชื่อมั่นในการแสดงออกด้านต่าง ๆ ได้ แต่สิ่งหนึ่งที่ทำให้เกิดการกระทบกระเทือนต่อความมั่นคงทางความภาคภูมิใจในตนเองก็คือ การได้รับข้อมูลย้อนกลับ หรือการเป็นที่ยอมรับของบุคคลอื่นในสังคมเกี่ยวกับพฤติกรรมที่เขาแสดงออก ส่งผลให้บุคคลมีบุคลิกภาพที่แตกต่างกัน (นวพร แซ่เลื่อง. 2539 :12) บุคคลที่มีความภาคภูมิใจในตนเอง จะเป็นผู้ที่มีความกระตือรือร้น มักจะประสบความสำเร็จทั้งด้านการเรียนและสังคม มีความเป็นผู้นำ กล้าแสดงความคิดเห็น ไม่หลีกเลี่ยงปัญหา และไม่หวั่นไหวกับคำวิพากษ์วิจารณ์ (McNeil. 1975 : 105) เด็กที่มีความภาคภูมิใจในตนเอง มักจะเป็นคนที่มีความเชื่อมั่นในตนเอง ควบคุมกับการมองเห็นคุณค่าของตน เด็กที่แสดงความเชื่อมั่นในตนเองนั้นมักจะแสดงในสภาพแวดล้อมที่แตกต่างกัน ซึ่งความเชื่อมั่นในตนเองนี้รวมถึงความเต็มใจที่จะเสี่ยง มีความสามารถที่จะแข่งขันกับตัวเองมีความกล้าและรักษาผลประโยชน์ของตน (มาศสวรรค์ พัฒนานพงษ์. 2531 : 24-25)

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2536 : 18) ได้กล่าวถึงพฤติกรรมและความสามารถของเด็กปฐมวัยที่มีความภาคภูมิใจในตนเองและผู้อื่น ดังนี้

1. บอกความรู้สึกและความต้องการของตนเองได้
2. มีความเชื่อมั่นในการแสดงออกและการแสดงความคิดเห็น
3. ภาคภูมิใจในความสำเร็จของตน
4. รู้จักเอาใจเขามาใส่ใจเรา
5. รับรู้ความรู้สึกของผู้อื่น

ยังส์ (อนุบาลรักลูก. 2538 : 2 ; อ้างอิงจาก Youngs. 1992) ได้กล่าวถึงลักษณะพื้นฐาน 6 ประการของเด็กที่มีความภาคภูมิใจในตนเอง ดังนี้

1. มีความรู้สึกปลอดภัยไม่หวาดกลัวต่อการถูกทำร้าย เปิดกว้างที่จะเรียนรู้ ยอมรับและเชื่อมั่นต่อผู้อื่น มีการเคลื่อนไหวอย่างอิสระ น้ำเสียงหนักแน่น และประสานสายตาสงเกตสนทนา
2. ความรู้สึกมั่นคงทางอารมณ์ ไม่รู้สึกถูกทอดทิ้ง หรือกระทำให้อยู่ห่างจากการถูกตำหนิด้วยคำรุนแรง เด็กจะเรียนรู้และสนใจความรู้สึกผู้อื่น มีความเมตตาและเห็นใจเพื่อนมนุษย์ ในขณะที่เดียวกันเด็กจะรู้สึกมั่นคงในการแสดงความคิดเห็นแลกเปลี่ยนกับผู้อื่นได้ และสามารถบอกถึงสิ่งที่ต้องการได้
3. ความรู้สึกมีตัวตน โดยเด็กสามารถค้นหาตัวตนเขาเองจากกระจก และเชื่อว่าตนมีคุณค่า น่ายกย่องและยกย่องผู้อื่น มีความรับผิดชอบต่องานที่ตนได้กระทำ

4. ความรู้สึกเป็นเจ้าของ โดยได้มาจากการเป็นที่ยอมรับและสามารถประสานความรู้สึกที่ดีเข้ากับผู้อื่นได้ เช่น การรู้สึกชื่นชม ยอมรับนับถือ เรียนรู้การดำรงมิตรภาพ การช่วยเหลือ แบ่งปัน และรักษาความรู้สึกดี ๆ ร่วมกัน มีความเชื่อมั่นระหว่างกัน และดำรงความเป็นตัวของตัวเอง

5. ความรู้สึกว่าตนเองมีความสามารถ ประเมินจะทำสิ่งต่าง ๆ ให้ดี เรียนรู้ที่จะหยุดพิจารณาทบทวนต่อสิ่งที่ยาก และรู้ว่าควรจะเริ่มต้นหรือหยุดกระทำสิ่งใด มีพลัง มีจุดมุ่งหมายที่จะสร้างสรรค์สิ่งต่าง ๆ ด้วยตัวเอง

6. ความรู้สึกรับผิดชอบในด้านหน้าที่ มีความรู้สึกว่าจะมีความหมายมีทิศทาง หรือมีเป้าหมาย สามารถเผชิญหน้ากับอุปสรรค โดยการสร้างทางเลือกใหม่ได้ มีสุขภาพจิตดี ยึดง่าย สนุกสนานที่จะทำสิ่งต่าง ๆ ให้บรรลุตามเป้าหมาย

ประทีน มหาจันทร์ (2536 : 3-6) กล่าวถึง ลักษณะของเด็กที่มีความภาคภูมิใจในตนเอง ดังนี้

ลักษณะของเด็กที่มีความภาคภูมิใจในตนเองสูง คือ มีความภาคภูมิใจในความสำเร็จของตนเอง ทำงานได้อย่างอิสระ ไม่ต้องพึ่งพิงผู้อื่น มีความรับผิดชอบ และยอมรับผิดได้ง่าย มีความอดทนต่อความคับข้องใจได้เป็นอย่างดี ทำงานใหม่ ๆ ได้ด้วยความกระตือรือร้น มีความสามารถในการโน้มน้าวจิตใจผู้อื่นได้ สามารถแสดงความรู้สึกและอารมณ์ได้หลากหลายลักษณะ

ลักษณะของเด็กที่มีความภาคภูมิใจในตนเองต่ำ คือ พยายามหลีกเลี่ยงสถานการณ์ที่ทำให้เกิดความวิตกกังวล ชอบดูถูกความสามารถของตนเอง ประเมินความสามารถของตนต่ำกว่าความเป็นจริง มีความรู้สึกว่าผู้อื่นไม่เห็นคุณค่าหรือความสำคัญของตน เมื่อตนทำผิดพลาดมักตำหนิผู้อื่น ถูกชักจูงได้ง่าย ขอบปกป้องตัวเอง และรู้สึกไม่พอใจอะไรง่าย ๆ มีความรู้สึกว่าตนเองไม่มีบารมี ไม่มีความสามารถ ไม่ค่อยแสดงออกถึงอารมณ์และความรู้สึก

อุมาพร ตรังคสมบัติ (2543 : 32-36) กล่าวว่า เด็กที่มีความภาคภูมิใจในตนเองสูงจะรู้สึกว่าตนเองน่ารัก เป็นที่รักและต้องการของผู้อื่น มีคุณค่า มีความหมาย รู้สึกภูมิใจในตนเอง กล่าวที่จะเปิดเผยตนเอง ชื่อสัตย์ต่อตนเองและผู้อื่น มีอารมณ์ที่หนักแน่นมั่นคง ไม่มีปฏิกิริยารุนแรงต่อการกระทำหรือคำพูดของคนอื่น เมื่อคนอื่นเอ่ยถึงความบกพร่องของเขาจะยอมรับฟังด้วยความใจกว้าง ไม่โกรธหรือสะทกสะท้าน เพราะรู้ว่าคุณค่าของตนไม่ได้อยู่ที่การเป็นคนสมบูรณ์แบบไม่มีที่ติ หากผู้อื่นชมเขาจะยอมรับคำชมนั้น เพราะรู้ว่าตนก็มีสิ่งดี ๆ และเหมาะที่จะได้รับคำชมนั้นด้วยเหมือนกัน ส่วนเด็กที่นับถือตนเองต่ำ จะรู้สึกว่าตนเองไม่น่ารัก ไม่เป็นที่รักหรือต้องการของใคร ไม่ค่อยเชื่อว่าใครจะรักตนจริง รู้สึกว่าตนไร้คุณค่าพยายามปิดซ่อนตนเอง กลัวความเป็นจริงเกี่ยวกับตนเอง ปฏิเสธว่าตนไม่ได้เป็นอย่างนั้นอย่างนี้เพราะกลัวว่าผู้อื่นจะเห็นความบกพร่องหรือจุดอ่อนของตนเอง มีอารมณ์หงุดหงิดง่าย เพราะไม่มีความมั่นคงในตนเอง เมื่อผู้อื่นกล่าวถึงข้อบกพร่องของตนก็จะยอมรับไม่ได้ และอาจแสดงความโกรธหรือมีปฏิกิริยารุนแรง เมื่อได้รับคำชมก็อาจสงสัยว่าคำชมนั้นจริงใจหรือไม่ เพราะไม่แน่ใจว่าความสำเร็จที่เกิดขึ้นเป็นเพราะความสามารถของตนเองจริงหรือไม่ และมีค่าควรแก่การชมไหม

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า เด็กที่มีความภาคภูมิใจในตนเองจะเป็นผู้ที่มีความเชื่อมั่นในตนเอง และยอมรับตนเอง จะมองเห็นว่าตนเองมีคุณค่า มีความสำคัญ เป็นบุคคลที่น่าเชื่อถือ มีความเชื่อมั่นในความคิดของตนเองว่าถูกต้อง จึงกล้าแสดงความคิดเห็นของตนเอง กล้าแสดงออกอย่างมีเหตุผล มีความคิดสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ๆ มีความเชื่อมั่นเกี่ยวกับการรับรู้ การตัดสินใจ การแก้ปัญหา มีความเพียรพยายามที่จะเอาชนะอุปสรรคและเผชิญกับปัญหาที่ซับซ้อน มีความกระตือรือร้นที่จะไปยังจุดหมายที่ตั้งไว้ มีความรับผิดชอบ

ชอบในสิ่งที่ได้กระทำ ในขณะที่เดียวกันก็ยอมรับความล้มเหลวของตนได้ สามารถปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ และหลีกเลี่ยงจากปัญหาต่าง ๆ ได้ จึงเป็นผู้ที่สามารถดำรงชีวิตอย่างมีความสุข

1.5 พัฒนาการของความภาคภูมิใจในตนเอง

ความภาคภูมิใจในตนเองเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นภายในจิตใจที่ละเอียดละน้อยอย่างต่อเนื่อง กระบวนการนี้เริ่มต้นตั้งแต่วัยทารกและดำเนินไปเรื่อย ๆ จนโต เด็กที่ได้รับการเลี้ยงดูอย่างถูกต้อง จะมีความภาคภูมิใจในตนเองในระดับสูง สามารถเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีวุฒิภาวะทางอารมณ์และมีความภาคภูมิใจในตนเอง แต่เด็กที่ได้รับการเลี้ยงดูอย่างไม่ถูกต้องจะมีความภาคภูมิใจในตนเองในระดับต่ำ ซึ่งก็จะยังผลให้เด็กเติบโตขึ้นมาอย่างลุ่ม ๆ ดอน ๆ ด้วยความรู้สึกล้มต่ำกับตนเองและสิ่งแวดล้อม ทำให้กลายเป็นผู้ใหญ่ที่มีปัญหาได้ (อุมพร ตรังคสมบัติ, 2543 : 50, Cybert. 1994 : 2)

แมคเนล (McNeil, 1975 : 106-107) กล่าวว่า พื้นฐานของความภาคภูมิใจในตนเองพัฒนามาจากความรักและการยอมรับในตัวเด็กของพ่อแม่ เป็นรากฐานหลักในการสร้างเสริมความรู้สึกที่มั่นคงของการรักตนเองและคาดหวังให้ผู้อื่นรักตน ต่อมาความภาคภูมิใจในตนเองของเด็กจะขยายความรักความเอาใจใส่ของพ่อแม่ออกมาสู่บุคคลอื่นในครอบครัวและขยายกว้างออกมาสู่เพื่อน ซึ่งช่วงความภาคภูมิใจในตนเองจะขึ้นกับการได้รับผลสำเร็จตามเป้าหมาย โดยแรกสุดเด็กจะปฏิบัติตนให้พ่อแม่พอใจและต่อมาเป้าหมายจะค่อย ๆ ขยายมาอยู่บนพื้นฐานของมาตรฐานกลุ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ เด็กจะมีความต้องการความภาคภูมิใจในตนเอง โดยวิธีการที่เด็กเรียนรู้ตนเองที่วัดได้จากสิ่งที่เพื่อนติดต่อตัวเรา เด็กจะเริ่มพัฒนาสติปัญญา ทักษะทางสังคม และความมั่นใจในตนเองให้สูงขึ้น ถ้าจุดดีเหล่านี้ได้รับการเสริมแรงจากกลุ่มเพื่อนที่นิยมชมชอบ ความภาคภูมิใจในตนเองของเด็กจะพัฒนาขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับ อุมพร ตรังคสมบัติ (2543 : 50-55) ที่กล่าวว่า พัฒนาการความภาคภูมิใจในตนเองนั้น มีปัจจัยหลายอย่างที่มีอิทธิพล ดังเช่น

1. ปัจจัยภายใน คือ ปัจจัยที่เกี่ยวกับตัวบุคคล เช่น เด็กที่มีรูปร่างหน้าตาดีก็มักจะมีภาคภูมิใจในตนเอง ส่วนเด็กที่มีร่างกายพิการหรือเจ็บป่วยบ่อย ๆ จะมีความภาคภูมิใจในตนเองต่ำ เด็กที่มีบุคลิกภาพหรือพื้นอารมณ์ที่หนักแน่น ไม่มีความรู้สึกอ่อนไหวง่าย มักจะมีภาคภูมิใจในตนเองที่สูง เด็กที่เคยประสบความสำเร็จ จะมีความเชื่อมั่นในประสิทธิภาพของตน และมีความภาคภูมิใจในตนเองสูงกว่าเด็กที่ประสบความล้มเหลว

2. ปัจจัยภายนอก คือ สิ่งที่อยู่แวดล้อมตัวเด็ก เช่น ครอบครัว เพื่อนฝูง ครู ข้อมูลย้อนกลับ (feedback) ที่เด็กได้รับจากผู้อื่นจะเป็นสิ่งที่กำหนดความภาคภูมิใจในตนเองของเด็ก เช่น เด็กที่พ่อแม่กล่าวคำชมมากกว่าคำตำหนิก็จะมีภาคภูมิใจในตนเองสูง เด็กที่เพื่อน ๆ ชอบเล่นด้วยก็จะมีความรู้สึกดีกับตนเอง แต่เด็กที่เพื่อนไม่ชอบเล่นด้วยก็จะมีความรู้สึกแย่ ข้อมูลย้อนกลับที่เด็กได้รับจากผู้รอบข้างจะถูกประมวลเข้าไว้ในภาพแห่งตน เป็นความคิดว่าตนเองมีค่าหรือไร้ค่า เมื่อเด็กมองดูตนเอง ภาพที่เขามองเห็นจะเป็นผลรวมของทัศนคติ ความเชื่อ ความคิด และมุมมองต่าง ๆ ที่สะท้อนมาจากผู้อื่น ปัจจัยสำคัญที่มีอิทธิพลต่อความภาคภูมิใจในตนเอง คือ ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล และ ประสบการณ์แห่งความสำเร็จ ซึ่งความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลเป็นสิ่งที่ทำให้บุคคลตระหนักว่าตนเองเป็นผู้มีคุณค่าและมีความหมาย ในวัยเด็กความภาคภูมิใจในตนเองจะก่อขึ้นอย่างมั่นคงได้ต่อเมื่อได้รับความรักและการประคับประคองจากครอบครัว เมื่อเด็กยังเล็กความรู้สึกว่าตนเองมีค่าเกิดจากปฏิสัมพันธ์แห่งความรักระหว่างเด็กกับพ่อแม่ เด็กจะเรียนรู้ว่าพฤติกรรมใดที่พ่อแม่ชอบและไม่ชอบ เด็กพยายามเลือกพฤติกรรมที่พ่อแม่ชอบเพื่อให้เกิดการยอมรับ เมื่อโตขึ้นและเริ่มมีความสัมพันธ์กับเพื่อน เด็กพยายามทำตัวให้เพื่อนยอมรับ พยายามเข้าร่วมกลุ่มเพื่อสร้างความรู้สึกว่าคุณค่า ส่วนประสบการณ์แห่งความสำเร็จ เมื่อเด็กทำบางสิ่งบางอย่างได้สำเร็จ เด็กจะเกิดความ

รู้สึกพอใจเพราะเขาได้ค้นพบว่าภายในตัวเขามีความเก่งซ่อนอยู่และความเก่งนั้นสามารถปรากฏออกมาสู่สายตาผู้อื่น ความรู้สึกถึงคุณค่าแห่งตนและความเชื่อมั่นในตนเองจะมั่นคงขึ้นเรื่อย ๆ การที่พ่อแม่เห็นคุณค่าในความสำเร็จของตัวเด็กจึงเป็นสิ่งสำคัญ เมื่อเด็กรู้ว่าพ่อแม่มองเห็นความสำเร็จและความสามารถในตัวเขา เด็กจะเกิดความคาดหวังในตนเอง จะมีความพยายามมากขึ้น

กล่าวโดยสรุปได้ว่า พัฒนาการความภาคภูมิใจในตนเองของเด็กมีรากฐานมาจากความรักและการได้รับการยอมรับของพ่อแม่ แล้วขยายวงกว้างสู่เพื่อนและคนรอบข้าง โดยมีปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อ พัฒนาการความภาคภูมิใจในตนเองของเด็กคือความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและประสบการณ์แห่งความสำเร็จ

1.6 การพัฒนาและการเสริมสร้างความภาคภูมิใจในตนเอง

ความภาคภูมิใจในตนเองเป็นสิ่งที่สามารถเรียนรู้ เปลี่ยนแปลง และพัฒนาให้เกิดขึ้นได้จาก ประสบการณ์ที่บุคคลได้รับได้แต่เยาว์วัย ได้มีผู้เสนอแนวทางในการพัฒนาและเสริมสร้างความภาคภูมิใจในตนเองดังต่อไปนี้

แซสซี (Sasse. 1978 : 48) เสนอการพัฒนาความภาคภูมิใจในตนเอง ดังนี้

1. สร้างความมั่นใจในตนเอง โดยพยายามนึกถึงความสำเร็จในวันข้างหน้าของชีวิต
2. ระลึกถึงงานที่ตนทำได้สำเร็จ แล้วให้รางวัลเป็นสินน้ำใจหรือชมเชยตนเอง หรือให้สิ่งที่มีความหมายแก่ตน สิ่งเหล่านี้จะช่วยให้บุคคลเกิดความรู้สึกที่ดี
3. บันทึกความสำเร็จที่ได้รับ สิ่งที่ทำได้ดีเป็นเวลาติดต่อกันหลายสัปดาห์หรือหลาย ๆ เดือน
บรูโน (Bruno. 1983 : 363-365) กล่าวถึงการพัฒนาความภาคภูมิใจในตนเองไว้ดังนี้
 1. ให้เสนอข้อเสนอแนะหรือข้อคิดโดยตรง ซึ่งการเสนอแนะนี้อาจเป็นการเสนอแนะจากผู้อื่นหรือตนเองและตนเอง วิธีการนี้เป็นการให้ข้อมูลซึ่งมีผลให้บุคคลเกิดกำลังใจและสร้างความภาคภูมิใจได้
 2. สร้างความสำเร็จให้กับตนเองมากขึ้น ความพยายามที่จะสร้างความสำเร็จเป็นวิธีที่จะเพิ่มความภาคภูมิใจในตนเอง แต่อย่างไรก็ตาม การประสบความสำเร็จแต่เพียงอย่างเดียวไม่เพียงพอ สิ่งที่สำคัญอีกอย่างคือการทำให้บุคคลมีความสุขในชีวิต
 3. การลดความคาดหวังลงบ้าง แต่ก็ยังคงปรารถนาในสิ่งที่ตนต้องการไว้บ้าง ซึ่งจะเป็นแนวทางที่จะช่วยทำให้บุคคลลดความสูญเสียหรือความเศร้าโศกลงได้
 4. เลิกประเมินค่าตนเอง เพราะการมีชีวิตอยู่ก็มีค่ามากพอแล้ว เมื่อบุคคลเลิกประเมินค่าของตนแล้ว ความภาคภูมิใจในตนเองก็จะเพิ่มมากขึ้น

คูเปอร์สมิท (Coopersmith. 1981 : 142-148) กล่าวว่าในการสร้างให้บุคคลมีความภาคภูมิใจในตนเองเพิ่มขึ้นมี 4 ประการ คือ

1. การได้รับการยอมรับนับถือ ความสนใจเอาใจใส่จากบุคคลที่มีความสำคัญในชีวิตของเขา
2. การประสบความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ โดยปัจจัยที่จะทำให้บุคคลรู้สึกว่าการประสบความสำเร็จ คือ การมีความสามารถ มีความสำคัญ มีอำนาจในตัว และการมีคุณความดี
3. การได้กระทำในสิ่งที่สอดคล้องกับค่านิยมและความปรารถนา
4. การไม่ใส่ใจต่อสิ่งที่จะทำให้ความภาคภูมิใจในตนเองลดลง เช่น การไม่สนใจต่อคำวิพากษ์วิจารณ์ของผู้อื่น

อุมพพร ตรังคมบัติ (2543 : 73) กล่าวว่า สิ่งที่สำคัญมากที่สุดในการสร้างความภาคภูมิใจในตนเองให้แก่เด็ก คือ ความสัมพันธ์ที่มีต่อกันภายในครอบครัว ความสัมพันธ์จะช่วยเด็กพัฒนาความรู้สึกดี ๆ กับตนเอง มีลักษณะดังนี้

- บุคคลคนหนึ่ง
1. พ่อแม่ให้การฟูมฟักเลี้ยงดูอย่างเหมาะสมด้วยความรักที่ไม่มีเงื่อนไข
 2. เด็กได้รับการปฏิบัติด้วยความยอมรับนับถือในความคิด ความรู้สึก และคุณค่าในฐานะเป็น
 3. พ่อแม่ช่วยให้เด็กเติบโตอย่างเป็นตัวของตัวเอง
 4. พ่อแม่มีความคาดหวังที่เหมาะสมกับตัวเด็ก
 5. ครอบครัวมีกฎระเบียบที่ชัดเจน
- พาชีน เพชรพิพัฒน์ (2543 : 81-115) เสนอข้อแนะนำบางอย่างในการที่จะส่งเสริมให้เด็กมีทัศนคติต่อตนเองในทางบวก ดังนี้

1. ให้การเสริมแรงในทางบวกเพื่อจัดความรู้สึกต่ำต้อยในตนเอง
 2. พยายามลดการเน้นความสำคัญโดยการวัดเพียงความสำเร็จเพียงแค່ภายนอก
 3. พยายามลดพฤติกรรมการบ่นและพึมพำของเด็ก ๆ ออกไป
 4. ส่งเสริมให้เด็ก ได้เลือกด้วยตนเองมากกว่าที่จะต้องอยู่ภายใต้ความคิดของคนอื่น
 5. สอนเด็ก ๆ ว่าอย่าคอยแต่ตำหนิและตัดสินคนอื่น
 6. ส่งเสริมให้เด็กซื้อสัตย์ต่อตนเอง
 7. พ่อแม่ต้องสัมผัส โอบกอด แสดงออกถึงความรักที่มีต่อลูกสม่ำเสมอ
 8. เป็นแบบอย่างที่ดีแก่เด็กในทุก ๆ ด้าน
 9. ฟังคำพูดของเด็กอย่างตั้งใจ
 10. มีส่วนร่วมในกิจกรรมที่สัมพันธ์กับอายุของเด็ก
 11. ส่งเสริมพวกเขาต่อการมีเพื่อนมาเที่ยวบ้าน
 12. สอนให้รู้จักหลีกเลี่ยงการทำลายตนเองและการพูดถึงตนเองในแง่ร้าย
- มาศสวรรค์ พัฒนานุพงษ์ (2531 : 29-41) ได้เสนอหลักการที่ทำให้เด็กมีความภาคภูมิใจในตนเอง ดังนี้

1. เป็นแบบอย่างของผู้ที่มีความภาคภูมิใจในตนเอง
2. ปฏิบัติต่อเด็กแต่ละคนโดยคำนึงถึงลักษณะนิสัยเฉพาะตัวของเขา
3. ไม่ตัดสินเด็กจากการกระทำ
4. เปิดโอกาสให้เด็กมีความรับผิดชอบและได้ตัดสินใจ
5. สอนให้เด็กมองโลกในแง่ดี
6. หมั่นให้คำชมเชยแทนการวิจารณ์
7. ฝึกให้เด็กกล้าเสี่ยงและเชื่อมั่นในการกระทำ
8. ไม่ตัดสินความสำเร็จของเด็กด้วยองค์ประกอบภายนอก
9. หัดให้เด็กทำสิ่งต่าง ๆ ด้วยตัวเอง
10. มองหาข้อดีของเด็กและชมทุกครั้งที่ทำดี
11. กอตรัด สัมผัส และให้ความอบอุ่นแก่เด็ก
12. สนใจฟังคำพูดของเด็กเสมอ
13. สอนให้เด็กหลีกเลี่ยงการทำลายหรือกล่าวร้ายตนเอง

กรมสุขภาพจิตและสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2541 : 24-25)

กล่าวถึงหลักการในการเสริมสร้างความภาคภูมิใจในตนเองของเด็ก ดังนี้

1. การสร้างแบบอย่างให้เด็กเห็น ได้กระทำตามโดยครูอาจารย์ บิดา มารดา เป็นแบบอย่างในการพูด การประพฤติปฏิบัติ การยกตัวอย่างบุคคลสำคัญ บุคคลที่มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จัก ให้เห็นถึงการกระทำที่น่ายกย่อง หรือแบบอย่างที่ดีงามจากสื่อต่าง ๆ เช่น วิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ หนังสือสำหรับเด็ก สิ่งเหล่านี้จะเป็นการกระตุ้นเป็นแรงเสริมให้เด็กสนใจอยากรู้ ชักนำให้เกิดการประพฤติปฏิบัติตาม

2. เสริมสร้างภาพลักษณ์ของเด็กในทางบวก โดยการให้เด็กมองตนเองในทางที่ดี เห็นข้อดีในความสามารถ สิ่งที่น่าภูมิใจในตนเอง ทั้งด้านร่างกาย รูปร่าง หน้าตา การเรียน การเล่น การช่วยเหลือ ครอบครัว กิจกรรมของโรงเรียน การร่วมกลุ่มทำงานกับเพื่อน หรือการมีส่วนร่วมกิจกรรมในสังคม กระตุ้นให้เด็กแสดงออก ให้คำชมเชยและให้กำลังใจ

3. ฝึกให้เกิดความสุข ความพอใจ ในการรับรู้บุคคลและสิ่งแวดล้อมรอบตัวในทางที่ดี เห็นความดีของบิดามารดาที่ให้ความรัก เลี้ยงดู มีครู-อาจารย์ที่มีความเมตตา มีเพื่อนที่ดีมีน้ำใจ เห็นธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมมีคุณค่าโลกนี้น่าอยู่ ฝึกให้สามารถปรับตัวอยู่กับบุคคลทุกเพศทุกวัย ทั้งในครอบครัว โรงเรียน และสังคมได้อย่างมีความสุข

4. ฝึกให้สามารถแสดงความคิด รู้จักตัดสินใจและแก้ปัญหา กระทำสิ่งต่าง ๆ ด้วยตนเอง ให้ค้นหาลักษณะเด่นพิเศษของตนเองที่ตนเองภูมิใจ เช่น การวาดรูป เล่นดนตรี กีฬา เปิดโอกาสให้แสดงออกทั้งในโรงเรียนและชุมชน การมีกิจกรรมของโรงเรียน เช่น วันครู วันพ่อ วันแม่ กิจกรรมทัศนศึกษา การเข้าค่าย เป็นการฝึกให้เด็กเกิดการเรียนรู้จากการกระทำ สามารถเผชิญเหตุการณ์ มีประสบการณ์ตรงด้วยตนเอง เสริมสร้างความสนใจ อยากรู้ อยากเห็น ตั้งใจพยายามทำสิ่งต่าง ๆ ให้สำเร็จ นำไปสู่การเห็นความสามารถคุณค่า และความภาคภูมิใจในตนเอง

5. ให้มีบทบาท มีส่วนร่วมรับผิดชอบในการทำกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ร่วมกับผู้อื่น เช่น การปลูกต้นไม้ เก็บใบไม้เศษกระดาษบริเวณสนาม ทำความสะอาดห้องเรียน ช่วยกันประหยัดน้ำไฟ อนุรักษ์ต้นไม้ ธรรมชาติ ไม่ทำร้ายสัตว์ ปฏิบัติตนให้มีระเบียบวินัย เป็นลูกที่ดีน่ารักของพ่อแม่ เป็นพี่ที่ดีรักและดูแลน้อง เป็นลูกศิษย์ที่ดีของครู เป็นเพื่อนที่ดีของเพื่อน ให้เขารู้สึกว่าตนเองมีความสำคัญต่อบุคคลอื่น ได้รับการชื่นชม ยอมรับ และบุคคลอื่นก็มีความสำคัญต่อตนเอง รู้จักให้เกียรติ ยกย่อง นับถือกันและกัน

กุลยา ตันติผลาชีวะ (2544 : 56) กล่าวถึงความมั่นใจว่ามีความสำคัญต่อการเสริมสร้างความภาคภูมิใจในตนเองมาก ผู้ปกครองต้องเสริมให้เด็กสนุกกับตนเองและการแสดงออกเมื่อเด็กทำถูกต้อง ต้องกระตุ้นให้เด็กเรียนรู้เพื่อจะชื่นชมความสามารถของตนเองในการแสดงออกทางอารมณ์กับผู้อื่น ด้วยการชี้จุดเด่นของเด็ก เพื่อเป็นกำลังใจและสร้างความรู้สึกที่ดีต่อตนเอง ในขณะที่เดียวกันต้องกระตุ้นให้เด็กพูดและหาคำอธิบายที่ตรงกับความรู้สึกของตนเพื่อให้เด็กเข้าใจตนเองอย่างชัดเจน

สุวรรณี พุทธิศรี (2543 : 164-166) กล่าวว่า ความภาคภูมิใจในตนเองสามารถสร้างได้หลายวิธี เช่น การหัดให้มองตนเองให้ดีขึ้น การเปลี่ยนเป้าหมายที่ตนต้องการให้พอเป็นไปได้ และการปรับปรุงความสามารถในแต่ละด้านของเด็ก โดยพ่อแม่ต้องคอยช่วยเหลือตั้งแต่วัยเด็ก การตั้งเป้าหมายที่พ่อแม่อยากให้ลูกเป็น ต้องดูความสามารถที่แท้จริงว่าพอจะเป็นไปได้แค่ไหน สิ่งแวดล้อมและแรงเสริมให้ความสำเร็จแก่ลูกมีมากน้อยเพียงใด เมื่อตั้งเป้าหมายไว้ต้องบอกให้ลูกรับรู้ แต่ต้องไม่ลืมว่าคนที่จะทำคือลูก ไม่ใช่พ่อแม่ ดังนั้นจะสำเร็จหรือไม่อย่าตั้งความหวังไว้มากเพราะหากตั้งความหวังไว้มากก็มีโอกาสผิดหวังมากเมื่อผิดหวังมากก็มีโอกาสผล่อแสดงออกมามาก ลูกจะรับรู้ความรู้สึกนั้นได้ และรู้สึกผิดที่ทำให้พ่อแม่เสียใจ และรู้สึกแยกับตนเองมากที่ทำได้ ส่วนวิธีการมองตนเองให้ดีขึ้นดูเหมือนจะเป็นเรื่องของเด็ก แต่ความจริงแล้วพ่อแม่มีบทบาทมาก เด็กบางคนมีความสุข สนุกสนานดีทั้ง ๆ ที่ไม่ได้เรียนเก่งมากมาย ไม่ได้ร่ำรวย แต่พอมีพอใช้

รูปร่างหน้าตาธรรมดาเมื่อเปรียบเทียบกับเด็กคนอื่น ๆ แต่ดูสดใส สดชื่น เพราะเขามั่นใจว่าพ่อแม่รักเขา พ่อแม่ดีใจที่เขาเรียนดีขึ้นเล็กน้อย พ่อแม่มีเวลาให้เขาเต็มที่ พ่อแม่บอกว่าเขาน่ารักที่สุดในสายตาพ่อแม่ เด็กจะรู้สึกอึดกับความรัก ความภาคภูมิใจที่พ่อแม่มอบให้ เมื่อเจอใครเขาก็มีความรัก ความภาคภูมิใจเหลือพอที่จะแจกจ่ายให้กับเพื่อน ๆ เขาก็จะเป็นที่รักของเพื่อนอีก การที่เด็กได้ทุกอย่างที่เป็นพื้นฐานสำคัญของความภาคภูมิใจในตนเองมาจากครอบครัว เขาก็ไม่ต้องไปชวนหาความรักคำชมจากที่อื่น หน้าที่เขาก็คือสร้างสรรค์สิ่งที่ดี ๆ ต่อไป เพราะเขาเห็นตัวอย่างที่ดีจากพ่อแม่

สรุปได้ว่า การเสริมสร้างความภาคภูมิใจในตนเองให้กับเด็ก สามารถทำได้โดยเป็นแบบอย่างที่ดี ให้ความรักคำชมเชยและกำลังใจ โดยเปิดโอกาสให้เด็กได้ตัดสินใจ แสดงความคิดเห็น ตัดสินใจแก้ปัญหา และให้เด็กประสบความสำเร็จในการทำสิ่งต่าง ๆ ด้วยตนเอง

1.7 บทบาทของครูในการพัฒนาความภาคภูมิใจในตนเองในเด็กปฐมวัย

โรงเรียนมีความสำคัญมากพอ ๆ กับบ้าน เพราะเป็นสังคมนอกบ้านสังคมแรกที่เด็กเข้าไปใช้ชีวิต เป็นที่ที่จะทำให้เด็กมีการเรียนรู้ และช่วยให้เด็กเติบโตขึ้น มีความรู้สึกที่ดี เชื่อมมั่นในตนเอง และเรียนรู้ที่จะอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ ดังนั้นครูต้องแสดงให้เด็กเห็นถึงความภาคภูมิใจในตนเองและความมั่นคงในตนเอง เด็กจะเกิดความภาคภูมิใจในตนเองสูงจากกระบวนการเลียนแบบ และจากการที่ครูมีปฏิสัมพันธ์เชิงบวกกับเด็ก

อุมาพร ตรังคสมบัติ (2543 : 91-92) กล่าวว่า ครูที่มีความภาคภูมิใจในตนเองสูงมีลักษณะดังนี้

1. ใจกว้าง ยอมรับนับถือในความคิดเห็นของผู้อื่น
2. มีความยุติธรรม
3. มีใจกรุณา
4. มีความเคารพตนเอง และรู้จักรักษาสีทริของตนเอง
5. สร้างแรงจูงใจและความร่วมมือมากกว่าจะใช้อำนาจบังคับ
6. มองคนอื่นในแง่ดี ไม่ว่าจะเป็นเพื่อนครูด้วยกันหรือกับนักเรียน
7. พยายามทำให้เด็กเกิดความไว้วางใจในตัวครู
8. ให้เด็กมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นและการตัดสินใจ
9. ไม่มีทัศนคติเชิงตัดสินผิดถูกหรือวิพากษ์วิจารณ์ ต่ำหนิติเตียนตัวเด็ก
10. ยอมรับฟังความคิดเห็นและความรู้สึกของเด็กแม้จะไม่เห็นด้วยก็ตาม
11. กระตุ้นให้เด็กหัดคิดและแก้ปัญหาด้วยตนเอง
12. สร้างทัศนคติว่า "ฉันทำได้" ในตัวเด็กมองเด็กแต่ละคนว่ามีความสามารถที่จะทำสิ่งดี ๆ
13. เป็นมิตรกับเด็ก
14. พยายามให้กำลังใจแทนการตำหนิ เย้ยหยันหรือทำให้เด็กได้อาย

ดังนั้น ในการสร้างความภาคภูมิใจในตนเองให้เกิดขึ้นกับเด็ก ครูควรปฏิบัติดังนี้

1. สร้างบรรยากาศในห้องเรียน
2. ยอมรับในตัวเด็ก
3. รับฟังความรู้สึกของเด็ก
4. มีความคาดหวังในตัวเด็ก
5. ช่วยเด็กให้เอาชนะจุดอ่อนของตน
6. สร้างประสิทธิภาพให้เด็ก

7. ช่วยให้เด็กมีความสัมพันธ์ที่ดีกับเพื่อน
8. มีวินัยและกฎระเบียบในห้อง
9. เมื่อเด็กทำผิดให้ได้รับผลลัพธ์ตามเหตุผล

คูเปอร์สมิธ (Coopersmith.1984 : 9-11) ได้เสนอแนวทางในการเสริมสร้างความภาคภูมิใจในตนเองให้กับเด็กที่มีความภาคภูมิใจในตนเองต่ำ โดยมีเป้าหมายเพื่อยกระดับความภาคภูมิใจในตนเอง ดังนี้

1. ยอมรับเด็กแต่ละคนด้วยความจริงใจ รวมถึงส่งเสริมการแสดงออกของบุคคลนั้น
2. ยอมรับความแตกต่างระหว่างบุคคล
3. เป็นตัวแบบในสิ่งที่ดีและถูกต้อง เพื่อจะได้มีความภาคภูมิใจในตนเอง
4. ช่วยให้เด็กพัฒนาวิธีการแก้ปัญหาในทางสร้างสรรค์
5. ให้ความสำคัญกับความภาคภูมิใจในตนเองของเด็ก เพื่อเพิ่มความเข้มแข็งในการที่จะแก้ปัญหา

ปัญหา

6. สนับสนุนให้ผู้ใกล้ชิดมีความรู้ความเข้าใจเด็ก และให้มีส่วนร่วมในการเสริมสร้างความภาคภูมิใจในตนเองให้เกิดขึ้นแก่เด็ก

ชลอศักดิ์ ลักษณะวงศ์ศรี (2538 : 40-42) เสนอแนวทางการช่วยเหลือเด็กที่มีความภาคภูมิใจในตนเองต่ำ ดังนี้

1. การให้เด็กมีส่วนร่วมรับผิดชอบ เปิดโอกาสให้เด็กมีส่วนร่วมแสดงความรับผิดชอบในงานหรือกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียนตามวุฒิภาวะของเด็ก
2. ฝึกการตัดสินใจ จัดสถานการณ์ให้เด็กมีโอกาสดูฝึกการตัดสินใจ เลือกวิธีแก้ปัญหาด้วยตนเองตามความสามารถ วุฒิภาวะ ตามความสนใจของเด็กแต่ละคน
3. ให้กำลังใจ เมื่อเด็กได้ทำกิจกรรมหรือผ่านความยุ่งยากใจได้ ควรให้กำลังใจที่เด็กสามารถทำได้ตลอดโดยไม่หยุดเสียกลางคันและช่วยค้นหาการเรียนรู้จากประสบการณ์นั้นร่วมกับเด็กไม่ว่าเหตุการณ์นั้นจะจบด้วยความสำเร็จหรือล้มเหลว
4. การสร้างวินัยในตนเอง ฝึกการสร้างวินัยในตนเองให้เด็กผ่านงานที่ต้องรับผิดชอบ โดยจัดแนวทางหรือลักษณะของกิจกรรมหรืองานให้อื้อต่อการเกิดวินัยในตนเอง คือสามารถเรียนรู้ข้อบกพร่องผ่านกระบวนการทำงานนั้น ๆ ได้
5. เสริมความอบอุ่นและมั่นใจ ช่วยเหลือเด็กในด้านความรู้สึกทุกครั้งที่เด็กต้องเผชิญความล้มเหลวหรือพ่ายแพ้ เด็กจะรู้สึกกลัวภาวะที่เกิดขึ้น การยืนยันถึงความรักให้เด็กมั่นใจว่าถ้าแม่เด็กจะล้มเหลวอย่างไรครูก็ยังรักและยินดีร่วมทุกข์สุขด้วยเสมอจะช่วยให้เด็กมีความกล้าและสามารถเรียนรู้ได้

สุรางค์ ไคว์ตระกูล (2541 : 427) กล่าวว่า หน้าที่ของครูที่สำคัญคือช่วยให้เด็กมีความภาคภูมิใจในตนเอง โดยครูต้องยอมรับเด็กแต่ละคนด้วยความจริงใจ ยอมรับเด็กที่เรียนเก่ง เรียนไม่เก่ง เรียนร้อยไม่เรียนร้อย พยายามช่วยเหลือและส่งเสริมทุกคน ต้องรู้จักทักษะและความสามารถทางด้านสติปัญญาของเด็กทุกคน โดยให้ทำงานที่เด็กมีโอกาสประสบความสำเร็จ และมีความรู้สึกว่าคุณมีความสามารถ ให้แรงเสริมทุกครั้งที่ทำสำเร็จ เป็นตัวแบบในด้านความประพฤติ มีมาตรฐานทางจริยธรรม สนับสนุนให้เด็กทำสิ่งที่ดีและถูกต้อง เพื่อจะได้มีความภาคภูมิใจในตนเอง ต้องจัดสภาพห้องเรียนให้เด็กทุกคนมีบทบาทได้ทำความดี ช่วยเหลือผู้อื่น สอนให้เด็กไม่ดูถูกกัน สอนให้เป็นผู้ที่ “เอาใจเขามาใส่ใจเรา” ซึ่งสอดคล้องกับ อารีพันธ์มณี (2542 : 57-59) ที่เสนอแนวทางในการพัฒนาความภาคภูมิใจในตนเองของเด็กไว้ดังนี้

1. รับฟังสิ่งที่เด็กพูดด้วยความใส่ใจ
2. ใช้เวลาร่วมกันกับเด็กด้วยการเล่น ทำงาน ตลอดจนการวางแผนร่วมกัน
3. สนใจและเอาใจใส่ดูแล ตอบสนองความต้องการของเด็ก
4. ยกย่อง ชมเชย ให้กำลังใจต่อเด็ก
5. ให้ความรัก ความอบอุ่นด้วยการสัมผัส หรือแสดงการกอดแนบ
6. ให้โอกาสเด็กเลือกตัดสินใจในเรื่องต่าง ๆ ด้วยตนเอง
7. เมื่อเด็กโตขึ้นควรให้ความเอาใจใส่ในเรื่องที่เกี่ยวกับสุขภาพอนามัยทางกาย
8. สนับสนุนให้เด็กมีเพื่อน และให้คำแนะนำในการคบเพื่อนที่ดี
9. ให้โอกาสเด็กได้เป็นผู้นำ เพื่อให้เด็กได้เกิดความภาคภูมิใจ
10. สนับสนุนเด็กให้ความช่วยเหลือผู้อื่นตามความสามารถ
11. สนับสนุนให้เด็กประสบความสำเร็จตามวัยและวุฒิภาวะในเรื่องที่เด็กสนใจและถนัด
12. ให้เด็กเรียนรู้กติกาและเข้าใจความหมายของความถูกต้อง การให้อภัย

โรเจอร์ส (สรวงศ์ ไคว้ตระกูล, 2541 : 340-341 ; อ้างอิงจาก Rogers, 1961) กล่าวว่า

ห้องเรียนที่ครูใช้วิธีการช่วยเหลือให้เด็กเรียนรู้ด้วยความกลัวจะทำให้เด็กมีความรู้สึกที่ตนเองมีค่า (Self-esteem) ต่ำซึ่งเป็นอุปสรรคต่อสัมฤทธิ์ผลในการเรียนรู้ เป็นที่น่าเสียดายว่าปัจจุบันนี้ยังมีครูที่ใช้การขู่เข็ญ บังคับ รวมทั้งใช้วาจาเยาะเย้ย ถากถางเด็ก เด็กที่เรียนไม่ได้มักจะถูกทำโทษ โทษผิดที่ครูใช้ในการขู่เข็ญลงโทษเด็กมักจะมีผลร้ายต่อจิตใจของเด็กจะติดตามเด็กจนไปถึงวัยผู้ใหญ่ มีบุคคลหลายคนที่มีความสำเร็จในชีวิตตอนเป็นผู้ใหญ่แล้วแล้วยังฝันร้ายถึงเหตุการณ์ต่าง ๆ ในห้องเรียน แสดงว่าวิธี ขู่เข็ญบังคับเป็นวิธีที่มีผลต่อสุขภาพจิตของเด็ก ดังนั้นบทบาทของครูที่สำคัญคือ การสร้างบรรยากาศของห้องเรียนให้เป็นบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ โดยสร้างความไว้วางใจซึ่งกันและกัน เพื่อให้เด็กไม่กลัวที่จะถามหรือตอบคำถาม ไม่กลัวว่าจะถูกครูทำโทษ หรือได้รับการเยาะเย้ย ถากถางจากเพื่อนนักเรียนด้วยกัน

ไพรัช และ แพร้ว (2528 : 122-187) กล่าวว่า การที่จะเสริมสร้างความภาคภูมิใจในตนเองให้แก่เด็กต้องเริ่มต้นที่ตัวครูก่อนโดยปฏิบัติดังนี้

1. ต้องสอนให้เด็กรู้จักควบคุมตนเอง เมื่อเด็กสามารถควบคุมตนเองได้ย่อมเกิดความรู้สึกที่ดีและตระหนักในคุณค่าของตน
 2. สอนให้เด็กมีความร่วมมือ เพราะความร่วมมือเป็นบ่อเกิดแห่งความสำเร็จในชีวิต เด็กที่มีความร่วมมือกับผู้อื่นจะมีความมั่นใจในตนเองมากขึ้น เขาจะสามารถทำสิ่งต่าง ๆ ในสังคมร่วมกับผู้อื่นสามารถสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้อื่นได้ สิ่งเหล่านี้จะนำไปสู่ความภาคภูมิใจในตนเอง
 3. สอนให้เด็กกล้าแสดงออก แต่ควรระวังอย่าให้การแสดงออกกล้าแสดงกลายเป็นความอวดดีและความเห็นแก่ตัว ครูต้องเอาใจใส่ให้เด็กแสดงออกโดยคำนึงถึงความรู้สึกของผู้อื่นด้วย
 4. ยอมรับในความแตกต่างของเด็ก โดยจัดกิจกรรมที่สามารถให้เด็กทุกคนได้ใช้ความสามารถของตนเองตามศักยภาพ
 5. ช่วยให้เด็กสามารถแก้ปัญหาได้ โดยการให้คำแนะนำให้เด็กได้เข้าถึงปัญหานั้น ๆ เพื่อหาข้อสรุปหรือหาทางออกของเด็กเอง วิธีนี้จะช่วยให้เด็กมีความภาคภูมิใจในตนเอง เด็กจะรู้สึกว่าครูมองเขาในฐานะผู้ที่มีความสามารถในตัวเอง และขณะเดียวกันครูก็ถือว่าปัญหาของเด็กมีความสำคัญด้วย
- การเป็นครูที่ดี สามารถทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างใหญ่หลวงขึ้นในชีวิตของเด็ก ด้วยการปฏิบัติต่อเด็กด้วยการให้ความนับถือ ให้ความรัก ให้การยอมรับ เอาใจใส่ต่อเด็ก และส่งเสริมให้เด็ก

สามารถปรับตัวเข้ากับสถานการณ์ต่างๆ ได้อย่างเหมาะสม รวมทั้งจัดประสบการณ์ให้เด็กมีโอกาสปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมเด็กจะเกิดการเรียนรู้จากการกระทำ สามารถเผชิญเหตุการณ์ แก้ปัญหา มีประสบการณ์ตรงด้วยตนเอง นำไปสู่การเห็นความสามารถ คุณค่า และความภาคภูมิใจในตนเอง และเมื่อเติบโตขึ้นสามารถอยู่ในสังคมได้อย่างมั่นคง

1.8 ทฤษฎีความต้องการของมาสโลว์ (Maslow's Hierachy of needs)

มาสโลว์ (Maslow.1954 : 80-97) ได้ศึกษาเกี่ยวกับความต้องการของมนุษย์ โดยกล่าวว่ามนุษย์ทุกคนมีความต้องการ และความต้องการนั้นเริ่มจากความต้องการซึ่งอยู่ในระดับที่ต่ำที่สุด จนไปถึงความต้องการในระดับสูงสุด ซึ่งเขาแบ่งความต้องการพื้นฐานของมนุษย์ออกเป็น 5 ชั้น คือ

1. ความต้องการทางสรีระหรือความต้องการทางร่างกาย (Physiological needs) เป็นความต้องการขั้นพื้นฐานของร่างกาย เป็นความต้องการที่จำเป็นสำหรับมีชีวิตอยู่ มนุษย์ทุกคนมีความต้องการทางสรีระอยู่เสมอจะขาดเสียไม่ได้ ถ้าอยู่ในสภาพที่ขาดจะกระตุ้นให้ตนมีกิจกรรม และชวนชวนที่จะสนองความต้องการ

2. ความต้องการความมั่นคงปลอดภัยหรือสวัสดิภาพ (Safety needs) เป็นความต้องการความมั่นคงปลอดภัยทั้งทางร่างกายและจิตใจเป็นอิสระจากความกลัว ชูเชิญ บังคับจากผู้อื่นและสิ่งแวดล้อม เป็นความต้องการที่จะได้รับการปกป้องคุ้มครอง ความต้องการประเภทนี้เริ่มตั้งแต่วัยทารกจนกระทั่งวัยชรา ความต้องการที่จะมีงานทำเป็นหลักแหล่งก็เป็นความต้องการเพื่อสวัสดิภาพของผู้ใหญ่อายุนึง

3. ความต้องการความรักและเป็นส่วนหนึ่งของหมู่ (Love and belonging needs) มนุษย์ทุกคนมีความปรารถนาจะให้เป็นที่รักของผู้อื่น และต้องการมีความสัมพันธ์กับผู้อื่นและเป็นส่วนหนึ่งของหมู่คณะให้ทุกคนยอมรับตนเป็นสมาชิก

4. ความต้องการที่จะรู้สึกว่ามีค่า (Esteem needs) ความต้องการประเภทนี้ประกอบด้วย ความต้องการที่จะประสบความสำเร็จ มีความสามารถที่จะให้ผู้อื่นเห็นว่าตนมีความสามารถ มีคุณค่าและมีเกียรติ ต้องการได้รับความยกย่องนับถือจากผู้อื่น ผู้ที่สมปรารถนาในความต้องการนี้จะเป็นผู้ที่มีความมั่นใจในตนเอง เป็นคนมีประโยชน์และมีค่า ตรงกันข้ามกับผู้ที่ขาดความต้องการประเภทนี้ จะรู้สึกตนว่าไม่มีความสามารถและมีปมด้อย มองโลกในแง่ร้าย

5. ความต้องการรู้จักตนเองอย่างแท้จริงและพัฒนาตนเองเต็มที่ตามศักยภาพของตน (Need for self actualization) เป็นความต้องการที่จะรู้จักตนเองตามสภาพที่แท้จริงของตน กล้าที่จะตัดสินใจเลือกทางเดินของชีวิต รู้จักค่านิยมของตนเอง มีความจริงใจต่อตนเอง ปรารถนาที่จะเป็นคนดีที่สุดเท่าที่จะมีความสามารถทำได้ ทั้งทางด้านสติปัญญา ทักษะ และอารมณ์ความรู้สึก ยอมรับตนเองทั้งส่วนดีส่วนเสีย เปิดโอกาสให้ตนเองเผชิญกับความจริงของชีวิต เผชิญกับสิ่งแวดล้อมใหม่ ๆ

ความต้องการทั้ง 5 ชั้นของมาสโลว์ ได้ถูกจัดลำดับตามความสำคัญ โดยเริ่มจากความต้องการในระดับที่ต่ำสุดไปจนถึงระดับสูงสุด ความต้องการในชั้นสูงสุดจะไม่มีค่าสำคัญ หรือไม่ปรากฏจนกว่าจะได้รับความพึงพอใจในชั้นที่ต่ำกว่า เมื่อความต้องการในระดับต่ำได้รับความพึงพอใจแล้ว ความต้องการในระดับสูงขึ้นไปจะตามมา ดังนั้น ผู้ที่จะมีบทบาทสำคัญในการตอบสนองความต้องการเพื่อพัฒนาให้เด็กเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ คือ พ่อแม่ ครู ต้องช่วยให้เด็กสมปรารถนาในความต้องการทั้ง 4 ชั้นแรกก่อนจึงจะสามารถพัฒนาเด็กให้เต็มตามศักยภาพได้

1.9 ทฤษฎีจิตสังคมของอีริกสัน (Psychosocial theory)

อีริก เอช. อีริกสัน (Erik H. Erikson) จำแนกความต้องการจำเป็นของเด็กแต่ละวัย เริ่มจากความต้องการความมั่นใจในทารก ความเป็นตัวเองของเด็กวัยหัดเดิน ความคิดริเริ่มของเด็กวัยก่อนเรียน ความอดุสหาของเด็กรวัยเรียน ซึ่งจุดเด่นที่สำคัญคือ พัฒนาการปฏิสัมพันธ์ทางสังคม โดยแสดงให้เห็นถึงขั้นพัฒนาการของคนตั้งแต่แรกเกิดจนตายว่ามีความขัดแย้งในทุกช่วงวัยจำแนกได้ดังนี้ (กุลยา ตันติผลาชีวะ. 2542 : 29-30 ; อ้างอิงจาก Erikson. 1975)

1. ขั้นความไว้วางใจกับไม่ไว้วางใจ (Trust vs. Mistrust) เด็กขวบแรกพัฒนาความไว้วางใจจากสัมผัสของผู้คนรอบข้าง ถ้าเด็กได้รับความรักและการยอมรับเด็กจะยิ้มเล่นหัวสบายใจและมีความไว้วางใจในทางตรงกันข้าม ถ้าไม่มีความรักเด็กจะขาดความไว้วางใจ เมื่อโตขึ้นจะมีพฤติกรรมแยกตัว อยู่ไม่สุข อาจมีอาการซึมเศร้า พัฒนาการขั้นนี้พ่อแม่เป็นศูนย์กลางของการสร้างความไว้วางใจ เด็กต้องการสิ่งแวดล้อมที่มั่นคงและเหมือนเดิม การเลี้ยงดูที่ดีจะทำให้เด็กเกิดความไว้วางใจที่ดีด้วย

2. ขั้นความเป็นตัวเองกับความละอายและสงสัย (Autonomy vs. Doubt) เมื่อเด็กอายุ 2 ขวบ เด็กเริ่มเรียนรู้ที่จะกระทำสิ่งต่าง ๆ ด้วยตัวเอง เป็นระยะของความพยายามที่ยืน เดินด้วยตนเอง ต้องการควบคุมตนเอง เห็นตนเองมีค่าเมื่อแสดงว่าตนทำได้ เช่น แต่งตัวได้เอง การได้รับการยอมรับและตอบสนองที่ดีจะทำให้เด็กมีความภาคภูมิใจในตน แต่หากเด็กไม่ได้รับการตอบสนอง เด็กจะขาดความภูมิใจในตน อายุไม่กล้า จะมีผลทำให้เมื่อโตขึ้นมีปัญหาทางสุขภาพจิตได้ง่าย

3. ขั้นความคิดริเริ่มกับความรู้สึกผิด (Initiative vs. Guilt) เด็กก่อนวัยเรียน อายุ 3-5 ปี เป็นวัยที่มีความมุ่งมั่น มีความคิดมีความตั้งใจที่จะทำงานให้สำเร็จด้วยตนเองมากขึ้น สามารถเรียนรู้และสนุกที่จะทำความเข้าใจ มีความคิดริเริ่มที่เป็นตัวของตัวเอง สนใจค้นคว้าสร้างสรรค์ มีความสามารถในการทำกิจกรรมได้หลายอย่าง ใครที่จะค้นคว้าหาความรู้ การสนับสนุนพัฒนาการในช่วงนี้ของเด็ก คือการให้เล่นแบบสร้างสรรค์ ให้กำลังใจ ให้อำนาจรู้ถูก ต้องระวังการทำให้เด็กรู้สึกคับข้องใจเพราะเด็กกลัวล้มเหลว กลัวการถูกลงโทษ การตอบสนองที่ไม่ดีจะทำให้ความรู้สึกผิดติดอยู่ในตัวเด็ก เมื่อโตขึ้นจะไม่กล้าเข้าสังคม

4. ขั้นมีผลงานกับปมด้อย (Industry vs. Inferiority) เป็นช่วงเด็กวัยตอนกลางอายุประมาณ 6 ปีถึงวัยรุ่น ถ้าเด็กผ่านช่วงวัยของความไว้วางใจ ความเป็นตัวเอง และความคิดริเริ่มมาด้วยดี ในช่วงนี้เด็กจะเริ่มมีผลงานเป็นของตัวเอง เริ่มประเมินและติดตามผลสัมฤทธิ์ของตน ปัญหาของวัยนี้คือเด็กมีพฤติกรรมแข่งขันมากเกินไป หรือไม่ก็รู้สึกมีปมด้อยถ้าทำไม่สำเร็จอย่างหวัง ซึ่งมีผลต่อเจตคติที่ไม่ดีต่อชีวิตไปจนตาย

ตามทฤษฎีของอีริกสัน เด็กจะพัฒนาได้ดีตามขั้นพัฒนาการทางสังคมหรือไม่ ขึ้นอยู่กับสิ่งแวดล้อมและประสบการณ์ที่เด็กได้รับ เด็กปฐมวัยอยู่ในช่วงที่กำลังสนใจสิ่งแวดล้อม อยากรู้ อยากเห็น และเรียนรู้สิ่งต่างๆ ได้อย่างรวดเร็ว การส่งเสริมโดยการเปิดโอกาสให้เด็กมีความเป็นตัวของตัวเองในการกระทำสิ่งต่างๆ จึงเป็นสิ่งสำคัญที่ช่วยให้เด็กได้รับการพัฒนาอย่างเหมาะสมตามขั้นพัฒนาการ

1.10 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความภาคภูมิใจในตนเอง

งานวิจัยในประเทศ

นพพร แซ่เลื่อง (2538 : บทคัดย่อ) ศึกษาเปรียบเทียบความรู้สึกที่ดีต่อตนเองของเด็กปฐมวัย ที่ได้รับการจัดกิจกรรมศิลปสร้างสรรค์แบบครูเน้นคุณค่าในตัวเด็กและแบบปกติ พบว่า เด็กที่ได้รับการจัดกิจกรรมศิลปสร้างสรรค์แบบครูเน้นคุณค่าในตัวเด็กก่อนและหลังการทดลอง มีความรู้สึกที่ดีต่อตนเองแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 เด็กที่ได้รับการจัดกิจกรรมศิลปสร้างสรรค์แบบปกติก่อนและหลังการทดลองมีความรู้สึกที่ดีต่อตนเองแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และเด็กที่ได้

รับการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์แบบครูเน้นคุณค่าในตัวเด็กมีความรู้สึกที่ดีต่อตนเองเพิ่มขึ้นมากกว่าเด็กที่ได้รับการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์แบบปกติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

วัฒนา มัคคสมัน (2539 : 92-94) ได้ศึกษาผลของการเข้าร่วมกิจกรรมตามรูปแบบการสอนแบบโครงการเพื่อเสริมสร้างการเห็นคุณค่าของตนเองของเด็กปฐมวัย พบว่า เด็กกลุ่มที่เข้าร่วมกิจกรรมตามรูปแบบการสอนแบบโครงการเพื่อเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเอง มีระดับการเห็นคุณค่าในตนเองหลังจากการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลอง และหลังการทดลอง เด็กกลุ่มที่เข้าร่วมกิจกรรมตามรูปแบบการเรียนการสอนตามวิธีการสอนแบบโครงการเพื่อเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเอง มีระดับการเห็นคุณค่าในตนเองสูงกว่าเด็กที่ไม่ได้เข้าร่วมกิจกรรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

งานวิจัยต่างประเทศ

อาดัม (วัฒนา มัคคสมัน. 2539 : 30 ; อ้างอิงจาก Adam.1988) ได้ทำการศึกษาวิธีการสร้างเสริมการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กเกรด 2 โดยใช้วิธีการเปิดเพลงที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับการเห็นคุณค่าในตนเองให้ผู้ปกครองเปิดให้เด็กฟังที่บ้าน โดยเนื้อร้องของเพลงจะมีชื่อเด็กอยู่ด้วย เด็กได้ฟังอย่างน้อยวันละ 1 ชั่วโมง เพลงทั้งหมดมี 5 เพลง ส่วนเด็กกลุ่มควบคุมไม่มีกิจกรรมใด ๆ ผลการศึกษาพบว่า หลังการทดลองกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมมีการเห็นคุณค่าในตนเองต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ

เคลเลอร์ (Keller, 1992 : 2250) ได้พัฒนาโปรแกรมการสร้างเสริมความภาคภูมิใจในตนเองบนหลักการการให้ความรัก ให้คุณค่า และพิจารณาว่าเด็กเป็นผู้มีความสามารถ ทำการทดลองกับเด็กอนุบาลและเด็กเกรด 1 รวม 64 คน ผลปรากฏว่าสามารถสร้างเสริมความภาคภูมิใจในตนเองให้เกิดขึ้นกับเด็กได้

เทลฟอร์ด ซานดร้า แมททิวส์ (Telfort, Sandra Matthews. 1999 : 2861-A) ได้ทำการศึกษาพฤติกรรมความร่วมมือและความภาคภูมิใจในตนเองของเด็กเกรด 1 ที่มีความแตกต่างทางเชื้อชาติและวัฒนธรรม โดยใช้โครงการเทลฟอร์ดซึ่งเป็นการบูรณาการจริยธรรมและวัฒนธรรมหลายเชื้อชาติเข้าไปในหลักสูตรของโรงเรียน เป็นเวลา 10 สัปดาห์ ส่วนเด็กกลุ่มควบคุมเรียนหลักสูตรปกติของโรงเรียน ผลการศึกษาพบว่า หลังการทดลองกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมมีพฤติกรรมความร่วมมือและความภาคภูมิใจในตนเองแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากงานวิจัยดังกล่าว แสดงให้เห็นว่า การเอาใจใส่จากผู้ปกครองและครูจะส่งผลต่อความภาคภูมิใจในตนเองของเด็ก โดยเฉพาะปฏิสัมพันธ์ที่ครูมีต่อเด็กจะช่วยพัฒนาความภาคภูมิใจในตนเองของเด็กให้แข็งแกร่งได้โดยการจัดบรรยากาศ สภาพแวดล้อม และจัดกิจกรรมที่เอื้อต่อการพัฒนาความภาคภูมิใจในตนเองให้แก่เด็ก

2. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการสอนแบบจิตปัญญา

2.1 ความหมายของการสอนแบบจิตปัญญา

การสอนแบบจิตปัญญา เป็นการสอนที่มุ่งถึงจิตใจของผู้เรียนที่ต้องการเรียนอย่างมีความสุข ควบคู่ไปกับการพัฒนาปัญญา วิธีการสอนจะเน้นที่กิจกรรมการสอนของครู ที่จะทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง ซึ่งการสอนแบบจิตปัญญาพัฒนาขึ้นโดย ดร.กฤษยา ดันติผลาชีวะ อาจารย์ประจำสาขาการศึกษาปฐมวัย คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ และได้ให้ความหมายของการสอนแบบจิตปัญญาว่าหมายถึง การจัดกิจกรรมที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางโดยมุ่งถึงจิตปัญญา โดยให้ความหมายของจิตว่าเป็นการเรียนรู้ที่ตรงกับความต้องการของผู้เรียน มีปฏิบัติการทางความคิด ตื่นตัวและสนุกที่จะเรียน ส่วน

ปัญหาหมายถึง การส่งเสริมพุทธิปัญญา ด้วยการเพิ่มพูนและขยายข้อความรู้ที่จำเป็นต้องเรียนให้เกิดความเข้าใจอย่างกระจ่างชัดและจำได้จากกิจกรรมการสอน (กุลยา ตันติผลาชีวะ. 2543 : 47)

2.2 แนวคิดพื้นฐานการสอนแบบจิตปัญญา

การสอน คือ การสร้างผู้เรียนให้เรียนรู้ด้วยการเปลี่ยนพฤติกรรมอย่างมีจุดประสงค์ การสอนแบบจิตปัญญามีแนวคิดพื้นฐานเช่นเดียวกันนี้ แต่การสร้างผู้เรียนให้เรียนรู้และเปลี่ยนพฤติกรรมตามแนวคิดของการสอนแบบจิตปัญญา เน้นจิตใจและความงอกงามทางปัญญาของผู้เรียน การสอนที่มีประสิทธิภาพต้องทำให้ผู้เรียนได้รับความรู้ใหม่อย่างมีความสุข เกิดความงอกงามทางปัญญา ต้องการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง สามารถคิดค้นพัฒนาตน และสิ่งที่ตนรับผิดชอบอย่างมีคุณภาพได้ การสอนที่จะบรรลุเป้าหมายนี้ ต้องเป็นการสอนที่ทำให้

1. ผู้เรียนจำเนื้อหาได้
2. ผู้เรียนผ่อนคลายขณะเรียน
3. ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนด้วยการปฏิบัติการทางคิด
4. ผู้เรียนค้นพบความรู้ด้วยตนเองและรู้ถึงความก้าวหน้าของตนจากกิจกรรมการสอน

2.3 องค์ประกอบของการจัดสอนแบบจิตปัญญา

การสอนแบบจิตปัญญาเป็นการสอนที่มุ่งสร้างความสุขและปัญญาไปพร้อมกัน เน้นความสำคัญที่ผู้เรียนให้เรียนอย่างมีความสุข เกิดความรักในความรู้ มุ่งองค์ประกอบสำคัญ 4 ประการ คือ

1. มโนทัศน์ที่ต้องเรียน
2. กิจกรรมการสอนมีคุณสมบัติ 5 ประการ คือ
 - 2.1 ผู้เรียนต้องลงมือกระทำด้วยความคิด (Active learning)
 - 2.2 ผู้เรียนต้องแสดงออกที่ดี (Behaving well!)
 - 2.3 ผู้เรียนต้องเรียนรู้แบบร่วมมือ (Cooperative learning)
 - 2.4 ผู้เรียนต้องเรียนรู้ด้วยการค้นพบ (Discover learning)
 - 2.5 ผู้เรียนต้องก้าวหน้าในการเรียนรู้ (Progress)
3. การประเมินภาพการสอน ต้องประกอบด้วยการประเมิน 2 ด้าน คือ
 - 3.1 การประเมินการสอน ประกอบด้วย
 - การประเมินระหว่างการสอน
 - การประเมินกิจกรรมการสอน หมายถึง การตรวจสอบลักษณะกิจกรรมการสอน

ว่าสามารถสร้างให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามกระบวนการสอนแบบจิตปัญญาหรือไม่

3.2 ประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียน หมายถึง การประเมินการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นกับผู้เรียนเมื่อสิ้นสุดการสอน

4. หน่วยเวลากำกับการสอน การสอนทุกเรื่องต้องจบลงตามเวลาที่กำหนดแบบสมบูรณ์
- องค์ประกอบที่ 1 มโนทัศน์ที่ต้องเรียน

มโนทัศน์ (Concept) หมายถึง ความคิดสำคัญของสิ่งของและเรื่องราวต่าง ๆ รวมถึงแนวคิดสำคัญของเหตุการณ์ เรื่อง กฎ หลักการ หรือทฤษฎีที่บ่งบอกลักษณะหรือตามเฉพาะของสิ่งต่าง ๆ หรือเรื่องต่าง ๆ เหล่านั้น เมื่อครูกำหนดเรื่องที่ต้องสอนได้แล้ว ต้องนำมาเขียนอธิบายมโนทัศน์ของเรื่องที่ต้องเรียนนั้นว่าคืออะไร

องค์ประกอบที่ 2 กิจกรรมการสอน

กิจกรรมการสอน หมายถึง กิจกรรมที่ครูจัดขึ้นเพื่อให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติการคิดด้วยการเรียนแบบร่วมมือกับกลุ่มเกิดการค้นพบข้อความรู้ และน้อมนำตนเองให้ก้าวหน้าด้วยการเรียนรู้จากกิจกรรมที่ครูจัดให้ตามขั้นการสอนแบบจิตปัญญา ลักษณะของกิจกรรมการสอนจะมีคุณสมบัติ 5 ประการ คือ

1. เป็นกิจกรรมปฏิบัติการคิด
2. เป็นกิจกรรมที่ผู้เรียนต้องแสดงออก
3. เป็นกิจกรรมที่ผู้เรียนต้องเรียนแบบร่วมมือ
4. เป็นกิจกรรมที่ผู้เรียนเรียนรู้จากการค้นพบ
5. เป็นกิจกรรมที่ผู้เรียนเห็นความก้าวหน้าในการเรียนรู้

ปฏิบัติการคิด (Active learning)

การสอนที่มีประสิทธิภาพ ต้องเป็นการสอนที่กระตุ้นความรู้ ใฝ่รู้ ใฝ่เห็น ของผู้เรียน การได้หยิบ ได้จับ ได้สัมผัส ได้คิด ได้เห็น เป็นการกระตุ้นการเรียนรู้ทั้งสิ้น ครูต้องจัดกิจกรรมการสอนที่ให้โอกาสผู้เรียนได้ปฏิบัติ และได้คิดอย่างแท้จริง

การแสดงออกที่ดี (Behaving well)

ครูมีหน้าที่ให้ผู้เรียนแสดงออกด้วยการให้อิสระแก่ผู้เรียนในการคิด และกระทำการกิจกรรมการเรียนรู้ เพียงแต่ครูให้โอกาสผู้เรียนเรียนตามความสนใจและรู้สึกสบายใจ หลักการสำคัญคือ การเพิ่มพฤติกรรมที่พึงประสงค์ ลดพฤติกรรมที่ไม่ต้องการลง การแสดงออกของผู้เรียนต้องเป็นการแสดงออกที่นำไปสู่การเรียนรู้ รูปแบบของการแสดงออกที่ครูต้องพัฒนาให้เกิดขึ้นกับผู้เรียนในการเรียนรู้ คือ

1. ผู้เรียนสามารถบอกได้ว่าสังเกตพบอะไรจากการศึกษา
2. การจำแนกโดยหลักการและเหตุผล ผู้เรียนต้องแสดงความสามารถในการจำแนกโดยการศึกษาค้นคว้า เพื่อนำมาเป็นเหตุผลในการจำแนก
3. การสื่อสาร กิจกรรมที่กำหนดขั้นตอนกระตุ้นให้ผู้เรียนพูด สนทนา อภิปราย แลกเปลี่ยนความคิดเห็น มีข้อสรุปของกลุ่มที่เกิดจากการคิดอย่างชัดเจน
4. การลงมือปฏิบัติ การเรียนด้วยการลงมือปฏิบัตินี้ จะเป็นการปฏิบัติด้วยการลงมือกระทำ การคิด การพูด หรือการแสดงอย่างหนึ่งอย่างใดก็ได้
5. การคิด ในเบื้องต้นของการกระตุ้นให้ผู้เรียนคิด เริ่มจากโจทย์ปัญหาของครู และความหมั่นใช้คำถามของครูในการให้ผู้เรียนคิดค้นพบคำตอบ ครูอาจตั้งประเด็นคำถามให้คิดร่วมกัน หรือให้คิดคนเดียว ขึ้นอยู่กับจุดประสงค์การเรียนการสอน

การเรียนรู้แบบร่วมมือ (Cooperation learning)

ความร่วมมือในการเรียนการสอน หมายถึง การเรียนร่วมกันเป็นกลุ่มเล็ก ๆ โดยสมาชิกของกลุ่มมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ และความสำเร็จของกลุ่ม มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น กำลังใจ ให้การดูแลกลุ่ม สมาชิกกลุ่มมีปฏิสัมพันธ์ในเชิงบวกและไว้วางใจ

การเรียนรู้ด้วยการค้นพบ (Discovery learning)

การเรียนรู้สิ่งใดก็ตามที่ผู้เรียนได้เพียงแต่คิดจินตนาการ โดยไม่ได้สัมผัสยากที่ผู้เรียนจะเข้าใจ หรือเรียนรู้ได้ ถ้าหากต้องการให้มีการเรียนรู้เกิดขึ้นได้ข้อความรู้อย่างแท้จริงแล้วต้องให้ผู้เรียนมีประสบการณ์ตรง ซึ่งเรียกว่าการเรียนรู้ด้วยการค้นพบ (Discovery learning) การสอนเพื่อให้มีการค้นพบนี้ ครูต้องมีความรู้เต็มที่ รู้วิธีสอน พัฒนาการตามวัยของผู้เรียน ต้องรู้ว่าผู้เรียนรู้อะไรมาก่อน ผลที่ตามมาคือ การสอน

เพื่อให้ค้นพบตามหลักการจิตปัญญา เน้นที่ครูว่าไม่ใช่ผู้ให้ แต่เป็นผู้ทำให้ผู้เรียนมีประสบการณ์ต่อเนื่องที่บังเกิดความรู้ด้วยการป้อนข้อมูลกลับของครู โดยใช้หลักการค้นคว้า 3 ประการ คือ

1. การค้นหาคำตอบ จากกิจกรรมที่ครูกำหนด ผู้เรียนดำเนินกิจกรรมตามจุดประสงค์การเรียนรู้จากสิ่งที่ครูให้ค้นเพื่อหาคำตอบ โดยผู้เรียนต้องค้นหาคำตอบด้วยตนเอง
2. สร้างมโนทัศน์ขึ้นเอง โดยอาศัยข้อมูลที่รับจากครูประกอบการค้นคว้าศึกษาของผู้เรียน ทำให้สามารถสรุปเป็นมโนทัศน์ที่ชัดเจนได้
3. ให้ประยุกต์มโนทัศน์ ครูจะเสนอแนวทางหรือปัญหาใหม่ ให้ผู้เรียนแก้ โดยใช้ประสบการณ์ที่เคยมีมาก่อนในการคิด การได้คิดซึ่ซบที่ละน้อยจะทำให้เกิดการเรียนรู้ ซึ่งเป็นการยืดและขยายความรู้ที่มีอยู่ให้กว้างขวางขึ้น

ความก้าวหน้าในการเรียนรู้ (Progress)

ความก้าวหน้าในการเรียนรู้ หมายถึง การเรียนรู้ของผู้เรียนที่เพิ่มเป็นระยะ ๆ ระหว่างกระบวนการเรียนการสอน จากลำดับที่ง่ายที่สุดไปถึงลำดับที่ยากที่สุด

องค์ประกอบที่ 3 การประเมินภาพการสอน

การประเมินภาพ (Assessment) มีความสำคัญสำหรับการสอนแบบจิตปัญญา เพราะการประเมินภาพจะช่วยอนุมานระดับสภาพการจัดการเรียนการสอนที่เกิดขึ้นว่าผู้เรียนสามารถสร้างมโนทัศน์ ตามจุดประสงค์การสอนได้หรือไม่ หากไม่ครูต้องแก้ปัญหาให้ทันในช่วงเวลาที่กำหนดสอน การสอนแต่ละช่วงเวลามีความหมายมากสำหรับการสอนแบบจิตปัญญา ครูต้องมีจุดประสงค์ทุกเวลาทุกหน่วยการสอน

การประเมินภาพการสอนแบบจิตปัญญามี 2 ลักษณะ คือ

1. การประเมินการสอนในขณะที่ดำเนินการสอน ครูต้องประเมินอยู่เสมอว่า กิจกรรมที่ครูจัดนั้นกระตุ้นผู้เรียนให้ปฏิบัติการคิดหรือไม่ ผู้เรียนสนใจเพียงใด การสอนแบบจิตปัญญามีการประเมินการสอน 2 แบบ คือ ประเมินระหว่างสอน กับอีกแบบหนึ่งคือ ประเมินกิจกรรมการสอนว่า มีลักษณะของจิตปัญญา กล่าวคือผู้เรียนเกิด A B C D P (เป็นคำย่อของลักษณะกิจกรรมแบบจิตปัญญา) ตามแผนการสอนหรือไม่ เพราะอะไร

2. การประเมินการเรียนรู้ ก่อนจบการสอนแต่ละหน่วยการสอน ครูต้องร่วมกับผู้เรียนในการสรุปข้อความรู้ที่ได้เรียนว่าเขาได้เรียนรู้อะไร อย่างไร วิธีอาจเป็นแบบทดสอบ คำถามร่วมสรุป หรือกิจกรรมอื่น ๆ ที่ครูเห็นเหมาะสม

องค์ประกอบที่ 4 หน่วยเวลากำกับการสอน

หน่วยเวลาในการสอนแบบจิตปัญญา เป็นตัวกำหนดเป้าหมายการสอน ปริมาณเนื้อหา และความซับซ้อนของกิจกรรม การดำเนินการสอนตามแผนให้จบในเวลาที่กำหนดได้นั้น มีประโยชน์กับการสอนอย่างน้อย 3 ประการ คือ

1. คุ่มชั้นเรียน หมายถึง การที่ครูสามารถที่จะทำให้ผู้เรียน มีความสนใจงานที่ครูกำลังให้เรียนด้วยกิจกรรม
2. รักษาสมดุลระหว่างกิจกรรมกับเนื้อหาสาระวิชาที่ต้องเรียน การกำกับเวลาให้เป็นไปให้เหมาะสมกับความสนใจและลักษณะงานที่มอบหมาย ซึ่งในเด็กเล็กระยะเวลาแต่ละกิจกรรมควรสั้นประมาณ 5-10 นาที
3. ฝึกวินัยการตรงต่อเวลา ครูต้องดำเนินกิจกรรมการสอนและสื่อ ในการจูงใจให้ผู้เรียนดำเนินการสอนให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์การสอนที่ครูต้องการ และจบตามเวลาที่ครูกำหนด

2.4 กระบวนการจัดกิจกรรมแบบจิตปัญญา

การจัดกิจกรรมแบบจิตปัญญาเป็นการสอนที่เน้นให้ผู้เรียนมีการปฏิบัติและเกิดการคิด โดยใช้กิจกรรมเป็นฐานประกอบกับการทำงานร่วมมือกันเป็นกลุ่ม ซึ่งในแต่ละขั้นตอนของการสอนครูต้องใส่ใจต่อการสังเกตพฤติกรรมผู้เรียน เพื่อปรับกลยุทธ์การสอนของครูที่จะทำให้การจัดกิจกรรมบรรลุจุดประสงค์อย่างมีประสิทธิภาพ คือ ผู้เรียนสนุกและเรียนรู้ในเรื่องที่ครูสอนอย่างประทับใจ ประกอบด้วยกระบวนการ 6 ขั้นตอน คือ

ขั้นที่ 1 ศึกษาสภาพและความต้องการของผู้เรียน

การศึกษาศภาพและความต้องการของผู้เรียน เป็นงานขั้นต้นที่มีความสำคัญสำหรับการสอนแบบจิตปัญญา ครูจะต้องทราบว่าครูจะสอนชั้นไหน วิชาอะไร ลักษณะผู้เรียนเป็นอย่างไร อ่อน เก่ง ชวน ดื้อ หรือมีปัญหาที่ต้องให้ความสนใจพิเศษ ทั้งนี้เพื่อให้การออกแบบกิจกรรมเป็นไปอย่างสอดคล้องกับผู้เรียน นอกจากนี้ ครูต้องรู้สภาพท้องถิ่นของผู้เรียนเพื่อประมวลประสบการณ์เข้ามาออกแบบกิจกรรม จากข้อมูลที่ได้ ครูสามารถบูรณาการกิจกรรมการสอนที่ชัดเจนเหมาะสมกับผู้เรียน

ขั้นที่ 2 กำหนดมโนทัศน์ที่ต้องเรียน

การสอนให้เกิดมโนทัศน์เป็นการสร้างความสามารถทางปัญญาให้แก่ผู้เรียนฝึกผู้เรียนให้รู้จักประมวล การประมวลข้อมูลความจริงที่ได้รับจากประสบการณ์หรือกิจกรรมการเรียนรู้ที่ครูจัด ซึ่งหลักการสอนสร้างมโนทัศน์ที่สำคัญนั้น ครูต้องให้ผู้เรียนคิดสะท้อนความคิด หาความสัมพันธ์ของข้อมูลที่เกี่ยวข้อง แล้วพัฒนาเป็นมโนทัศน์

ขั้นที่ 3 กำหนดจุดประสงค์ของการสอน

จุดประสงค์การสอนระดับอนุบาลแตกต่างจากการสอนในระดับประถมศึกษาหรือมัธยมศึกษาตรงที่การจัดประสบการณ์และกิจกรรมสำหรับเด็กปฐมวัย มุ่งส่งเสริมพัฒนาการทุกด้านของเด็ก โดยองค์รวมอย่างต่อเนื่อง ให้เด็กพัฒนาจิตสำนึกที่ดีต่อตนเองและส่วนรวม รวมทั้งมีประสบการณ์ตรง ซึ่งเป้าหมายการศึกษานี้ผนวกกับแนวคิดทางจิตวิทยาพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็ก จุดประสงค์การเรียนรู้ของเด็กปฐมวัยมี 3 ด้าน คือ

1. การส่งเสริมพัฒนาการตามวัยในการสอนแบบจิตปัญญา

2. การส่งเสริมพัฒนาการจิตนิยมที่มุ่งเน้นการพัฒนาจิตสำนึกที่ดี การมีสุนทรียต่อ

สิ่งแวดล้อม สังคม และตนเอง

3. การส่งเสริมพุทธิปัญญา ซึ่งหมายถึง การพัฒนาความรู้ ทักษะขั้นพื้นฐาน 5 ด้าน

คือ ลักษณะนิสัย สังคม ภาษา วิทยาศาสตร์ และคณิตศาสตร์

ขั้นที่ 4 ออกแบบกิจกรรมการสอน

เป็นขั้นของการพัฒนากิจกรรมการสอนที่มุ่งคุณสมบัติสำคัญของกิจกรรมการสอนแบบจิตปัญญา 5 ประการ คือ

A (Active learning) การปฏิบัติความคิดในการทำกิจกรรมระหว่างเรียน

B (Behaving well) การแสดงออกระหว่างเรียน ทั้งเพื่อการแสดงผลงานและการมีส่วนร่วมในกลุ่ม

C (Cooperative learning) การเรียนรู้แบบร่วมมือที่เกิดจากการเรียนในกลุ่มย่อยที่กำหนดในกิจกรรม

D (Discovery learning) การเรียนรู้จากการค้นพบจากการทำกิจกรรมระหว่างเรียน

P (Progress) การก้าวหน้าในการเรียน ซึ่งสังเกตได้โดยครูและผู้เรียนเอง
 ขั้นที่ 5 ดำเนินการสอน

การสอนแบบจิตปัญญา มีขั้นตอนการสอนประกอบด้วยงานหลัก 5 ขั้นที่ครูต้อง
 ดำเนินการดังนี้

1. เตรียมความพร้อมก่อนสอนทุก ๆ ครั้ง ครูต้องเตรียมความพร้อมของผู้เรียนด้วย
 กิจกรรมที่ครูเลือกสรรเพื่อนำเข้าสู่เรื่องที่เรียน ใช้เวลาประมาณ 3-5 นาที เพื่อให้ผู้เรียนสงบจิตใจและพร้อมที่
 จะเรียน
2. บอกจุดประสงค์การสอน ใช้เวลา 1 นาที เพื่อให้ผู้เรียนทราบว่าจะเรียนอะไรบ้าง จะ
 ได้คิดตาม ติดตาม และสรุปผลได้ถูกเมื่อสิ้นสุดการเรียน
3. หาจุดสนใจ การสอนแบบจิตปัญญาบางครั้งเราไม่สามารถดำเนินการสอนได้เลย
 ขึ้นอยู่กับลักษณะของผู้เรียน ความต้องการ ประสบการณ์
4. ดำเนินกิจกรรมการสอนตามแผน ขณะดำเนินกิจกรรมครูต้องประเมินตนเอง
 ตลอดเวลาว่า กิจกรรมนั้นกระตุ้นให้คิดหรือไม่ ผู้เรียนได้แสดงออกหรือไม่ เรียนรู้แบบร่วมมือหรือไม่ รู้จะ
 เพิ่มขึ้นด้วยการประเมินการสอนตลอดระยะเวลาการสอน
5. สรุปบทเรียน จุดประสงค์หลัก คือ มุ่งประเมินสิ่งที่ผู้เรียนเรียนรู้ มีหลายวิธี ทั้งที่
 เป็นการร่วมกันสรุป และการทดสอบ

ขั้นที่ 6 ประเมินภาพการสอน

การประเมินภาพการสอน เป็นการตรวจสอบความก้าวหน้าของผู้เรียนตามจุดประสงค์
 การเรียนรู้ที่กำหนด การประเมินภาพนี้ต้องทำทุกระยะของกระบวนการสอน เพื่อดูความก้าวหน้าของผู้เรียน
 การปฏิบัติของครูและประสิทธิภาพของหลักสูตร

2.5 บทบาทของครูผู้สอนแบบจิตปัญญา

คุณสมบัติผู้สอนแบบจิตปัญญา

การสอนแบบจิตปัญญาเป็นการจุดชนวนของการเรียนรู้อย่างมีความสุขและประทับใจ
 ครูที่ใช้การสอนแบบจิตปัญญาต้องมีความตระหนักถึงเป้าหมายการสอน บทบาทของครู และผู้เรียนตลอด
 เวลาว่าต้องการให้ผู้เรียนรู้อะไร รู้อย่างไรจึงสนุกและพบความรู้ได้ภายในเวลาที่กำหนด ครูที่สอนแบบจิต
 ปัญญาต้องมีคุณสมบัติดังนี้

1. มีความรู้เกี่ยวกับพัฒนาการตามวัย ครูต้องรู้พัฒนาการของเด็ก วุฒิภาวะของเด็ก
 ซึ่งการรู้ภูมิหลังจะช่วยให้ครูรู้ขอบเขตความลึกของเนื้อหา การเชื่อมต่อเนื้อหากับประสบการณ์เดิมที่จะนำ
 มาสอนเพื่อพัฒนาพุทธิปัญญา ทักษะ และเจตคติของผู้เรียนได้ถูกต้องกับความต้องการเรียนรู้ของผู้เรียน
2. มีความเชื่อในปรัชญาการศึกษาพัฒนานิยม การสอนแบบจิตปัญญามีความเชื่อว่
 การสอนเน้นเด็กเป็นศูนย์กลางไม่ใช้การให้เด็กเรียนอย่างอิสระเสรี แต่เป็นการเรียนรู้จากประสบการณ์
 การลงมือปฏิบัติที่เป็นความสุขและเรียนรู้ด้วยตนเอง ผู้เรียนแต่ละคนมีความแตกต่างกันมาก ครูต้องจัด
 ประสบการณ์ที่จูงใจให้ผู้เรียนเกิดความสนใจต่อการเรียนรู้ ประทับใจ สามารถนำความรู้ไปใช้ทำงานได้ อีกทั้ง
 ยังใส่ใจต่อการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิตด้วย
3. มีความคิดสร้างสรรค์และสนุกที่จะสร้างกิจกรรมการสอนให้ผู้เรียนรู้อย่างฉลาด
 ทั้งปัญญาและอารมณ์ พร้อมเสมอที่จะพัฒนาการเรียนการสอนของตนให้เป็นผู้สอนที่มีประสิทธิภาพ พร้อม
 ยอมรับคำหยาบและแก้ไขในทันที

4. มีความอดทนและไม่ห่อหุ้มการปรับกิจกรรมให้สนใจผู้เรียนให้ไปสู่จุดประสงค์ของการสอนให้ได้

การจัดชั้นเรียน

การจัดชั้นเรียนของการสอนแบบจิตปัญญา ไม่เคร่งครัดกับรูปแบบการจัดที่นั่งเรียน ผู้เรียนสามารถนั่งเรียนได้ตามปกติ แต่ที่นั่งต้องเคลื่อนที่ได้คล่องตัวสำหรับการจัดกลุ่มหรือจัดกิจกรรมต่าง ๆ ห้องเรียนต้องมีพื้นที่กว้างพอสำหรับทำกิจกรรม ในห้องเรียนต้องมีอุปกรณ์ที่ช่วยให้ครูสามารถนำผลงาน ผู้เรียนแสดงได้ อย่างน้อยต้องมีป้ายนิเทศหรือมีพื้นที่ผนังห้องที่ปะติดแต่งผลงานของผู้เรียนได้

หลักการสอน

โครงสร้างกิจกรรมการสอนของการสอนแบบจิตปัญญา เหมือนกับวิธีการสอนทั่วไป แต่จุดสำคัญอยู่ที่การจูงใจให้ผู้เรียนได้ลงมือกระทำ ได้คิด ได้แสดงออก เรียนรู้แบบร่วมมือ และเห็นความก้าวหน้าของการเรียน ในการดำเนินการสอนแต่ละครั้ง ครูต้องให้เป็นไปตามเวลาที่กำหนดและผ่อนคลายเป็น โดยใช้หลักการสอนที่สำคัญคือ

1. ครูต้องบอกจุดประสงค์การเรียนรู้และวิธีสอนทุกครั้งที่ยสอน
2. ครูต้องสังเกตผู้เรียนและประเมินสภาพการเรียนการสอน เพื่อแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นจากบรรยากาศการเรียนการสอน เช่นผู้เรียนเบื่อหน่าย ขาดความสนใจ หรือแสดงพฤติกรรมรบกวนชั้นเรียน พร้อมใช้กิจกรรมรองและกิจกรรมเสริม เพื่อให้กิจกรรมการสอนที่กระตุ้นให้ผู้เรียนสนใจติดตามทำกิจกรรมอย่างต่อเนื่องด้วยความสุขและเรียนรู้
3. ครูต้องให้ผู้เรียนเสนอผลงานกลุ่มหน้าชั้นเรียนถ้าให้ทำงานกลุ่ม โดยครูจะต้องวิเคราะห์ผลงานและป้อนข้อมูลกลับให้ผู้เรียนเห็นข้อถูกข้อผิดและความรู้เพิ่มเติม โดยบรรยากาศการเรียนต้องมีความเป็นกันเอง มีความเป็นวิชาการที่ผ่อนคลาย หลีกเลี่ยงการพูดหรือการกระทำที่ทำให้ผู้เรียนเกิดความคับข้องใจหรืออาย ครูต้องตระหนักในความแตกต่างของผู้เรียน ความเป็นคน ความมีศักดิ์ศรี พร้อมแสดงการยอมรับ ให้ความช่วยเหลือแก้ปัญหาให้ผู้เรียน พร้อมช่วยเหลือให้เกิดการเรียนรู้ทันทีที่ผู้เรียนต้องการคำแนะนำจากครู ครูต้องช่วยชี้แนะและเสริมข้อความรู้ที่ทำให้ผู้เรียนค้นและรู้ด้วยตนเองให้มากที่สุด
4. ครูต้องจูงใจให้ผู้เรียนสนใจในสาระวิชา และกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง ต้องทำให้ผู้เรียนเห็นว่า ครูใส่ใจต่อสิ่งที่เกิดขึ้นในชั้นเรียนเสมอ พร้อมชี้แนะสิ่งที่น่าสนใจไปสู่การเรียนรู้ตามจุดประสงค์
5. ครูต้องใกล้ชิดกับผู้เรียน ติดตามการเรียนของผู้เรียน เข้าร่วมในการทำงานกลุ่มกับผู้เรียนด้วยการแจกอุปกรณ์ด้วยตนเอง ทำตัวเป็นส่วนร่วมของกลุ่ม
6. ครูต้องเริ่มการสอนตรงเวลาและจบตรงเวลาที่ครูกำหนด ครูที่สอนแบบจิตปัญญา ต้องสามารถดำเนินกิจกรรมการสอนได้ครบตามหน่วยเวลาที่กำหนดในแผนการสอน

เป้าหมายการสอน

การสอนแบบจิตปัญญา มุ่งให้ครูสอนผู้เรียนให้ค้นพบความรู้ตามโน้ตทัศน์ที่ครูจัดเป็นหน่วยการสอน โดยใช้หลักทฤษฎีการเรียนรู้ของพอลเจท์ และการเรียนรู้ด้วยการค้นพบของบรูเนอร์ โดยมีจุดประสงค์เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้โน้ตทัศน์ จากกิจกรรมการสอนด้วยการลงมือปฏิบัติและการคิดด้วยตนเอง เกิดการเรียนรู้สิ่งใหม่ด้วยกิจกรรมการสอนที่สานประสบการณ์ที่เคยมี ประกอบกับการได้ความรู้ใหม่เพิ่มขึ้นด้วยการเพิ่มพูนปัญญา สร้างเจตคติที่ดีและมีทักษะการเรียนรู้เพิ่มขึ้น ผลของการสอนต้องทำให้ผู้เรียนเกิดความต้องการเรียนจากกิจกรรมลงมือปฏิบัติและคิด ซึ่งเป็นสิ่งจูงใจภายในมากกว่าการจูงใจภายนอกด้วยสิ่งของและรางวัล

สรุปว่าการสอนแบบจิตปัญญามุ่งเพื่อสร้างการเรียนรู้ด้วยการพัฒนาปัญญาและความฉลาดทางอารมณ์ด้วยการสอนที่คำนึงถึงจิตใจของผู้เรียนและความงอกงามพุทธิปัญญา โดยใช้กิจกรรมการสอนที่มีลักษณะปฏิบัติการคิด ผู้เรียนมีการแสดงออก เรียนรู้แบบร่วมมือ ค้นพบข้อความรู้ด้วยตนเอง และเห็นความก้าวหน้าของตน โดยมีการประเมินเป็นระยะ ทั้งกิจกรรมการสอนและผลจากการสอน

2.6 ทฤษฎีพุทธิปัญญา (Cognitive theory) ของพียาเจต์ (Jean Piaget)

พียาเจต์ได้กล่าวถึงทฤษฎีพุทธิปัญญาเกี่ยวกับกรอบความรู้ (Schemata) ว่าเกิดจากกระบวนการรับรู้ ความเข้าใจและการคิดของเด็กเมื่อมีวุฒิภาวะ เป็นกระบวนการที่เกิดจากการกระทำ 2 ประการ คือ กระบวนการซึมซับสิ่งใหม่ (assimilation) ซึ่งเป็นกระบวนการของการนำประสบการณ์ใหม่ ไปสู่การเปลี่ยนกรอบความรู้ ที่สอดคล้องกับประสบการณ์เดิมที่มีอยู่ แล้วซึมซับเป็นความรู้ การจะซึมซับหรือไม่ขึ้นอยู่กับความรู้และความเชื่อที่มีมาก่อนด้วยเหมือนกัน ถ้าหากความรู้ใหม่สัมพันธ์กับความรู้เก่าที่มีอยู่แล้วเกิดสมดุล กรอบความรู้เดิมจะรวมความรู้ใหม่ที่ได้รับเข้าไป (accommodation) ซึ่งในกระบวนการนี้จะพัฒนาไปตามวัยของเด็ก (กุลยา ตันติผลาชีวะ. 2543 : 43 ; อ้างอิงจาก Longstreet and Shane.1993)

พียาเจต์ได้แบ่งขั้นการเรียนรู้ตามพัฒนาการเป็น 4 ขั้นตอน คือ

1. ขั้นการเคลื่อนไหวและสัมผัส (Sensorimotor stage) เป็นการเรียนรู้ของเด็กแรกเกิดถึง 2 ปี เป็นการเรียนรู้โดยอาศัยการเคลื่อนไหวและสัมผัส
2. ขั้นก่อนปฏิบัติการ (Pre-operational stage) เริ่มจากเด็กอายุ 2-7 ปี เป็นวัยที่เริ่มเรียนรู้ อย่างมีความคิดและจินตนาการ สามารถถ่ายทอดเป็นคำพูดและการเล่น
3. ขั้นปฏิบัติการแบบรูปธรรม (Concrete-operational stage) อายุ 7-11 ปี เป็นขั้นของการคิดอย่างมีเหตุผลและเป็นระบบ
4. ขั้นปฏิบัติการอย่างเป็นระบบ (Formal operational stage) อายุ 11-16 ปี เป็นกระบวนการคิดอย่างต่อเนื่องเป็นรูปธรรม มีเหตุผลและแก้ปัญหาได้

2.7 ทฤษฎีการเรียนรู้ของบรูเนอร์ (Jerome S. Bruner)

บรูเนอร์ (กุลยา ตันติผลาชีวะ. 2543 : 44) ให้ความเห็นว่า กระบวนการการคิด การเรียนรู้ของเด็กเกิดจากการมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่น และความต้องการพัฒนาของตัวเอง โดยมีลำดับของกระบวนการเรียนรู้ 3 ขั้น คือ

- ขั้นที่ 1 ขั้นสัมผัส (Enactive) เป็นขั้นของการเรียนรู้ ได้จากการจับ การเห็น การถูกต้อง
- ขั้นที่ 2 ขั้นคิดจากภาพที่ปรากฏ (Iconic)
- ขั้นที่ 3 ขั้นสัญลักษณ์ (Symbolic) เป็นขั้นของการคิดที่สามารถถ่ายทอดเป็นภาษา

จากแนวคิดพื้นฐานของการพัฒนาการสอนแบบจิตปัญญา เน้นตัวผู้เรียน โดยใช้แนวทฤษฎีของพียาเจต์ในการพัฒนากิจกรรมการสอน ส่วนกลวิธีการสอนให้เป็นไปตามหลักทฤษฎีของบรูเนอร์ การสอนแบบจิตปัญญาเชื่อว่า การจัดกิจกรรมการสอนด้วยการประสานความรู้ใหม่ ประสบการณ์ใหม่ให้ต่อเนื่องกับประสบการณ์เดิม ผู้เรียนจะเรียนรู้ได้มากที่สุด ในขณะเดียวกันการให้คำอธิบายและเสริมความรู้จากครูโดยวิเคราะห์จากกิจกรรมที่ผู้เรียนปฏิบัติ เป็นการขยายแนวคิดตามหลักการของบรูเนอร์ ซึ่งเชื่อว่า ผู้เรียนจะเรียนรู้สูงสุดด้วยการค้นพบจากกิจกรรม หลักการของการสอนแบบจิตปัญญาเชื่อว่า ในการจัดกิจกรรมการสอนใด ๆ ก็ตาม ถ้าต้องการประสิทธิภาพผู้สอนต้องทำให้ผู้เรียนผ่านกิจกรรมการสอน ได้พัฒนาความรู้ทักษะ และเจตคติตามจุดประสงค์การเรียนรู้ พัฒนาระบวนการคิด มีส่วนร่วมในการเรียน มีความสุขในการเรียน สะสมนิสัยรักการเรียนรู้ตลอดชีวิต

2.8 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสอนแบบจิตปัญญา

เนื่องจากยังไม่มีใครทำการวิจัยในเรื่องเกี่ยวกับการสอนแบบจิตปัญญา ผู้วิจัยจึงได้ศึกษางานวิจัยที่สอดคล้องกับการสอนแบบจิตปัญญา เพื่อนำมาสนับสนุนในการวิจัยในครั้งนี้ ได้แก่

วราลี โกศัย (2540 : 50-55) ได้ศึกษาพฤติกรรมชอบสังคมนของเด็กปฐมวัยโดยจัดกิจกรรมการเล่นแบบร่วมมือนอกห้องเรียนพบว่า กิจกรรมการเล่นแบบร่วมมือนอกห้องเรียนของเด็กปฐมวัยทำให้เด็กมีพฤติกรรมชอบสังคมนในด้านความเอื้อเฟื้อ การช่วยเหลือ ความร่วมมือและการเอื้ออาทรเพิ่มมากขึ้น

รัศมี โพนเมืองหล้า (2542 : 53) ได้ศึกษาการจัดกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์แก่เด็กปัญญาเลิศที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำกว่าความสามารถที่แท้จริง ผลการศึกษาพบว่า การทำกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์มีผลต่อทัศนคติที่ดีต่อตนเอง การได้เข้าร่วมกลุ่มทำให้เกิดการยอมรับตนเอง มีความรู้สึกว่าตนเองมีคุณค่าเพราะได้รับการยอมรับจากกลุ่มเพื่อนเพิ่มขึ้น

โรเจอร์ส (Rogers.1970 : 121-122) กล่าวอ้างถึงงานวิจัยของกิบบ์ (Gibb) ที่พบว่า การทำกิจกรรมร่วมกับกลุ่มจะให้ผลส่งเสริมทางด้านจิตวิทยามาก มีการเปลี่ยนแปลงทางด้านการรับรู้ ทางด้านความรู้สึก มีการตระหนักถึงความรู้สึกของตนเองและผู้อื่นมากขึ้น ยอมรับตนเอง พัฒนาในเรื่องคุณค่าของตนเอง เข้าใจตนเอง มีความมั่นคงยิ่งขึ้น มีทัศนคติที่ดีต่อผู้อื่น ได้แก่ การใช้อำนาจน้อยลง มีการยอมรับผู้อื่นมากขึ้น ลดการสั่งสอนและควบคุมผู้อื่น มีส่วนร่วมในกิจกรรมมากขึ้นและมีความรู้สึกพึงพาซึ่งกันและกัน เชื่อในความสามารถของบุคคล มีการแก้ปัญหาโดยการทำงานเป็นกลุ่ม และเป็นสมาชิกที่ดีของกลุ่ม

โรเจอร์ – วอร์เรน และแบร์ (Roger – Warren and Bear. 1976 : 335-354) ได้ทดลองสอนพฤติกรรมร่วมมือและการยกย่องชมเชยแก่เด็กเล็ก โดยใช้ตัวแบบและการเสริมแรงทางบวกในการฝึก ผลการศึกษาพบว่า การใช้ตัวแบบและการเสริมแรงทางบวก สามารถเพิ่มพฤติกรรมการรายงานถึงความร่วมมือและการชมเชยผู้อื่นอย่างถูกต้องตรงกับการทำจริง รวมทั้งสามารถเพิ่มการแสดงพฤติกรรมจริงในการร่วมมือและการชมเชยผู้อื่นขึ้นมากด้วย

ฮิลและรีด (Hill & Reed.1990 : 11-20) ได้ศึกษาโดยนำโปรแกรมการเล่นแบบร่วมมือมาใช้กับโรงเรียนอนุบาล พบว่า เกมเป็นการพัฒนาที่มีความเหมาะสม ครูมีความสุขพร้อมกับเด็ก ๆ และเด็กได้เรียนรู้ทักษะทางสังคมที่หลากหลายโดยผ่านการมีส่วนร่วม

3. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมในวงกลม

3.1 ความหมายของการจัดประสบการณ์

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช (2526 : 194) ได้ให้ความหมายของการจัดประสบการณ์ไว้ว่า การจัดประสบการณ์เป็นการจัดสิ่งแวดล้อมรอบตัวเด็ก กล่าวคือ การจัดวัสดุอุปกรณ์ สิ่งของจำลอง และสื่ออื่น ๆ ที่มีลักษณะและคุณสมบัติอันจะเป็นสถานการณ์ที่กระตุ้นให้เด็กทำกิจกรรม เพื่อสนองต่อสถานการณ์นั้น ๆ และเกิดประสบการณ์ต่าง ๆ ตามจุดมุ่งหมายของผู้จัดเตรียม

พัฒนา ชัชพงศ์ (2530 : 24) กล่าวว่า การจัดประสบการณ์ หมายถึง การจัดการศึกษาให้กับเด็กปฐมวัยเพื่อพัฒนาครบทุกด้าน มิได้มุ่งให้อ่านเขียนดังเช่นระดับประถมศึกษา แต่จะเป็นการปูพื้นฐานให้โดยคำนึงถึงวัยและความสามารถของเด็ก เพื่อส่งเสริมและพัฒนาให้พร้อมที่จะเรียนรู้ในระดับต่อไป

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2536 : 58) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การจัดประสบการณ์ หมายถึง การจัดกิจกรรมตามแผนการจัดประสบการณ์และการจัดสภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกห้องเรียนให้กับเด็กปฐมวัยโดยให้ได้รับประสบการณ์ตรงจากการเล่น การลงมือปฏิบัติ ซึ่ง

จะทำให้เกิดการเรียนรู้ที่ดีและเพื่อส่งเสริมพัฒนาการให้ครบทุกด้านทั้งทางร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม และสติปัญญา โดยมีช่วงจะให้อ่านเขียนได้ตั้งเช่นในระดับประถมศึกษา แต่เป็นการปูพื้นฐานหรือพัฒนาทักษะที่จำเป็นต่อการเรียนรู้ เช่น ทักษะในการสังเกตโดยผ่านประสาทสัมผัสทั้งห้า

จากความหมายของการจัดประสบการณ์ที่กล่าวมา สรุปได้ว่า การจัดประสบการณ์เป็นการจัดเตรียมสภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกห้องเรียน อาจจะเป็นสื่อ วัสดุอุปกรณ์ ซึ่งพร้อมที่จะให้เด็กได้เรียนรู้ด้วยการลงมือปฏิบัติโดยตรงกับสิ่งเหล่านั้น เพื่อให้เกิดการขยายประสบการณ์และการเรียนรู้ไปสู่การพัฒนาทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม จิตใจ และสติปัญญา ให้เหมาะสมกับวัยและพัฒนาการของเด็ก

3.2 แนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับการจัดประสบการณ์สำหรับเด็กปฐมวัย

การจัดประสบการณ์สำหรับเด็กปฐมวัย เป็นการจัดสภาพแวดล้อม ประสบการณ์ให้เด็กได้มีโอกาสทำกิจกรรมต่าง ๆ ด้วยตนเอง โดยการใช้ร่างกายและประสาทรับรู้ต่าง ๆ เพื่อให้เกิดความสนุกสนาน เกิดการเรียนรู้ตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ กล่าวคือ มีจุดมุ่งหมายเพื่อส่งเสริมพัฒนาการทุกด้าน ทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม จิตใจ และสติปัญญา ซึ่งแนวคิดของนักปรัชญาการศึกษา นักปฐมวัยศึกษา และนักทฤษฎีจิตวิทยาพัฒนาการ มีอิทธิพลต่อการจัดประสบการณ์และกิจกรรมในระดับปฐมวัยศึกษานั้นมีหลายบุคคลด้วยกัน (สิริมา ภิญโญนนตพงษ์, 2538 : 18-21) ได้แก่

ล็อก (Lock) มีความเห็นว่า เด็กทารกนั้นเปรียบเสมือนผ้าขาว ประสบการณ์ต่าง ๆ และสิ่งแวดล้อมจะมีความสำคัญอย่างมากต่อการเจริญเติบโตของเด็ก ทำให้เด็กมีพัฒนาการที่แตกต่างกัน

สกินเนอร์ (Skinner) เชื่อว่าพฤติกรรมของคนเรานั้นเกิดจากการปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม และสามารถปรับเปลี่ยนพฤติกรรมนั้นด้วยตัวเสริมแรง ดังนั้นในการสอนครูสามารถนำเด็กไปสู่พฤติกรรมหรือการเรียนรู้ที่ต้องการได้

รุสโซ (Rousseau) นักปรัชญาชาวฝรั่งเศส ซึ่งเชื่อในพื้นฐานความดีในสัญชาตญาณของมนุษย์ เป็นนักทฤษฎีนิยามที่มีความเห็นว่า ถ้าเราให้โอกาสเด็กเจริญเติบโตตามวิถีทางธรรมชาติแล้ว เด็กจะพัฒนาได้เต็มศักยภาพ เพราะฉะนั้น พ่อแม่ หรือครูควรหลีกเลี่ยงที่จะขัดขวางการเจริญเติบโตตามธรรมชาติของเด็ก และไม่บังคับเด็ก

ฟรอยด์ (Freud) มีความเห็นว่า อิทธิพลสำคัญที่สุดของพัฒนานั้นมาจากภายในตัวเด็ก ทั้งทางด้านอารมณ์ สังคม สติปัญญา และทางกาย

เกเซล (Gesell) มีความเห็นว่า พัฒนาการของเด็กจะเป็นไปตามธรรมชาติ ตามอายุของเด็ก เมื่อถึงวันนั้นเด็กจะแสดงพฤติกรรมต่าง ๆ ได้โดยไม่ต้องไปเร่งเด็กหรือฝึกเด็ก นักการศึกษาหรือพ่อแม่ ควรให้อิสระเด็กในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ตามความสนใจ

피아เจท์ (Piaget) นักจิตวิทยาชาวสวิสได้อธิบายถึง กระบวนการคิดและสร้างความรู้ของเด็ก หลักการวางทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของ피아เจท์หลายประการ ที่ช่วยครูให้คิดสร้างสรรค์ จัดกิจกรรม และประสบการณ์ที่เหมาะสมให้กับเด็ก กล่าวคือ

1. การเรียนรู้เป็นกระบวนการที่อาศัยความกระตือรือร้นทั้งทางร่างกายและจิตใจของผู้เรียน
2. พัฒนาการแต่ละขั้นจะดำเนินไปตามลำดับ ขั้นตอนจะข้ามขั้นไม่ได้ และด้วยอัตราที่แตกต่างกันในแต่ละบุคคล
3. ภาษาไม่ใช่ปัจจัยที่ทำให้เด็กเกิดการเรียนรู้และความคิดรวบยอดเพียงอย่างเดียว
4. พัฒนาการทางสติปัญญาของเด็ก ส่งเสริมได้ด้วยการมีปฏิสัมพันธ์กับเด็กอื่น ผู้ใหญ่ และสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ

ดิวอี้ (Dewey) ได้พัฒนาแนวคิดที่ว่า ประสบการณ์สำหรับเด็กเกิดขึ้นได้ต้องใช้ความคิดและการลงมือปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ ทดลอง และค้นพบด้วยตนเอง ไม่นิยมการสอนให้เด็กท่องจำ แต่เชื่อในการให้อิสระเด็กได้สำรวจ เล่นในสิ่งแวดล้อมที่เต็มไปด้วยกิจกรรมที่จะนำไปสู่ความสนใจของเด็ก ลักษณะการเรียนรู้ของเด็กนั้นจะเรียนสิ่งที่เด็กเกี่ยวข้องด้วย หรือต่อเมื่อเด็กยอมรับด้วยใจเขาเอง หรือสมัครใจทำเอง การที่เด็กจะเรียนมากน้อยเพียงใดก็แล้วแต่ว่าสิ่งนั้นจะมีความสำคัญต่อเด็กเพียงใด หรือเกี่ยวข้องมีความหมายกับเด็กเพียงใด

จะเห็นได้ว่า การจัดประสบการณ์สำหรับเด็กปฐมวัย ควรตั้งอยู่บนพื้นฐานและแนวคิดของนักปรัชญาการศึกษา นักทฤษฎี และนักจิตวิทยาพัฒนาการ เพื่อที่จะทำให้การจัดประสบการณ์ได้อย่างเหมาะสม สอดคล้องกับธรรมชาติของเด็กทั้งในด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา แต่ที่สำคัญคือ บทบาทครูจะต้องเป็นผู้ที่รู้จักกระตุ้นให้เด็กได้พัฒนาตนเองในทุกด้าน โดยการจัดกิจกรรมที่เน้นให้เด็กเป็นศูนย์กลางในการเรียนรู้และการค้นพบด้วยตัวเด็กเอง อันนำไปสู่เป้าหมายของการศึกษาอย่างแท้จริง

3.3 หลักการจัดประสบการณ์สำหรับเด็กปฐมวัย

ในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้สำหรับเด็กปฐมวัยนั้น ได้มีผู้เสนอแนะหลักการ ดังต่อไปนี้
พัฒนา ชัชพงศ์ (2531 : 7) ได้ประมวลหลักการจัดประสบการณ์หรือกิจกรรมไว้ดังนี้

1. เป็นการปูพื้นฐานให้กับเด็ก โดยคำนึงถึงความสามารถและความเหมาะสมกับวัยของเด็กเป็นหลัก การจัดกิจกรรมปูพื้นฐานทักษะทางการเรียนรู้เป็นการฝึกการใช้ประสาทสัมผัสทั้ง 5 เช่น การมอง การดม การฟัง การชิมรส และการสัมผัส

2. บูรณาการประสบการณ์เข้าด้วยกัน การจัดการศึกษาปฐมวัยไม่ได้แบ่งเป็นรายวิชา แต่จัดรวมกัน (บูรณาการ) เป็นหน่วยประสบการณ์ โดยแต่ละหน่วยจะประมวลทุกวิชาให้เด็กเรียนรู้

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2539 : 11-12) ได้กล่าวถึงหลักการจัดประสบการณ์หรือแนวการจัดกิจกรรมไว้ดังนี้

1. จัดกิจกรรมในรูปบูรณาการ โดยคำนึงถึงพัฒนาการทุกด้าน
2. จัดกิจกรรมให้สอดคล้องกับจิตวิทยาพัฒนาการ เพื่อสนองต่อความต้องการ และความสามารถในการเรียนรู้ของเด็ก
3. จัดกิจกรรมการเล่นหลากหลาย เพื่อให้เด็กมีโอกาสได้เลือกเล่นตามความสนใจ
4. จัดกิจกรรมยึดเด็กเป็นศูนย์กลาง โดยคำนึงถึงความสนใจ ความต้องการ และความแตกต่างของเด็กแต่ละคน
5. จัดกิจกรรมที่มีความสมดุล ทั้งกิจกรรมที่เด็กริเริ่มและครูริเริ่ม ใช้กล้ามเนื้อใหญ่และกล้ามเนื้อเล็ก ในห้องเรียนและนอกห้องเรียน เคลื่อนไหวและสงบ
6. จัดกิจกรรมให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อม วัฒนธรรมท้องถิ่น และสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้
7. จัดกิจกรรมให้เด็กมีจิตสำนึกในความรับผิดชอบต่อตนเองและส่วนรวม รักษารักษาและท้องถิ่น
8. ให้เด็กมีนิสัยรักการทำงาน มีส่วนร่วมในการวางแผน ลงมือปฏิบัติ และบอกผลการปฏิบัติกิจกรรมของตนเองและผู้อื่นได้
9. จัดสภาพแวดล้อมภายในห้องเรียนให้มีมุมเล่นหรือมุมประสบการณ์ ให้เด็กมีโอกาสเล่นร่วมกับผู้อื่น

10. จัดสภาพแวดล้อมและบรรยากาศให้มีความอบอุ่นเป็นกันเอง เน้นให้เด็กมีความสุขในการร่วมกิจกรรม

11. จัดกิจกรรมให้เด็กได้ใช้กล้ามเนื้อเล็ก กล้ามเนื้อใหญ่ ฝึกประสาทสัมผัสระหว่างตา กับมือ ให้เด็กได้มีโอกาสช่วยเหลือตนเอง เลือกกิจกรรมต่าง ๆ ตามความสนใจและความสามารถของเด็ก และควรมีวัสดุ อุปกรณ์ให้เด็กได้สังเกต สัมผัส สำรวจ ค้นคว้า ทดลอง และแก้ปัญหาด้วยตนเอง

ณรงค์ ทิพกนก (2541 : 12) ได้กล่าวว่า การจัดประสบการณ์สำหรับเด็กปฐมวัยควรจะผสมผสานหรือบูรณาการเรื่องที่ต้องการให้เด็กเรียนรู้กับประสบการณ์ของเด็ก สภาพแวดล้อม สภาพท้องถิ่น สภาพธรรมชาติ ฯลฯ ร่วมกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นหรืออยู่ในความสนใจของเด็ก การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่ถูกต้องเหมาะสมก็คือ เด็กและครูจะเป็นผู้ทำกิจกรรมร่วมกัน โดยการสัมผัส สำรวจ แยกแยะ เปรียบเทียบ ทดลอง สังเกต ได้ใช้หรือปฏิบัติจริง ไม่ใช่อยู่ที่การนำเนื้อหาหรือแนวคิดไปท่องจำ

วารภรณ์ รักวิชัย (2542 : 159) กล่าวว่า กิจกรรมที่จะทำให้เด็กเกิดการเรียนรู้สูงสุดนั้น จะต้องเป็นกิจกรรมที่เด็กสนใจ ลงมือค้นคว้ากระทำด้วยตนเอง โดยมีครูเป็นผู้ชี้แนะและสนับสนุน คอยช่วยเหลือ ในขณะที่เด็กทำกิจกรรมที่เหมาะสมกับวัย กิจกรรมที่จัดจะต้องสอดคล้องกับพัฒนาการทุกด้านทั้งทางร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา และเป็นประสบการณ์ตรงจากการได้เล่น ลงมือปฏิบัติจริงและมีการกระทำร่วมกับบุคคลอื่น โดยเฉพาะกลุ่มเพื่อน

เยาวพา เดชะคุปต์ (2542 : 118) กล่าวถึงหลักการในการจัดประสบการณ์สำหรับเด็กปฐมวัย ดังนี้

1. ประสบการณ์การเรียนรู้ควรให้สอดคล้องกับพัฒนาการผู้เรียน
2. ประสบการณ์การเรียนรู้ควรให้เหมาะสมกับความสนใจและความต้องการของผู้เรียน
3. ประสบการณ์การเรียนรู้ควรจัดให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของสิ่งที่จะเรียนและควรให้ผู้เรียนได้มีโอกาส คิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น เป็นผู้ที่มีคุณธรรม
4. ประสบการณ์ที่จัดควรเป็นสิ่งที่มีความหมายต่อตัวผู้เรียน กล่าวคือ เป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกับผู้เรียน เป็นประโยชน์ต่อตัวผู้เรียนและใช้ได้ในชีวิตประจำวัน
5. กิจกรรมที่นำมาใช้ในการจัดประสบการณ์ควรมีวิธีใช้แรงจูงใจ เร้าความสนใจของผู้เรียน ไม่ให้ซ้ำซาก ควรให้ผู้เรียนเกิดความสนุกสนาน เน้นการปฏิบัติและได้ร่วมกิจกรรมมากที่สุด
6. ควรหาแนวทางในการประเมินที่เหมาะสม

จากหลักการจัดกิจกรรมและประสบการณ์ดังกล่าว กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2542 : 24-44) จึงได้เสนอกิจกรรมหลักสำหรับเด็กปฐมวัยเป็น 6 กิจกรรม ดังนี้ กิจกรรมเสรี กิจกรรมสร้างสรรค์ กิจกรรมเคลื่อนไหวและจังหวะ กิจกรรมเสริมประสบการณ์ กิจกรรมกลางแจ้ง และเกมการศึกษา ซึ่งกิจกรรมทั้ง 6 กิจกรรมนี้ สามารถนำมาจัดลงในตารางกิจกรรมประจำวันได้หลายรูปแบบ โดยยึดหลักการจัดกิจกรรมในแต่ละวันให้ส่งเสริมพัฒนาการทุกด้านไปพร้อม ๆ กันอย่างเหมาะสมโดยไม่เน้นหนักไปที่พัฒนาการด้านใดด้านหนึ่ง กิจกรรมมีความสมดุลระหว่างกิจกรรมในห้องเรียนและนอกห้องเรียน กิจกรรมที่สงบและเคลื่อนไหว กิจกรรมที่ต้องใช้ความคิดและกิจกรรมที่ผ่อนคลาย กิจกรรมกลุ่มใหญ่และกลุ่มย่อยไม่ควรใช้เวลานานเกิน 20 นาที ส่วนกิจกรรมที่เด็กมีอิสระเลือกเล่นเสรี ควรใช้เวลา 30-60 นาที นอกจากนี้กิจวัตรประจำวันควรพัฒนาลักษณะนิสัยและทักษะที่ใช้ในชีวิตประจำวันด้วย ดังตัวอย่างการจัดกิจกรรมประจำวัน (กรมวิชาการ, 2542 : 46-48)

08.00 – 08.30	รับเด็ก
08.30 – 08.45	เคารพธงชาติ
08.45 – 09.00	ตรวจสอบสุขภาพ ไปห้องน้ำ
09.00 – 09.20	กิจกรรมเคลื่อนไหวและจังหวะ
09.20 – 10.20	กิจกรรมสร้างสรรค์และกิจกรรมเสรี
10.20 – 10.30	พัก (ของว่างเช้า)
10.30 – 10.45	กิจกรรมเสริมประสบการณ์
10.45 – 11.30	กิจกรรมกลางแจ้ง
11.30 – 12.00	พัก (รับประทานอาหารกลางวัน)
12.00 – 14.00	นอนพักผ่อน
14.00 – 14.20	เก็บที่นอน ล้างหน้า
14.20 – 14.30	พัก (ของว่างบ่าย)
14.30 – 14.50	เกมการศึกษา
14.50 – 15.00	เตรียมตัวกลับบ้าน

หมายเหตุ

กิจกรรมประจำวัน สามารถปรับให้เหมาะสมกับสภาพชุมชน โรงเรียน และตัวเด็กได้ อาจสลับกิจกรรมก่อนหลัง เวลาอาจจะเร็วหรือช้ากว่าที่กำหนดไว้ในตาราง แต่ควรมีกิจกรรมครบทุกประเภท

สรุปได้ว่า หลักการจัดกิจกรรมสำหรับเด็กปฐมวัย มีจุดมุ่งหมายเพื่อเน้นให้เด็กพัฒนาทุกด้าน ทั้งทางร่างกาย อารมณ์ สังคม จิตใจ และสติปัญญา โดยยึดหลักในลักษณะบูรณาการ ยึดเด็กเป็นศูนย์กลาง จัดกิจกรรมให้เด็กได้รับประสบการณ์ตรงที่มีรูปแบบหลากหลาย เพื่อสนองความต้องการ และคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล ยึดหยุ่นตามเหตุการณ์ และจัดกิจกรรมที่มีความหมายต่อผู้เรียน

3.4 การจัดกิจกรรมในวงกลม

กิจกรรมในวงกลมเป็นกิจกรรมที่เด็กและครูนั่งทำกิจกรรมร่วมกันในลักษณะเป็นวงกลม ครึ่งวงกลม หรือทรงอื่นที่เด็กสามารถมองเห็นกันได้อย่างทั่วถึง และมีพื้นที่ว่างสำหรับทำกิจกรรมร่วมกันได้ เป็นกลุ่มใหญ่ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน. 2536 : 3)

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2537 : 20-22) ได้ให้ความหมายของกิจกรรมในวงกลมไว้ว่า กิจกรรมในวงกลม หมายถึง กิจกรรมที่จัดให้เด็กได้ฟัง พูด สังเกต คิด และปฏิบัติการทดลอง เพื่อให้เกิดความคิดรวบยอด และเพิ่มพูนทักษะต่าง ๆ ด้วยวิธีการหลากหลาย เช่น สนทนาซักถาม หรืออภิปราย สังเกต ทดสอบ และปฏิบัติการทดลอง ตามกระบวนการเรียนรู้

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2542 : 36-38) ได้ให้ความหมายของกิจกรรมในวงกลม (กิจกรรมเสริมประสบการณ์) ไว้ว่า เป็นกิจกรรมที่มุ่งเน้นให้เด็กได้พัฒนาทักษะการเรียนรู้ ฝึกการทำงาน และอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่มย่อยและกลุ่มใหญ่ กิจกรรมที่จัดมุ่งฝึกให้เด็กได้มีโอกาส ฟัง พูด สังเกต คิดแก้ปัญหา ใช้เหตุผลและฝึกปฏิบัติ เพื่อให้เกิดความคิดรวบยอดเกี่ยวกับเรื่องที่เรียน โดยจัดกิจกรรมด้วยวิธีต่าง ๆ เช่น สนทนา อภิปราย สาธิต ทดลอง เล่านิทาน เล่นบทบาทสมมติ ร้องเพลง ท่องคำคล้องจอง ศึกษาจากสถานที่ เชิญวิทยากรมาให้ความรู้ ฯลฯ โดยมีวัตถุประสงค์ของการจัดกิจกรรมในวงกลม ดังนี้

1. ส่งเสริมการใช้ภาษาในการฟัง พูด และการถ่ายทอดเรื่องราว
2. กล้าแสดงความคิดเห็นและรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น

3. ฝึกมารยาทในการฟัง พูด
4. รู้จักแสวงหาความรู้ เกิดการเรียนรู้จากการค้นพบด้วยตนเอง
5. ส่งเสริมการเรียนรู้และทักษะพื้นฐาน
6. ปลูกฝังให้มีคุณธรรม จริยธรรม
7. รู้จักปรับตัวในการเล่นและทำงานร่วมกับผู้อื่น

สรุปได้ว่า กิจกรรมในวงกลมหรือกิจกรรมเสริมประสบการณ์ เป็นกิจกรรมที่มุ่งเน้นให้เด็กได้พัฒนาทักษะการเรียนรู้ ทักษะพื้นฐานทางสังคม ตลอดจนปลูกฝังให้เด็กมีคุณธรรม จริยธรรม โดยมีรูปแบบการจัดกิจกรรมหลากหลาย เช่น การทดลอง สาธิต ศึกษาสถานที่ สันทนาการ ละคร ฯลฯ ซึ่งกิจกรรมเหล่านี้เน้นให้เด็กได้เรียนรู้ด้วยการปฏิบัติจริง เรียนรู้ด้วยตนเอง จนเกิดความคิดรวบยอดในสิ่งที่เรียน ในการจัดกิจกรรมในวงกลมให้บรรลุตามเป้าหมายได้นั้น ครูจำเป็นต้องทำความเข้าใจเกี่ยวกับจุดมุ่งหมาย แนวการดำเนินกิจกรรม ตลอดจนสิ่งที่ควรคำนึงในการจัดกิจกรรมนั้น ๆ เพื่อที่จะได้ให้การเรียนรู้เป็นไปตามหลักการ ทฤษฎี และสภาพความเป็นจริงมากที่สุด

3.5 รูปแบบของการจัดกิจกรรมในวงกลม

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2537 : 4) ได้กล่าวว่า การจัดกิจกรรมและประสบการณ์ให้กับเด็ก ในกิจกรรมในวงกลมจะนำเนื้อหาและประสบการณ์ จากแนวการจัดประสบการณ์ มาบูรณาการกิจกรรมการเรียนการสอน ซึ่งวันทนีย์ เหมะผดุงกุล (2535 : 22) กล่าวว่า การจัดประสบการณ์แบบบูรณาการ หมายถึง การจัดประสบการณ์ที่จัดให้เนื้อหาวิชาต่าง ๆ หลายวิชามีความสัมพันธ์ ต่อเนื่อง เป็นเรื่องเดียวกัน ครูอาจใช้วิธีสอนได้หลายรูปแบบ เช่น การอภิปราย การเล่านิทาน การศึกษาสถานที่ การสาธิต การปฏิบัติการทดลอง การเล่นเกม เป็นต้น ดังนั้น กิจกรรมในวงกลมจึงสามารถใช้วิธีสอนได้หลายรูปแบบและแต่ละรูปแบบมีรายละเอียดดังนี้

3.6.1 การจัดกิจกรรมแบบอภิปราย

การจัดกิจกรรมแบบอภิปราย หมายถึง วิธีการเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกันระหว่างครูกับเด็ก เด็กกับเด็กด้วยกัน โดยครูเป็นผู้ประสานงาน และอย่าด่วนตอบปัญหาให้เด็กเร็วเกินไป ควรเปิดโอกาสให้เด็กได้คิดตอบปัญหาด้วยตนเอง โดยใช้วิธีแนะแนวทางให้เด็กคิดไปตามลำดับ จนถึงจุดมุ่งหมายปลายทางคือคำตอบในที่สุด ซึ่งเป็นวิธีสอนที่让孩子รู้จักคิดเป็น (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2536 ; อ้างอิงจาก จำนง แยมพรายแซ, 2529 : 75) และกรมวิชาการ กล่าวว่า การจัดกิจกรรมเสริมประสบการณ์แบบอภิปรายเป็นวิธีการส่งเสริมพัฒนาการทางภาษาในการพูด การฟัง รู้จักแสดงความคิดเห็น และยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น ซึ่งสื่อที่ใช้อาจเป็นของจริง ของจำลอง รูปภาพ และสถานการณ์จำลอง (กรมวิชาการ, 2542 : 37)

3.6.2 การจัดกิจกรรมแบบปฏิบัติการ/ทดลอง

กรมวิชาการ (2542 : 37) กล่าวว่า การจัดกิจกรรมแบบปฏิบัติการ/ทดลอง เป็นการสอนที่ทำให้เด็กได้รับประสบการณ์ตรง เพราะเด็กได้ทดลองปฏิบัติด้วยตนเอง ได้สังเกตเห็นการเปลี่ยนแปลงในสิ่งที่ตนได้ทดลอง เป็นการฝึกทักษะการสังเกต การคิดแก้ปัญหา และส่งเสริมให้เด็กมีความอยากรู้อยากเห็นและค้นพบข้อความรู้ด้วยตนเอง เช่น การประกอบอาหาร การทดลองวิทยาศาสตร์ง่าย ๆ การเลี้ยงหนอนผีเสื้อ และการปลูกพืช นอกจากนี้ กาญจนา เกียรติประวัติ (2524 : 141-142) กล่าวถึงขั้นตอนการจัดกิจกรรมเสริมประสบการณ์แบบปฏิบัติ/ทดลอง ดังนี้

1. **ขั้นเตรียม** เป็นการเตรียมความพร้อมก่อนการทำกิจกรรม เช่น การแบ่งกลุ่มเด็ก การอธิบายข้อตกลง หรือระเบียบที่ควรปฏิบัติขณะทดลอง ตลอดจนการแนะนำให้อุปกรณ์ต่าง ๆ ที่ใช้ในการทดลอง

2. **ขั้นปฏิบัติการ** เป็นการลงมือทำกิจกรรม

3. **ขั้นสรุปและประเมินผล** เป็นการซักถามผลการปฏิบัติงาน การตรวจผลงาน การรายงาน การจัดนิทรรศการ การแสดงผลงาน หรือการอภิปราย เพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์จากการค้นพบของเด็กโดยที่เด็กและครูร่วมกันแสดงความคิดเห็น

3.6.3 การจัดกิจกรรมแบบการสาธิต

การสาธิต เป็นการจัดกิจกรรมที่ต้องการให้เด็กได้สังเกตและเรียนรู้ตามขั้นตอนของกิจกรรมนั้น ๆ ในบางครั้งครูอาจให้เด็กอาสาสมัครเป็นผู้สาธิตร่วมกับครู เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติจริง เช่น การเพาะเมล็ด การปลูกโป่ง และการเล่นเกมการศึกษา (กรมวิชาการ. 2542 : 37)

3.6.4 การจัดกิจกรรมแบบการเล่นิทาน

การเล่นิทานเป็นกิจกรรมที่มีความสำคัญต่อการเรียนรู้ของเด็ก ดังที่ สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. 2537 : 55) กล่าวถึง ความหมายของการเล่นิทานว่า หมายถึง การเล่าเรื่องให้เด็กฟัง และสนทนาโต้ตอบ อภิปรายซักถาม แสดงข้อคิดเห็น และแสดงท่าทางประกอบเรื่องราวหรือประสบการณ์รอบตัว ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับจุดมุ่งหมายของการเล่า ซึ่งการเล่นิทานให้ประสบความสำเร็จนั้น ครูผู้เล่าต้องมีเทคนิคในการเล่นิทาน เพื่อให้เด็กสนใจได้ตลอดเวลา ครูต้องมีศิลปะ คือ การใช้เสียง น้ำเสียงในการเล่นิทาน และการใช้ท่าทางประกอบก่อนที่จะเล่าให้เด็กฟังทุกครั้ง ครูจะต้องมีการเตรียมตัวล่วงหน้า ซึ่งมีผลทำให้การเล่นิทานประสบผลสำเร็จตามจุดประสงค์ที่วางไว้เสมอ นอกจากนี้ การเล่นิทานต้องคำนึงถึงเวลาด้วย ควรจัดให้เหมาะสมกับวัยของเด็ก คือ เด็กอายุ 3-4 ขวบ ใช้เวลาไม่เกิน 10 นาที เด็กอายุ 4-5 ขวบ และ 5-6 ขวบ ใช้เวลาประมาณ 10-15 นาที

กุลยา ตันติผลาชีวะ (2541 : 16-17) ได้กล่าวถึงขั้นตอนการดำเนินการเป็นลำดับแต่ละขั้นตอนของการเล่า ต้องมีการจัดเตรียมให้เหมาะสม จึงจะทำให้การเล่นิทานมีความหมาย ประทับใจผู้ฟัง แม้ว่านิทานจะเป็นสิ่งที่เด็กชอบและพร้อมที่จะฟังอยู่เสมอก็ตาม นิทานทุกเรื่องกับการเล่าทุกครั้งไม่สามารถตรงให้เด็กอยู่กับที่ได้ตั้งแต่ต้นจนจบ เว้นแต่กระบวนการการเล่นิทานจะมีขั้นตอนการเตรียมการที่นอกจากจะทำให้นิทานดำเนินไปสู่จุดประสงค์ของผู้เล่าที่ต้องการแล้ว ต้องทำให้เด็กเพลิดเพลินกับการฟังนิทานด้วย ในการเตรียมการเพื่อการเล่นิทาน ถ้าครูเป็นผู้เล่าควรจัดเตรียมเนื้อหาในนิทานก่อน ถ้าเป็นนิทานที่มาจากหนังสือนิทาน ครูต้องอ่านให้เข้าใจ จำเนื้อเรื่องให้ได้ เมื่อนำไปเล่าประกอบภาพในหนังสือจะได้พูดความต่อเนื่องเป็นเรื่องราว มีการหยุดพัก ตามตอบจะทำให้เข้าใจง่ายไม่ลืมน

3.6.5 การจัดกิจกรรมแบบศึกษานอกสถานที่

การศึกษานอกสถานที่เป็นการพาเด็กไปศึกษานอกอาณาเขตของชั้นเรียน เพื่อให้การศึกษามีความหมาย มีคุณค่าแก่ชีวิต และความสนใจของนักเรียน (วีระ ไทยพานิช. 2529 : 14) ซึ่งสอดคล้องกับ กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2542 : 37) ที่ให้ความหมายของการศึกษานอกสถานที่ไว้ว่า เป็นการจัดกิจกรรมที่ทำให้เด็กได้รับประสบการณ์ตรงอีกรูปแบบหนึ่ง ด้วยการพาเด็กไปทัศนศึกษาสื่อต่าง ๆ รอบโรงเรียน หรือสถานที่นอกโรงเรียนเพื่อเป็นการเพิ่มพูนประสบการณ์แก่เด็ก

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2537 : 64) ได้กล่าวถึงประโยชน์ของการศึกษานอกสถานที่ ดังต่อไปนี้

1. ก่อให้เกิดการเรียนรู้ที่ดี มีประสิทธิภาพ เป็นการเรียนรู้โดยผ่านประสบการณ์ตรง ทำให้เข้าใจบทเรียนได้ง่าย
2. ได้เชื่อมโยงประสบการณ์จากการที่ได้ศึกษากับประสบการณ์ที่เกิดขึ้นในชีวิตจริง
3. ก่อให้เกิดความสนใจ สนุกสนาน และความกระตือรือร้นในการเรียนรู้
4. ช่วยให้เกิดทักษะการเรียนรู้ ได้แก่ การใช้ประสาทสัมผัส การสำรวจ ทดลองเก็บข้อมูล และการสรุปผล เป็นการพัฒนาความคิดและความสามารถควบคู่กัน
5. ก่อให้เกิดความชื่นชมต่อความงามตามธรรมชาติ เห็นคุณค่าของศิลปวัฒนธรรม เป็นการปลูกฝังทัศนคติที่ดีต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม
6. เพื่อให้เด็กได้รับประสบการณ์ต่าง ๆ ในการดำรงชีวิตในสังคม เช่น การรอคอย อดทนต่อปัญหาที่เกิดขึ้น ฝึกการแก้ปัญหา ตัดสินใจ ความรอบคอบ

3.6.6 การจัดกิจกรรมแบบการเล่นเกม

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช (2526 : 169) กล่าวถึงความหมายของเกมว่า เป็นการเล่นของเด็ก แต่เป็นการเล่นที่พัฒนาขึ้นมาจากการเล่นที่ไม่ต้องมีระเบียบข้อบังคับมาก มาเป็นการเล่นที่มีกติกา มีกฎเกณฑ์ มีการแข่งขันแพ้ชนะ และกรมวิชาการ (2542 : 37) กล่าวถึงการเล่นเกมที่ เป็นการจัดให้เด็กได้แสดงออกเพื่อความสนุกสนาน เพลิดเพลิน และเรียนรู้เกี่ยวกับภาษาและจังหวะ

จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่า การจัดกิจกรรมในวงกลม(กิจกรรมเสริมประสบการณ์) สามารถจัดได้หลากหลายรูปแบบ แต่ละแบบจะมีข้อดี ข้อจำกัดแตกต่างกัน การที่ครูจะใช้กิจกรรมรูปแบบใด ก็ควรพิจารณาถึงความเหมาะสมกับลักษณะของเนื้อหาและประสบการณ์ที่จัดให้โดยต้องคำนึงถึงพัฒนาการของเด็กเป็นสำคัญ และกิจกรรมรูปแบบต่าง ๆ ที่จัดให้แก่เด็ก ควรให้เด็กได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมนั้นมากที่สุด เพื่อให้เด็กเกิดการเรียนรู้ที่มีความหมายอย่างแท้จริง

3.6 การดำเนินกิจกรรมในวงกลม

การจัดกิจกรรมในวงกลมให้บรรลุตามเป้าหมายและมีประสิทธิภาพนั้น สิ่งสำคัญที่ต้องคำนึงอีกประการหนึ่ง คือ วิธีหรือขั้นตอนการดำเนินกิจกรรม ซึ่งประกอบด้วยขั้นนำ ขั้นสอนหรือขั้นดำเนินกิจกรรม และขั้นสรุป (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน. 2536 : 4-5)

รายละเอียดของขั้นตอนต่าง ๆ ของการดำเนินกิจกรรมในวงกลม มีดังนี้

1. ขั้นนำหรือขั้นนำเข้าสู่บทเรียน

การนำเข้าสู่บทเรียนเป็นเทคนิควิธีที่ครูใช้ในช่วงเริ่มแรกของการสอน เพื่อการเตรียมเด็กให้พร้อมที่จะเรียน อาจทำได้โดยการทบทวนสิ่งที่เรียนไปแล้ว และเกี่ยวข้องกับเรื่องใหม่ที่จะเรียนโดยสรุป หรือการใช้คำถามหรือเล่าเหตุการณ์ที่สัมพันธ์กับความรู้เดิมของผู้เรียน การนำเข้าสู่บทเรียนช่วยควบคุมความคิดของเด็กไม่ให้หนีห่างออกจากบทเรียนที่กำลังมาถึง และเป็นการสร้างแรงจูงใจให้เด็กรู้สึกมีส่วนร่วมอยู่กับบทเรียน (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. 2536 : 50) ซึ่งสอดคล้องกับสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน (2536 : 4-5) ที่กล่าวว่า ขั้นนำเป็นการกระตุ้นให้เด็กหันมาสนใจในเนื้อหา และกิจกรรมที่นำมาใช้อาจเป็นเพลง คำคล้องจอง ปริศนาคำทาย เป็นต้น

2. ขั้นสอนหรือขั้นดำเนินกิจกรรม

กาญจนา เกียรติประวัติ (2524 : 45) กล่าวว่า การสอนเป็นการจัดกิจกรรมหรือประสบการณ์การเรียนรู้ให้กับผู้เรียน ซึ่งไม่ใช่แค่การบอกเพียงอย่างเดียว แต่รวมถึงกระบวนการต่าง ๆ ที่ผู้สอนกระทำไป เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดความรู้ความเข้าใจอย่างถ่องแท้ทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และ

สติปัญญา ตลอดจนการเลือกวิธีสอนและเทคนิคการสอนที่เหมาะสม ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนบรรลุจุดประสงค์การเรียนรู้ที่วางใจ ดังที่ สุกัญญา ธีราวรรณ และอัญชลี แจ่มเจริญ (2523 : 56-58) มีข้อเสนอแนะไว้ดังนี้

1. บทเรียนต้องมีความยากง่ายเหมาะกับวัยของเด็กและเป็นเรื่องที่เด็กสนใจ
2. บทเรียนที่จะสอนควรเป็นบทเรียนที่มีความหมายกับเด็ก
3. ครูต้องทำให้เด็กเกิดกำลังใจในการเรียนด้วยวิธีที่เหมาะสม เช่น ชมเชย ให้รางวัล

อาจมีการติ หรือลงโทษบ้าง แต่ต้องมีวิธีการที่ไม่ทำให้เด็กเกิดความท้อถอย

4. ครูต้องเตรียมกิจกรรม สื่ออุปกรณ์ เทคนิคต่าง ๆ ที่สร้างความสนใจของเด็ก
5. มีการตอบสนองความต้องการตามธรรมชาติของเด็ก ให้เด็กเกิดความภาคภูมิใจ

เกิดความรู้สึกที่ดีต่อตนเอง มีเจตคติที่ดีต่อตัวครูและเรียนรู้อย่างมีความสุข

6. พยายามให้เด็กมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนการสอน
7. จัดสภาพแวดล้อมให้เหมาะแก่การเรียนการสอน

นอกจากนี้ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน (2536 : 4-5) กล่าวว่า ในชั้นสอนหรือชั้นดำเนินการกิจกรรมนี้สามารถจัดกิจกรรมให้เด็กได้รับความรู้และมีประสบการณ์ได้ในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การสนทนา อภิปราย ปฏิบัติการทดลอง การสาธิต การเล่นนิทาน การศึกษานอกสถานที่ การเล่นเกม เป็นต้น

3. ขั้นสรุป

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน (2536 : 5) ได้เสนอแนะว่า ขั้นสรุปของกิจกรรมในวงกลมเป็นการสรุปเนื้อหาทั้งหมด เพื่อให้เด็กเข้าใจดียิ่งขึ้น อาจจะสรุปโดยใช้คำถาม เพลง คำคล้องจอง และเกม ได้ตามความเหมาะสม

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า การจัดกิจกรรมในวงกลมหรือกิจกรรมเสริมประสบการณ์ ให้บรรลุเป้าหมายและสอดคล้องกับเนื้อหาของหน่วยหรือหัวข้อที่สอน ครูต้องพยายามศึกษาและทำความเข้าใจในการดำเนินกิจกรรมอย่างเป็นขั้นตอน ทั้งขั้นนำเข้าสู่บทเรียน ขั้นดำเนินกิจกรรม และขั้นสรุปบทเรียน ทั้งนี้ในทุกขั้นตอนของการจัดกิจกรรม ครูควรให้เด็กได้ลงมือปฏิบัติและมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนการสอน ให้เด็กได้ฝึกทักษะหลาย ๆ ด้าน อย่างผสมกลมกลืน โดยเฉพาะการส่งเสริมให้เด็กได้คิดแก้ปัญหา ได้แสดงออก เพื่อให้เด็กสามารถนำทักษะต่าง ๆ ไปใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3.7 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมในวงกลม

ทองคำ บุญประเสริฐดี (2535 : 131-137) ได้ศึกษาการจัดกิจกรรมในวงกลมโดยใช้กระบวนการกลุ่มสัมพันธ์เพื่อพัฒนาความสามารถทางสติปัญญาและความสามารถทางสังคมของเด็กปฐมวัย ผลการศึกษาพบว่า เด็กปฐมวัยที่สอนโดยวิธีการกลุ่มสัมพันธ์มีความสามารถทางสังคมสูงกว่าเด็กปฐมวัยที่สอนโดยวิธีปกติ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ แต่ในช่วงอายุ 5-6 ปี จะใช้วิธีการกระบวนการสอนกลุ่มสัมพันธ์หรือใช้วิธีการสอนปกติ ก็ให้ผลในด้านสติปัญญาไม่แตกต่างกัน

สุดาทิพย์ ภูพานิช (2536 : 57-58) ได้ศึกษาการจัดกิจกรรมในวงกลมเป็นกลุ่มย่อยที่มีต่อความสามารถในการรับรู้ การเข้าใจทัศนะของผู้อื่นของเด็กปฐมวัย ผลการศึกษาพบว่า เด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมในวงกลมเป็นกลุ่มย่อยมีพัฒนาการด้านความสามารถในการรับรู้และเข้าใจทัศนะของผู้อื่นเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 สำหรับเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมในวงกลมตามแผนการจัดประสบการณ์ของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ที่ให้เด็กทั้งชั้นทำกิจกรรมร่วมกันเป็นกลุ่มใหญ่ พบว่า มีพัฒนาการด้านความสามารถในการรับรู้และเข้าใจทัศนะของผู้อื่นเพิ่มขึ้นอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

วารุณี เจริญรัตนโชติ (2543 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาแนวโน้มและอัตราเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมความเชื่อมั่นในตนเองของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์แบบปฏิบัติการทดลอง ผลการศึกษาพบว่า เด็กปฐมวัยก่อนและหลังการได้รับประสบการณ์แบบปฏิบัติการทดลอง มีพฤติกรรมความเชื่อมั่นในตนเองแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .01 โดยตลอดช่วงเวลาที่จัดประสบการณ์แบบปฏิบัติการทดลอง เด็กปฐมวัยมีแนวโน้มและอัตราการเปลี่ยนแปลงระดับความเชื่อมั่นในตนเองหลังการจัดประสบการณ์ทดลอง สูงกว่าก่อนการจัดประสบการณ์ทดลอง

อารีรัตน์ ญาณะศร (2544 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาพฤติกรรมความร่วมมือของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์ประกอบอาหารเป็นกลุ่ม ผลการศึกษาพบว่า เด็กปฐมวัยก่อนจัดประสบการณ์และระหว่างการจัดประสบการณ์ประกอบอาหารเป็นกลุ่มในแต่ละสัปดาห์มีพฤติกรรมความร่วมมือแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยเด็กปฐมวัยมีพฤติกรรมความร่วมมือระหว่างการจัดประสบการณ์ประกอบอาหารเป็นกลุ่ม ในแต่ละสัปดาห์สูงกว่าก่อนจัดประสบการณ์

สรุปได้ว่า กิจกรรมในวงกลมช่วยให้เด็กได้เรียนรู้และพัฒนาในด้านต่างๆ ได้ทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคมและสติปัญญา โดยเฉพาะความสามารถทางสังคม ความสามารถในการรับรู้ เข้าใจทัศนะของผู้อื่น พฤติกรรมความร่วมมือและความเชื่อมั่นในตนเอง ทั้งนี้ในการจัดกิจกรรมต้องดูความเหมาะสมของเนื้อหา ระยะเวลาและวัยของเด็ก กิจกรรมในวงกลมจึงมีคุณค่ามากในการพัฒนาเด็กปฐมวัย

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยพบว่า การที่เด็กได้รับการอบรมเลี้ยงดูและตอบสนองความต้องการทางกาย อารมณ์ สังคม ด้วยความรักความอบอุ่นอย่างเพียงพอ เหมาะสม ให้อิสระตามสมควร ทำให้เด็กรู้สึกว่าได้การยอมรับ ตระหนักถึงคุณค่าตนเอง เกิดความรู้สึกอบอุ่นและไว้วางใจ จะส่งผลให้เด็กเกิดความภาคภูมิใจในตนเองระดับสูง เด็กจึงควรได้รับการเรียนรู้และฝึกฝนเพื่อให้เกิดความรู้สึกมั่นใจและภาคภูมิใจในตนเอง ความภาคภูมิใจในตนเองจะเป็นแรงกระตุ้นให้เกิดพฤติกรรมต่างๆ เช่น เกิดแรงจูงใจ กระตือรือร้นอยากรู้ อยากเรียน คิดริเริ่มสร้างสรรค์ ปรับตัวได้ดี กล้าแสดงออก และมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นได้ดี (สยมพร. เค ไพบูลย์. 2544) ซึ่งในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ผู้วิจัยได้นำการสอนแบบจิตปัญญามาจัดกิจกรรมการสอนเพื่อส่งเสริมความภาคภูมิใจในตนเองของเด็ก 4 ด้าน คือ เห็นคุณค่าในตนเอง เห็นคุณค่าผู้อื่น มีความเชื่อมั่นในตนเองและมีจิตใจดี ทั้งนี้เพราะการสอนแบบจิตปัญญามุ่งเน้นให้ผู้เรียนได้แสดงออกด้วยการมีส่วนร่วมในการคิดค้นหาคำตอบ ได้ลงมือปฏิบัติจริง มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และแสดงให้เห็นในสิ่งที่ตนเองเรียนรู้เพิ่มขึ้น เกิดความงอกงามทางสติปัญญาและมีความสุขในการเรียนรู้ ซึ่งลักษณะการสอนแบบจิตปัญญามีความสอดคล้องกับความภาคภูมิใจในตนเองของเด็กปฐมวัย กล่าวคือ การให้เด็กได้ปฏิบัติมีส่วนร่วมในการคิดค้นพบทำให้เกิดการยอมรับจากกลุ่มจะทำให้เด็กเห็นคุณค่าในตนเอง (พัชนี วรกวิน. 2522) การให้เด็กได้ทำงานเป็นกลุ่มทำให้เด็กเรียนรู้การอยู่ร่วมกับผู้อื่นและเห็นคุณค่าผู้อื่น (โรเจอร์. 1970) การให้เด็กได้เรียนรู้ด้วยการค้นพบและได้แสดงออกทำให้เด็กมีความเชื่อมั่นในตนเอง (วารุณี เจริญรัตนโชติ. 2543) และตามทฤษฎีพื้นฐานของการสอนแบบจิตปัญญาคือเรียนอย่างมีความสุข เป็นการส่งเสริมให้เด็กมีจิตใจดี (กุลยา ตันติผลาชีวะ. 2543) จึงสรุปได้ว่า การสอนแบบจิตปัญญาสามารถส่งเสริมความภาคภูมิใจในตนเองให้เกิดขึ้นกับเด็กได้ตามเหตุผลข้างต้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะนำการสอนแบบจิตปัญญามาจัดกิจกรรมในวงกลม เพื่อศึกษาระดับความภาคภูมิใจในตนเองของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมการสอนแบบจิตปัญญา

บทที่ 3

วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า

ในการศึกษาค้นคว้าเรื่องผลของการจัดกิจกรรมการสอนแบบจิตปัญญาที่มีต่อความภาคภูมิใจในตนเองของเด็กปฐมวัย ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

1. การกำหนดประชากรและเลือกกลุ่มตัวอย่าง
2. การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า
3. การเก็บรวบรวมข้อมูล
4. การจัดกระทำและการวิเคราะห์ข้อมูล

การกำหนดประชากรและเลือกกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร

- ประชากรที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ เป็นเด็กนักเรียนชาย-หญิง อายุระหว่าง 4-5 ปี กำลังศึกษาอยู่ชั้นอนุบาลปีที่ 1 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2545 โรงเรียนวัดเบญจมบพิตร เขตดุสิต สังกัดกรุงเทพมหานคร

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ เป็นเด็กนักเรียนชาย-หญิง อายุระหว่าง 4-5 ปี ที่กำลังศึกษาอยู่ในชั้นอนุบาลปีที่ 1 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2545 โรงเรียนเบญจมบพิตร เขตดุสิต สังกัดกรุงเทพมหานคร จำนวน 15 คน ได้มาโดยวิธีการสุ่มกลุ่มด้วยการจับฉลากมา 1 ห้องเรียน จากจำนวน 2 ห้องเรียน โดยครูประจำชั้นอนุบาลห้องที่ได้รับการสุ่มทำการประเมินความภาคภูมิใจในตนเองของเด็กปฐมวัยด้วยการใช้แบบประเมินความภาคภูมิใจที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น คัดเลือกเด็กที่มีคะแนนความภาคภูมิใจในตนเอง 15 อันดับสุดท้ายมาเป็นกลุ่มตัวอย่างในการทดลอง

การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า ได้แก่

1. แผนการสอนแบบจิตปัญญา
2. แบบประเมินความภาคภูมิใจในตนเองของเด็กปฐมวัยเป็นแบบประเมินพฤติกรรม

ความภาคภูมิใจจากสถานการณ์ด้านเห็นคุณค่าในตนเอง มีจิตใจดี มีความเชื่อมั่นในตนเอง และเห็นคุณค่าผู้อื่น ประกอบด้วย

- สถานการณ์ในการประเมินพฤติกรรมความภาคภูมิใจในตนเอง
- รายการประเมินพฤติกรรมความภาคภูมิใจในตนเอง

การสร้างแผนการสอนแบบจิตปัญญา

ในการศึกษาค้นคว้า ผู้วิจัยได้ดำเนินการดังนี้

1. ศึกษาเอกสารการสอนแบบจิตปัญญา และคู่มือการสอนอนุบาลศึกษาแบบจิตปัญญาของ ดร.กฤษยา ดันติผลาชีวะ
2. ศึกษาหลักสูตรก่อนประถมศึกษา พุทธศักราช 2540 ของกรมวิชาการ
3. ศึกษาแผนการจัดประสบการณ์ชั้นอนุบาลปีที่ 1 ของสำนักงานการศึกษา กรุงเทพมหานคร
4. กำหนดเนื้อหาการเรียนรู้สำหรับภาคเรียนที่ 1 จำนวน 8 เรื่อง แต่ละเรื่องจำแนกเป็นหัวข้อ การเรียน 3 เรื่อง ดังนี้

4.1 การดูแลสุขภาพอนามัยตนเอง

- การแต่งกาย
- การล้างมือ
- อาหารที่มีประโยชน์

4.2 การรักษาความสะอาดของโรงเรียน

- การทิ้งขยะให้ถูกที่
- โรงเรียนสะอาด
- การจัดห้องเรียน

4.3 การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในชุมชน

- การปลูกต้นไม้
- การดูแลรักษาแม่น้ำลำคลอง
- การดูแลรักษาธารณสมบัติ

4.4 การคมนาคม

- การคมนาคมทางบก
- การคมนาคมทางน้ำ
- การคมนาคมทางอากาศ

4.5 ความปลอดภัยในการเดินทาง

- การปฏิบัติตามสัญญาณจราจร
- การปฏิบัติในการโดยสารยานพาหนะ
- การใช้สะพานลอยและทางม้าลาย

4.6 ประเภทของสัตว์

- สัตว์บก
- สัตว์น้ำ
- สัตว์ป่า

4.7 ประโยชน์ของสัตว์

- สัตว์เลี้ยงไว้เป็นอาหาร
- สัตว์เลี้ยงไว้ใช้งาน
- สัตว์เลี้ยงไว้ดูเล่น

4.8 ปรากฏการณ์ธรรมชาติ

- กลางวัน-กลางคืน
- รุ่งกินน้ำ
- ฤดูกาล

5. การออกแบบกิจกรรมการสอนแบบจิตปัญญา

ในการสอนแบบจิตปัญญาประกอบด้วยกระบวนการ 6 ขั้นตอน ดังนี้

5.1 ศึกษาสภาพและความต้องการของผู้เรียน

5.2 กำหนดมโนทัศน์ที่ต้องเรียน

5.3 กำหนดจุดประสงค์ของการสอน มี 3 ด้าน คือ

- 1) ส่งเสริมพัฒนาการตามวัย
- 2) ส่งเสริมพัฒนาการจิตนิยม
- 3) ส่งเสริมพุทธิปัญญา

5.4 ออกแบบกิจกรรมการสอน โดยให้การเรียนแต่ละครั้งเด็กได้ปฏิบัติดังนี้

- 1) การปฏิบัติความคิดในการทำกิจกรรมระหว่างเรียน
- 2) การแสดงออกในระหว่างเรียน ทั้งนี้เพื่อการแสดงผลงานและการมีส่วนร่วม
- 3) การเรียนรู้แบบร่วมมือ ที่เกิดจากการเรียนในกลุ่มย่อยที่กำหนดในกิจกรรม
- 4) การเรียนรู้จากการค้นพบ จากการทำกิจกรรมระหว่างเรียน
- 5) การก้าวหน้าในการเรียน ซึ่งสังเกตได้โดยครูและผู้เรียนเอง

5.5 การดำเนินการสอน

ในการจัดกิจกรรมการสอนประกอบด้วย 3 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นนำ เตรียมเด็กให้พร้อมเรียนโดยใช้กิจกรรมต่าง ๆ เพื่อนำเข้าสู่บทเรียน ครูบอก

จุดประสงค์การเรียนรู้

ขั้นกิจกรรม ครูดำเนินกิจกรรมการสอนโดยใช้กระบวนการจัดกิจกรรมที่เน้นการกระทำด้วยความคิด การแสดงออก เรียนรู้แบบร่วมมือ เรียนรู้ด้วยการค้นพบ และมีความก้าวหน้าในการเรียนรู้ ซึ่งให้ในการเรียนแต่ละเรื่อง เด็กต้องมีกิจกรรมกลุ่ม การนำเสนอผลงาน การประเมินการเรียนรู้ร่วมกับครู โดยครูเป็นผู้ประเมินหรือตั้งคำถามให้เด็กประเมินตนเองและเพื่อน

ขั้นสรุป เด็กและครูร่วมกันสรุปมโนทัศน์เรื่องที่เรียนด้วยกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง เช่น
ตอบคำถาม สานิต หรือเสนอผลงานตามลักษณะเนื้อหา

5.6 ประเมินภาพการสอน ใน 3 ด้าน คือ

- 1) ประเมินระหว่างการสอน
- 2) ประเมินการเรียนรู้เมื่อผู้เรียนจบบทเรียน
- 3) ประเมินกิจกรรมการสอนว่าสามารถทำให้เกิดลักษณะกิจกรรมการสอนแบบ

จิตปัญญาหรือไม่

วิธีการหาคุณภาพของแผนการสอนแบบจิตปัญญา

1. นำแผนการสอนแบบจิตปัญญา ปรัชชา ศ.ดร.กุลยา ดันติลาชีวะ สาขาการศึกษาปฐมวัย
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เจ้าของรูปแบบการสอน ก่อนนำเสนอผู้เชี่ยวชาญตรวจ
พิจารณา เพื่อหาความสอดคล้องระหว่างเนื้อหา จุดประสงค์ กิจกรรม สื่อการสอนและการประเมินผล จำนวน
3 ท่าน คือ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ อัญชลี ไสยวรรณ

อาจารย์ประจำภาควิชาการศึกษาปฐมวัย สถาบันราชภัฏพระนคร

อาจารย์วรลือ โกศัย

อาจารย์ประจำภาควิชาการศึกษาปฐมวัย สถาบันราชภัฏบุรีรัมย์

อาจารย์พิทักษ์ชาติ สุวรรณไตรย์

อาจารย์โรงเรียนบ้านนาตะแบง 1 สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดมุกดาหาร

2. นำแผนการสอนแบบจิตปัญญาที่ผ่านการตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญมาปรับปรุง แก้ไขตาม
คำแนะนำ โดยใช้เกณฑ์ความเห็นตรงกัน 2 ใน 3 ท่าน ซึ่งในการวิจัยในครั้งนี้ได้ปรับปรุงแก้ไขแผนการสอน
แบบจิตปัญญา ตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญทั้ง 3 ท่าน ดังนี้

2.1 ปรับสื่อ วัสดุ อุปกรณ์จากรูปภาพ ให้เป็นของจริงในช่วงแรกของการทดลอง

2.2 ปรับแผนการสอนจากแผนการสอน 24 เรื่อง ให้ปรับเรื่องการจัดห้องเรียน การดูแลรักษา
สาธารณสุขสมบัติ และการใช้สะพานลอยและทางม้าลาย ให้เด็กได้เผชิญกับสถานการณ์จริงที่สอดคล้องกับ
เนื้อหาเพื่อให้เด็กได้รับประสบการณ์ตรง

3. นำแผนการสอนแบบจิตปัญญาไปทดลองใช้ (Try Out) กับเด็กชั้นอนุบาลปีที่ 1 อายุ 4-5 ปี
ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 15 คน เพื่อศึกษาความเหมาะสมและความชัดเจนของขั้นตอนการจัดกิจกรรม
ในสภาพจริง ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้ได้นำแผนการสอนแบบจิตปัญญาไปทดลองใช้กับเด็กชั้นอนุบาลปีที่ 1
โรงเรียนเบญจมบพิตร ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 15 คน เป็นเวลา 1 สัปดาห์พบว่าเด็กสามารถทำกิจกรรม
ตามขั้นตอนได้ เวลาที่ใช้และอุปกรณ์มีความเหมาะสม แต่เด็กยังสับสนในการเข้ากลุ่มต้องปรับการใช้
สัญลักษณ์ประจำกลุ่ม แล้วนำมาปรับปรุงให้สมบูรณ์ต่อการนำไปทดลองใช้จริง

4. จัดทำเป็นแผนการสอนแบบจิตปัญญาเพื่อใช้กับกลุ่มตัวอย่างต่อไป

การสร้างแบบประเมินความภาคภูมิใจในตนเองของเด็กปฐมวัย

แบบประเมินความภาคภูมิใจในตนเองของเด็กปฐมวัยที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น เป็นแบบประเมินโดยใช้สถานการณ์จำลองที่เด็กต้องแสดงพฤติกรรมตามจุดประสงค์ของการสังเกต จำแนกเป็น 2 สถานการณ์ดังนี้

สถานการณ์ที่ 1 จุดประสงค์เพื่อประเมินการเห็นคุณค่าในตนเองและมีจิตใจดี

สถานการณ์ที่ 2 จุดประสงค์เพื่อประเมินการมีความเชื่อมั่นในตนเองและเห็นคุณค่าผู้อื่น

ขั้นตอนในการสร้างแบบประเมินความภาคภูมิใจในตนเอง ดังนี้

1. ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมความภาคภูมิใจในตนเอง การสังเกต พฤติกรรมเด็ก การจัดกิจกรรมที่เอื้อต่อการสังเกตพฤติกรรม ของ ผ่องพรรณ เกิดพิทักษ์ (2536) ญัฐพร พงษ์สิงห์ (2539) ชไมมณ ศรีสุรักษ์ (2540) วราลี โกศัย (2540) ทศนัย อุดมพันธ์ (2541) ชาติชาย ปิลวาสน์ (2544) สำนักการศึกษา กรุงเทพมหานคร (2543) และมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมราช (2543)

2. นำข้อมูลที่ได้มาสร้างแบบประเมินความภาคภูมิใจในตนเอง ซึ่งแบ่งพฤติกรรมออกเป็น 4 ด้าน ด้านละ 3 รายการ ดังนี้

- 1) ด้านเห็นคุณค่าในตนเอง ประเมินจากรายการต่อไปนี้
 - 1.1 ทำกิจกรรมได้ด้วยตนเอง
 - 1.2 บอกเหตุผลในการกระทำของตนเองได้
 - 1.3 มีความรับผิดชอบในการทำกิจกรรม
- 2) ด้านมีจิตใจดี ประเมินจากรายการต่อไปนี้
 - 2.1 ช่วยเหลือเมื่อเพื่อนต้องการความช่วยเหลือ
 - 2.2 แนะนำเมื่อเพื่อนต้องการความช่วยเหลือ
 - 2.3 ยินดีแบ่งปันสิ่งของให้เพื่อน
- 3) ด้านมีความเชื่อมั่นในตนเอง ประเมินจากรายการต่อไปนี้
 - 3.1 กล้าพูดบอกความต้องการของตนเอง
 - 3.2 กล้าแสดงความคิดเห็นขณะทำกิจกรรม
 - 3.3 กล้าตัดสินใจกระทำการต่าง ๆ ด้วยความมั่นใจเมื่อครูหรือเพื่อนให้โอกาส
- 4) ด้านเห็นคุณค่าผู้อื่น ประเมินจากรายการต่อไปนี้
 - 4.1 ให้เพื่อนมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม
 - 4.2 ยอมรับฟังความคิดเห็นของเพื่อน
 - 4.3 แสดงการยกย่องและชื่นชมเมื่อเพื่อนประสบความสำเร็จ

3. กำหนดเกณฑ์การให้คะแนนแบบมาตรฐานการให้คะแนน (Rubric score) ดังนี้

2 คะแนน หมายถึง เด็กแสดงพฤติกรรมที่แสดงออกถึงความภาคภูมิใจในตนเองที่เหมาะสมที่สุด

1 คะแนน หมายถึง เด็กแสดงพฤติกรรมที่แสดงออกถึงความภาคภูมิใจในตนเองบ้าง แต่ยังไม่เหมาะสม

0 คะแนน หมายถึง เด็กไม่แสดงพฤติกรรมที่แสดงออกถึงความภาคภูมิใจในตนเอง

วิธีการหาคุณภาพของแบบประเมินความภาคภูมิใจในตนเอง

1. นำแบบประเมินความภาคภูมิใจในตนเองไปให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความเที่ยงตรงตามเนื้อหา ความสอดคล้องกับจุดประสงค์ จำนวน 3 ท่าน คือ

รองศาสตราจารย์ ดร.อารี พันธุ์ณี

อาจารย์ประจำภาควิชาจิตวิทยาการศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

รองศาสตราจารย์ นิภา ศรีไพโรจน์

อาจารย์ประจำภาควิชาการวัดผลและวิจัยการศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

อาจารย์นพพร แซ่เลื่อง

อาจารย์ประจำภาควิชาการศึกษาปฐมวัย สถาบันราชภัฏยะลา

2. ปรับปรุงแบบประเมินความภาคภูมิใจในตนเอง ที่ผ่านการตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญ นำมา ปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะ โดยใช้เกณฑ์พิจารณาความเห็นตรงกัน 2 ใน 3 ท่าน ดังต่อไปนี้

2.1 ด้านเห็นคุณค่าในตนเอง ข้อ 1.3 มีความรับผิดชอบในการทำกิจกรรม ปรับพฤติกรรม ดังนี้

- เด็กทำกิจกรรมด้วยความตั้งใจและผลงานเสร็จภายในเวลาที่กำหนด
- เด็กทำกิจกรรมด้วยความตั้งใจและได้ผลงานไม่น้อยกว่าร้อยละ 50
- เด็กแสดงออกถึงความไม่ตั้งใจในการทำกิจกรรมและได้ผลงานต่ำกว่าร้อยละ 50

2.2 ด้านเห็นคุณค่าผู้อื่น ข้อ 4.3 แสดงการยกย่องและชื่นชมเมื่อเพื่อนประสบความสำเร็จ ปรับพฤติกรรมดังนี้

- เด็กแสดงอาการยินดีโดยการยิ้ม/ปรบมือ/ส่งเสียง/กระโดดโลดเต้น หรือพูดชมเชย เมื่อเพื่อนทำกิจกรรมสำเร็จ
- เด็กแสดงอาการยินดีหรือพูดชมเชยตามเพื่อนหรือเมื่อครูสั่ง
- เด็กไม่แสดงอาการยินดี

3. หาความเที่ยงตรงของแบบประเมิน โดยนำแบบประเมินความภาคภูมิใจในตนเองของเด็กปฐมวัยไปให้ผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน ลงความเห็นและให้คะแนนแบบประเมิน แล้วนำคะแนนที่ได้มาหาค่าดัชนี ความสอดคล้องระหว่างพฤติกรรมกับจุดประสงค์ IOC มากกว่าหรือเท่ากับ 0.5 จึงถือว่าใช้ได้ (บุญเชิด ภิญโญนนตพงษ์. 2526 : 89) ซึ่งในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ได้ค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างพฤติกรรมกับจุดประสงค์ $IOC = 0.67 - 1.00$

4. หาความเชื่อมั่นของผู้ประเมินโดยนำแบบประเมินความภาคภูมิใจในตนเองของเด็กปฐมวัย ไปทดลองใช้กับเด็กชั้นอนุบาลปีที่ 1 อายุ 4-5 ปี โรงเรียนเบญจมบพิตร ที่ไม่ใช้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 15 คน แล้วนำมาหาความเชื่อมั่นโดยใช้ดัชนีความสอดคล้องของผู้ประเมิน RAI (Burry-Stock, 1996 : 256) โดยใช้ เกณฑ์ตัดสินตั้งแต่ 0.7 เป็นต้นไป ซึ่งในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ได้ค่าความเชื่อมั่นของผู้ประเมิน $RAI = 0.96$

5. นำแบบประเมินความภาคภูมิใจในตนเองของเด็กปฐมวัยไปใช้กับกลุ่มตัวอย่างต่อไป

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ผู้วิจัยดำเนินการทดลองตามแบบแผนการวิจัยแบบ One-Group Pretest-Posttest Design (ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ. 2538 : 249) ตามตารางดังนี้

ตาราง 2 แบบแผนการทดลอง

กลุ่ม	สอบก่อน	ทดลอง	สอบหลัง
ทดลอง	T ₁	X	T ₂

เมื่อ	T ₁	แทน	การประเมินก่อนทำการจัดกิจกรรมการสอนแบบจิตปัญญา
	X	แทน	การดำเนินการจัดกิจกรรมการสอนแบบจิตปัญญา
	T ₂	แทน	การประเมินหลังทำการจัดกิจกรรมการสอนแบบจิตปัญญา

ขั้นตอนในการศึกษาค้นคว้า

1. ผู้วิจัยและผู้ช่วยวิจัยทำการประเมินความภาคภูมิใจในตนเองของเด็กปฐมวัย (Pretest)

ก่อนการทดลอง

2. ผู้วิจัยดำเนินการทดลองด้วยการจัดกิจกรรมการสอนแบบจิตปัญญา
3. ผู้วิจัยและผู้ช่วยวิจัยทำการประเมินความภาคภูมิใจในตนเองของเด็กปฐมวัย (Posttest)

หลังเสร็จสิ้นการทดลอง

4. นำข้อมูลมาวิเคราะห์ทางสถิติ

การดำเนินการทดลอง

การทดลองครั้งนี้ดำเนินการในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2545 ดังนี้

1. ผู้วิจัยสร้างความคุ้นเคยกับเด็กกลุ่มตัวอย่างในสัปดาห์แรกของการทดลอง เป็นเวลา 3 วัน

วันละ 20 นาที โดยการจัดกิจกรรมตามความเหมาะสม ดังนี้

- จัดกิจกรรมแนะนำตนเอง
- จัดกิจกรรมการเล่นทาน
- จัดกิจกรรมการเล่นเกม

2. ผู้วิจัยและผู้ช่วยวิจัยทำการประเมินความภาคภูมิใจในตนเองของเด็กปฐมวัยด้วยแบบประเมินความภาคภูมิใจในตนเองก่อนการทดลองในวันที่ 4 และ 5 ของสัปดาห์แรกที่ทำทดลอง

3. ผู้วิจัยดำเนินการทดลองด้วยการจัดกิจกรรมการสอนแบบจิตปัญญา ระหว่างวันที่ 18 มิถุนายน 2545 – 8 สิงหาคม 2545 ใช้เวลาทดลอง 8 สัปดาห์ ๆ ละ 3 วัน ในวันอังคาร พุธ พฤหัสบดี วันละ 20 นาที ในช่วงกิจกรรมในวงกลม เวลา 10.00 – 10.20 น. ผู้วิจัยดำเนินกิจกรรมตามขั้นตอนในการทำกิจกรรมตามวัน และเวลา ดังนี้

ตาราง 3 กำหนดการสอนในการทดลอง

สัปดาห์ที่	เรื่อง	วัน	เวลา 10.00-10.20 น.	จุดประสงค์
1	การดูแลสุขอนามัยของตนเอง	อังคาร พุธ พฤหัสบดี	-การแต่งกาย -การล้างมือ -อาหารดีมีประโยชน์	-ด้านเห็นคุณค่าในตนเอง -ด้านเห็นคุณค่าผู้อื่น -ด้านมีความเชื่อมั่นในตนเอง
2	การรักษาความสะอาดของโรงเรียน	อังคาร พุธ พฤหัสบดี	-การทิ้งขยะให้ถูกที่ -โรงเรียนสะอาด -การจัดห้องเรียน	-ด้านมีจิตใจดี -ด้านเห็นคุณค่าในตนเอง -ด้านเห็นคุณค่าผู้อื่น
3	การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม	อังคาร พุธ พฤหัสบดี	-การปลูกต้นไม้ -การดูแลรักษาแม่น้ำลำคลอง -การดูแลรักษาสาธารณสมบัติ	-ด้านมีความเชื่อมั่นในตนเอง -ด้านมีจิตใจดี -ด้านเห็นคุณค่าในตนเอง
4	การคมนาคม	อังคาร พุธ พฤหัสบดี	-การคมนาคมทางบก -การคมนาคมทางน้ำ -การคมนาคมทางอากาศ	-ด้านเห็นคุณค่าผู้อื่น -ด้านมีความเชื่อมั่นในตนเอง -ด้านมีจิตใจดี
5	ความปลอดภัยในการเดินทาง	อังคาร พุธ พฤหัสบดี	-การปฏิบัติตามสัญญาณจราจร -การปฏิบัติในการโดยสารยานพาหนะ -การข้ามสะพานลอยและทางม้าลาย	-ด้านเห็นคุณค่าในตนเอง -ด้านเห็นคุณค่าผู้อื่น -ด้านมีความเชื่อมั่นในตนเอง
6	ประเภทของสัตว์	อังคาร พุธ พฤหัสบดี	-สัตว์บก -สัตว์น้ำ -สัตว์ป่า	-ด้านมีจิตใจดี -ด้านเห็นคุณค่าในตนเอง -ด้านเห็นคุณค่าผู้อื่น
7	ประโยชน์ของสัตว์	อังคาร พุธ พฤหัสบดี	-สัตว์เลี้ยงไว้เป็นอาหาร -สัตว์เลี้ยงไว้ใช้งาน -สัตว์เลี้ยงไว้ดูเล่น	-ด้านมีความเชื่อมั่นในตนเอง -ด้านมีจิตใจดี -ด้านเห็นคุณค่าในตนเอง

ตาราง 3 กำหนดการสอนในการทดลอง (ต่อ)

สัปดาห์ที่	เรื่อง	วัน	เวลา 10.00-10.20 น.	จุดประสงค์
8	ปรากฏการณ์ทาง ธรรมชาติ	อังคาร พุธ พฤหัสบดี	-กลางวัน-กลางคืน -รุ่งกินน้ำ -ฤดูกาล	-ด้านเห็นคุณค่าผู้อื่น -ด้านมีความเชื่อมั่นในตนเอง -ด้านมีจิตใจดี

4. เมื่อดำเนินการทดลองไปครบ 8 สัปดาห์ ผู้วิจัยและผู้ช่วยวิจัยทำการประเมินความภาคภูมิใจในตนเองโดยใช้แบบประเมินความภาคภูมิใจในตนเอง ซึ่งเป็นแบบประเมินชุดเดียวกับที่ใช้ในการประเมินก่อนการทดลอง

5. นำข้อมูลที่ได้จากการประเมินไปทำการวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติต่อไป

การจัดกระทำและการวิเคราะห์ข้อมูล

1. หาค่าสถิติพื้นฐานของระดับความภาคภูมิใจในตนเองของเด็กปฐมวัยก่อนและหลังการจัดกิจกรรมการสอนแบบจิตปัญญาจำแนกรายด้าน โดยนำข้อมูลไปหาคะแนนเฉลี่ยและความเบี่ยงเบนมาตรฐาน
2. เปรียบเทียบความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ยก่อนและหลังการจัดกิจกรรมการสอนแบบจิตปัญญาเพื่อศึกษาผลของการจัดกิจกรรมการสอนแบบจิตปัญญาด้วยแบบประเมินความภาคภูมิใจในตนเองของเด็กปฐมวัย โดยใช้ค่าแจกแจง t แบบ Dependent Samples

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์ด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS FOR WINDOWS ในการวิเคราะห์ค่าสถิติดังนี้

1. หาคะแนนเฉลี่ย
2. หาค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน
3. เปรียบเทียบความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ยก่อนและหลังการจัดกิจกรรมการสอนแบบจิตปัญญาเพื่อศึกษาผลของการจัดกิจกรรมการสอนแบบจิตปัญญาด้วยแบบประเมินความภาคภูมิใจในตนเองของเด็กปฐมวัย โดยใช้ค่าแจกแจง t แบบ Dependent Samples

1. สถิติที่ใช้หาคุณภาพเครื่องมือ

1.1 หาความเที่ยงตรงของแบบประเมิน โดยใช้ดัชนีความสอดคล้องระหว่างพฤติกรรมกับจุดประสงค์ (บุญเชิด ภิญโญนนตพงษ์. 2526 : 89) โดยใช้สูตร

$$IOC = \frac{\sum R}{N}$$

เมื่อ IOC แทน ดัชนีความสอดคล้องระหว่างลักษณะพฤติกรรมกับจุดประสงค์
 $\sum R$ แทน ผลรวมของคะแนนความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญทั้งหมด
 N แทน จำนวนผู้เชี่ยวชาญ

1.2 หาความเชื่อมั่นของผู้ประเมิน โดยใช้ดัชนีความสอดคล้องของผู้ประเมิน 2 คนตามวิธี RAI (Burry-Stock. 1996 : 256) จากสูตร

$$RAI = 1 - \frac{\sum^K \sum^N |R_{1kn} - R_{2kn}|}{KN(I - 1)}$$

เมื่อ R_{1kn}, R_{2kn} แทน ผลรวมการประเมินของผู้ประเมินคนที่ 1 และคนที่ 2
 N แทน จำนวนนักเรียนในกลุ่มตัวอย่าง
 K แทน จำนวนพฤติกรรมย่อย
 I แทน จำนวนช่วงคะแนน (0 , 1 , 2)

2. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

2.1 หาคะแนนเฉลี่ย โดยคำนวณจากสูตร (ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ. 2538 : 73)

$$\bar{X} = \frac{\sum X}{n}$$

เมื่อ $\bar{X}$ แทน คะแนนเฉลี่ย
 $\sum X$ แทน ผลรวมของคะแนนทั้งหมด
 n แทน จำนวนนักเรียนในกลุ่มตัวอย่าง

2.2 หาความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation) โดยคำนวณจากสูตร (ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ. 2538 : 79)

$$S.D. = \sqrt{\frac{n \sum X^2 - (\sum X)^2}{n(n-1)}}$$

เมื่อ	S.D.	แทน	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน
	n	แทน	จำนวนนักเรียนในกลุ่มตัวอย่าง
	$\sum X$	แทน	ผลรวมของคะแนนทั้งหมด
	$\sum X^2$	แทน	ผลรวมของคะแนนแต่ละตัวอย่างด้วยกำลังสอง

3. สถิติที่ใช้ทดสอบสมมุติฐาน

3.1 เปรียบเทียบความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ยก่อนและหลังการทดลอง โดยใช้สถิติ t-test แบบ Dependent Samples (บุญเชิด ภิญโญนนตพงษ์. 2526 : 99) จากสูตร

$$t = \frac{\bar{D}}{S_{\bar{D}}}, df = n - 1$$

เมื่อ	$\bar{D}$	แทน	คะแนนเฉลี่ยของผลต่างของคะแนนหลังทดลองกับก่อนทดลอง
	$S_{\bar{D}}$	แทน	ความคลาดเคลื่อนมาตรฐานของผลต่างของคะแนนหลังทดลองกับก่อนทดลอง

4. การแปลผลระดับความภาคภูมิใจในตนเอง

การแปลผลระดับความภาคภูมิใจในตนเองสำหรับเด็กปฐมวัยในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ กำหนดการแปลผลในภาพรวมและจำแนกรายด้าน ดังต่อไปนี้

ภาพรวมของความภาคภูมิใจในตนเอง คะแนนเต็ม 24 คะแนน เกณฑ์การแปลผล ดังนี้

คะแนนระหว่าง 18.01 - 24.00 หมายความว่า มีความภาคภูมิใจในระดับดีมาก

คะแนนระหว่าง 12.01 - 18.00 หมายความว่า มีความภาคภูมิใจในระดับดี

คะแนนระหว่าง 6.01 - 12.00 หมายความว่า มีความภาคภูมิใจในระดับพอใช้

คะแนนระหว่าง 0.00 - 6.00 หมายความว่า มีความภาคภูมิใจในระดับต้องปรับปรุง

จำแนกรายด้านของความภาคภูมิใจในตนเอง แต่ละด้านคะแนนเต็ม 6 คะแนน
เกณฑ์การแปลผล ดังนี้

คะแนนระหว่าง 4.51 - 6.00	หมายความว่า มีความภาคภูมิใจในระดับดีมาก
คะแนนระหว่าง 3.01 - 4.50	หมายความว่า มีความภาคภูมิใจในระดับดี
คะแนนระหว่าง 1.51 - 3.00	หมายความว่า มีความภาคภูมิใจในระดับพอใช้
คะแนนระหว่าง 0.00 - 1.50	หมายความว่า มีความภาคภูมิใจในระดับต้องปรับปรุง

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิเคราะห์ข้อมูลจากผลการทดลองและการแปลผลการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้ใช้สัญลักษณ์ในการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

N	แทน	จำนวนนักเรียนในกลุ่มตัวอย่าง
$\bar{X}$	แทน	คะแนนเฉลี่ย
S.D.	แทน	ความเบี่ยงเบนมาตรฐาน
K	แทน	คะแนนรายด้าน
$\bar{D}$	แทน	คะแนนเฉลี่ยของผลต่างของคะแนนก่อนทดลองและหลังทดลอง
t	แทน	ค่าที่ใช้ในการพิจารณาค่าแจกแจง t
**	แทน	นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล โดยคำนวณการเปรียบเทียบความภาคภูมิใจในตนเองด้วยการหาคะแนนเฉลี่ย ความเบี่ยงเบนมาตรฐาน และทดสอบค่า t การเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลและการแปลผลการวิเคราะห์ข้อมูลในการทดลองครั้งนี้ผู้วิจัยเสนอตามลำดับ ดังนี้

1. สถิติแสดงระดับความภาคภูมิใจในตนเองของเด็กปฐมวัยก่อนและหลังการจัดกิจกรรมการสอนแบบจิตปัญญา
2. เปรียบเทียบความภาคภูมิใจในตนเองของเด็กปฐมวัยก่อนและหลังการจัดกิจกรรมการสอนแบบจิตปัญญา

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

1. สถิติแสดงระดับความภาคภูมิใจในตนเองของเด็กปฐมวัยก่อนและหลังการจัดกิจกรรมการสอนแบบจิตปัญญา โดยใช้เกณฑ์การแปลผลระดับความภาคภูมิใจในตนเองสำหรับเด็กปฐมวัย ปรากฏผลดังตาราง 4

ตาราง 4 ระดับความภาคภูมิใจในตนเองของเด็กปฐมวัย จำแนกรายด้าน

ความภาคภูมิใจ ในตนเอง	N	K	ก่อนการทดลอง			หลังการทดลอง		
			$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
1.เห็นคุณค่าในตนเอง	15	6	1.50	1.23	ต้องปรับปรุง	5.30	1.22	ดีมาก
2.มีจิตใจดี	15	6	0.86	0.81	ต้องปรับปรุง	4.36	0.71	ดี
3.มีความเชื่อมั่นในตนเอง	15	6	1.56	1.14	พอใช้	5.33	1.02	ดีมาก
4.เห็นคุณค่าผู้อื่น	15	6	2.33	0.85	พอใช้	5.30	0.81	ดีมาก
รวม		24	6.26	2.49	พอใช้	20.30	3.38	ดีมาก

จากตาราง 4 แสดงให้เห็นว่า ระดับความภาคภูมิใจในตนเองของเด็กปฐมวัยก่อนการทดลองอยู่ในระดับพอใช้ 2 ด้าน คือ ด้านมีความเชื่อมั่นในตนเองและด้านเห็นคุณค่าผู้อื่น ระดับต้องปรับปรุง 2 ด้าน คือ ด้านเห็นคุณค่าในตนเองและด้านมีจิตใจดี แต่หลังการทดลองพบว่าความภาคภูมิใจด้านเห็นคุณค่าในตนเองด้านมีความเชื่อมั่นในตนเองและด้านเห็นคุณค่าผู้อื่น อยู่ในระดับดีมาก ส่วนด้านมีจิตใจดีอยู่ในระดับดี และในภาพรวมระดับความภาคภูมิใจในตนเองของเด็กปฐมวัยก่อนการทดลองอยู่ในระดับพอใช้ และหลังการทดลองอยู่ในระดับดีมาก

2. เปรียบเทียบความภาคภูมิใจในตนเองของเด็กปฐมวัย ก่อนและหลังการจัดกิจกรรมการสอนแบบจิตปัญญา

เปรียบเทียบความภาคภูมิใจในตนเองของเด็กปฐมวัยก่อนและหลังได้รับการจัดกิจกรรมการสอนแบบจิตปัญญา โดยนำคะแนนความแตกต่างระหว่างคะแนนก่อนและหลังการทดลองมาเปรียบเทียบโดยใช้ t - test Dependent ปรากฏผลดังตาราง 5

ตาราง 5 เปรียบเทียบความภาคภูมิใจในตนเองของเด็กปฐมวัย ก่อนและหลังการทดลอง

ความภาคภูมิใจ ในตนเอง	N	K	$\bar{X}_{post}$	$\bar{X}_{pre}$	$\bar{D}$	$S_{\bar{D}}$	t
1. เห็นคุณค่าในตนเอง	15	6	5.30	1.50	3.80	.41	9.25**
2. มีจิตใจดี	15	6	4.36	0.86	3.50	.19	17.93**
3. มีความเชื่อมั่นในตนเอง	15	6	5.33	1.56	3.76	.31	12.07**
4. เห็นคุณค่าผู้อื่น	15	6	5.30	2.33	2.96	.33	9.01**
รวม		24	20.30	6.26	14.04	.84	16.59**

** p < .01

จากตาราง 5 แสดงให้เห็นว่า ความภาคภูมิใจในตนเองของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมการสอนแบบจิตปัญญา มีคะแนนเฉลี่ยหลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และเมื่อจำแนกรายด้านพบว่าด้านเห็นคุณค่าในตนเองมีคะแนนเฉลี่ยเพิ่มมากที่สุด รองลงมาคือด้านมีความเชื่อมั่นในตนเอง ด้านมีจิตใจดี และด้านเห็นคุณค่าผู้อื่นตามลำดับ

บทที่ 5

สรุปผล อภิปราย และข้อเสนอแนะ

ในการศึกษาค้นคว้าเรื่องผลของการจัดกิจกรรมการสอนแบบจิตปัญญาที่มีต่อความภาคภูมิใจในตนเองของเด็กปฐมวัย สรุปสาระสำคัญและการศึกษาได้ดังนี้

ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า

1. เพื่อศึกษาระดับความภาคภูมิใจในตนเองของเด็กปฐมวัยที่ได้รับกิจกรรมการสอนแบบจิตปัญญา โดยจำแนกรายด้าน ดังนี้

- 1.1 ด้านเห็นคุณค่าในตนเอง
- 1.2 ด้านมีจิตใจดี
- 1.3 ด้านมีความเชื่อมั่นในตนเอง
- 1.4 ด้านเห็นคุณค่าผู้อื่น

2. เพื่อเปรียบเทียบความภาคภูมิใจในตนเองของเด็กปฐมวัยก่อนและหลังการจัดกิจกรรมการสอนแบบจิตปัญญา

สมมติฐานในการศึกษาค้นคว้า

เด็กปฐมวัยที่ได้รับกิจกรรมการสอนแบบจิตปัญญามีความภาคภูมิใจในตนเองหลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลอง

วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า

1. การกำหนดกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้เป็นนักเรียนชาย-หญิง อายุ 4-5 ปี ที่กำลังศึกษาอยู่ในชั้นอนุบาลปีที่ 1 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2545 โรงเรียนเบญจมบพิตร เขตดุสิต สังกัดกรุงเทพมหานคร จำนวน 15 คน ที่ได้จากการสุ่มกลุ่มโดยการจับฉลากมา 1 ห้องเรียนจาก 2 ห้องเรียน โดยครูประจำชั้นอนุบาลห้องที่ได้รับการสุ่มทำการประเมินความภาคภูมิใจในตนเองของเด็กด้วยการใช้แบบประเมินความภาคภูมิใจที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น คัดเลือกเด็กที่มีคะแนนความภาคภูมิใจในตนเอง 15 อันดับสุดท้ายมาเป็นกลุ่มตัวอย่างในการทดลอง

2. เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า

2.1 แผนการจัดกิจกรรมการสอนแบบจิตปัญญา

2.2 แบบประเมินความภาคภูมิใจในตนเองของเด็กปฐมวัย ด้านเห็นคุณค่าในตนเอง

ด้านมีจิตใจดี ด้านมีความเชื่อมั่นในตนเองและเห็นคุณค่าผู้อื่น มีค่าความเชื่อมั่นของผู้ประเมิน RAI = 0.96

3. ขั้นตอนการดำเนินการศึกษาค้นคว้า

3.1 ขอความร่วมมือกับผู้บริหารโรงเรียนในการทำวิจัย

3.2 ชี้แจงให้ครูประจำชั้นทราบรูปแบบงานวิจัยและขอความร่วมมือในการทำงาน

3.3 สร้างความคุ้นเคยกับเด็กกลุ่มตัวอย่างเป็นระยะเวลา 1 สัปดาห์

3.4 ก่อนทำการทดลอง ผู้วิจัยและผู้ช่วยวิจัยทำการประเมินความภาคภูมิใจในตนเอง โดยใช้แบบประเมินความภาคภูมิใจในตนเองสำหรับเด็กปฐมวัย

3.5 ดำเนินการทดลองด้วยการจัดกิจกรรมการสอนแบบจิตปัญญาะหว่างวันที่ 18 มิถุนายน 2545 - วันที่ 8 สิงหาคม 2545 ใช้ทดลอง 8 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 3 วัน ได้แก่ วันอังคาร วันพุธ วันพฤหัสบดี วันละ 20 นาที ในช่วงกิจกรรมในวงกลม เวลา 10.00 -10.20 น. รวมทั้งสิ้น 24 ครั้ง

3.6 เมื่อสิ้นสุดการทดลอง ผู้วิจัยและผู้ช่วยวิจัยทำการประเมินความภาคภูมิใจในตนเองหลังการจัดกิจกรรมการสอนแบบจิตปัญญา โดยใช้แบบประเมินความภาคภูมิใจในตนเอง ซึ่งเป็นแบบประเมินชุดเดียวกันกับที่ใช้ประเมินก่อนการทดลอง โดยเปลี่ยนภาพติดต่อกจากสัตว์ป่าเป็นสัตว์เลี้ยง แล้วนำคะแนนที่ได้จากการประเมินไปทำการวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติต่อไป

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลตามลำดับ ดังนี้

4.1 หาค่าสถิติพื้นฐานแสดงคะแนนเฉลี่ยและความเบี่ยงเบนมาตรฐาน

4.2 เปรียบเทียบความภาคภูมิใจในตนเองของเด็กปฐมวัยก่อนและหลังการจัดกิจกรรมการสอนแบบจิตปัญญา โดยใช้ t - test แบบ Dependent

สรุปผลการศึกษาค้นคว้า

1. ความภาคภูมิใจในตนเองของเด็กปฐมวัยหลังการจัดกิจกรรมการสอนแบบจิตปัญญาโดยรวมทุกด้านอยู่ในระดับดีมาก เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ด้านเห็นคุณค่าในตนเอง ด้านเห็นคุณค่าผู้อื่น และด้านมีความเชื่อมั่นในตนเองอยู่ในระดับดีมาก ส่วนด้านมีจิตใจดีอยู่ในระดับดี

2. ความภาคภูมิใจในตนเองของเด็กปฐมวัยภายหลังการจัดกิจกรรมการสอนแบบจิตปัญญาสูงขึ้นกว่าก่อนการจัดกิจกรรมการสอนแบบจิตปัญญาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

อภิปรายผล

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่า ความภาคภูมิใจในตนเองของเด็กปฐมวัยหลังการจัดกิจกรรมการสอนแบบจิตปัญญาในภาพรวมสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และเมื่อจำแนกรายด้านพบว่ามีการพัฒนาในระดับดีถึงดีมาก ทั้งนี้สามารถอภิปรายได้ดังนี้

1. การที่เด็กมีการพัฒนาความภาคภูมิใจในตนเองสูงขึ้นในระดับดีมากโดยเฉพาะด้านเห็นคุณค่าในตนเอง ด้านเห็นคุณค่าผู้อื่น ด้านมีความเชื่อมั่นในตนเองอยู่ในระดับดีมาก และด้านมีจิตใจดีอยู่ในระดับดีสามารถอธิบายได้ว่า ลักษณะของการจัดกิจกรรมการสอนแบบจิตปัญญาเป็นการเรียนรู้แบบคิดและปฏิบัติ เด็กได้แสดงออก ได้ลงมือปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ ด้วยตนเอง โดยมีครูเป็นผู้สนับสนุนให้คำปรึกษา เด็กมีอิสระในการกระทำ ทำให้เด็กเกิดความเชื่อมั่นในงานที่ตนได้กระทำ และเมื่องานเสร็จเด็กยังได้รับรู้ถึงผลสำเร็จในงานที่ตนเองกระทำ โดยนำเสนอต่อครูและเพื่อนในชั้นเรียน มีการร่วมกันตรวจสอบความถูกต้อง ทุกคนได้รับการดูแลและถูกสะท้อนผลเหมือนกัน เด็กสามารถเรียนรู้ความก้าวหน้าของตนเองได้สม่ำเสมอ ยอมส่งผลให้เด็กเกิดความภาคภูมิใจในตนเอง สอดคล้องกับสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2536 : 18) ที่กล่าวถึงพฤติกรรมของเด็กปฐมวัยที่มีความภาคภูมิใจในตนเองคือ สามารถบอกความรู้สึกและความต้องการของตนเองได้ มีความเชื่อมั่นในการแสดงออก และการแสดงความคิดเห็น ภาคภูมิใจในความสำเร็จของตนเอง รู้จักเอาใจเขามาใส่ใจเราและรับรู้ความรู้สึกของผู้อื่น อีกปัจจัยหนึ่งที่ทำให้การจัดกิจกรรมการสอนแบบจิตปัญญาส่งผลให้เกิดความภาคภูมิใจในตนเองของเด็กปฐมวัย หากพิจารณาจากหลักการจัดกิจกรรมแล้วพบว่าโดยลักษณะของกิจกรรมการสอนแบบจิตปัญญาสร้างเสริมความภาคภูมิใจในตนเองให้แก่เด็ก ดังนี้

1.1 ผู้เรียนได้ลงมือกระทำและคิดหรือหาคำตอบในการทำกิจกรรม โดยมีครูเป็นผู้มีส่วนร่วมให้ความเห็นในการสร้างความเข้าใจหรืออธิบายเมื่อเด็กสงสัย สอดคล้องกับชาติชาย ปิลวาสน์ (2544 : 71) ที่ศึกษาพบว่า การเปิดโอกาสให้เด็กลงมือกระทำกิจกรรมมีผลให้เด็กกล้าคิด กล้าแสดงออก อันส่งผลต่อการสร้างความเชื่อมั่นในตนเอง และสอดคล้องแนวคิดของพาซัน เพชรพิพัฒน์ (2542 : 85) และมาศสวรรค์ พัฒนพวงษ์ (2531 : 32) ที่กล่าวว่า ควรส่งเสริมให้เด็กได้ทำกิจกรรมด้วยตนเองมากกว่าที่จะต้องอยู่ภายใต้ความคิดของคนอื่น โดยครูต้องฟังคำพูดของเด็กอย่างตั้งใจ และให้เด็กมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่สัมพันธ์กับอายุของเด็กจะส่งเสริมให้เด็กมีทัศนคติที่ดีต่อตนเองและควรฝึกให้เด็กมีความเชื่อมั่นในการกระทำของตนเองจะช่วยให้เด็กเกิดความภาคภูมิใจในตนเอง จะเห็นได้ว่า การให้เด็กได้คิดและกระทำจะสร้างให้เด็กมีความภาคภูมิใจในตนเอง

1.2 กิจกรรมที่ผู้เรียนต้องแสดงออก ทำให้ผู้เรียนกล้าแสดงออก กล้าแสดงความคิดเห็นของตนเอง จากการศึกษาในครั้งนี้พบว่า ในการเรียนครูจะกระตุ้นให้เด็กทุกคนแสดงออกด้วยการให้ทำกิจกรรมหรือเล่นบทบาทสมมติ ตัวอย่างเช่น เรื่องการปฏิบัติตามสัญญาณจราจร เด็กทุกคนจะแสดงออกอย่างมั่นใจและมีความสุข เพราะได้เล่นสมมติในการขับรถและข้ามถนนโดยปฏิบัติตามสัญญาณจราจร แม้แต่เด็กหญิงอายุ 4 ขวบ ซึ่งไม่เคยพูดกับผู้ชายเมื่อผู้ชายถามว่าหนูอยากเป็นรถอะไร เด็กตอบว่ารถตำรวจและร่วมทำกิจกรรมกับเพื่อนอย่างสนุกสนาน และเรื่องการดูแลรักษาแม่น้ำลำคลอง เด็กชายอายุ 4 ขวบ ร่วมทำกิจกรรมกับกลุ่มจะกล้าแสดงความคิดเห็นของตนเองอย่างมั่นใจ โดยเมื่อได้ดมกลิ่นน้ำในขวดสามารถบอกได้ว่ากลิ่นเหมือนน้ำต้มไก่ที่บ้าน สอดคล้องกับงานวิจัยของนพพร แซ่เลื่อง (2539 : 72) ที่พบว่าการที่ครูเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมและยอมรับในตัวเด็กจะเป็นแรงกระตุ้นให้เด็กกล้าแสดงออกตามความสามารถที่มีอยู่ รวมทั้งได้วางแผนงานตามความต้องการ นำความสามารถของตนมาแสดงออกเพื่อสร้างเป็นผลงานจนสำเร็จเป็นที่พึงพอใจของตนและเพื่อน ๆ จะส่งผลให้เด็กเกิดความรู้สึกที่ดีต่อตนเองและผู้อื่น สอดคล้องกับแนวคิดของยังส์ (อนุบาลรักลูก. 2538 ; อ้างอิงจาก Youngs. 1992) ที่กล่าวว่า เด็กที่มีความภาคภูมิใจในตนเองจะเรียนรู้และสนใจความรู้สึกของผู้อื่น ในขณะที่เด็กจะรู้สึกมั่นคงในการแสดงความคิดเห็นแลกเปลี่ยนกับผู้อื่นและสามารถบอกถึงสิ่งที่ตนต้องการให้ผู้อื่นรับรู้ได้ และสอดคล้องกับกุลยา

ตันติผลาชีวะ (2543 : 55) ที่กล่าวว่า การที่ครูกระตุ้นให้ผู้เรียนได้แสดงออกด้วยการให้อิสระแก่ผู้เรียนในการคิดและการทำกิจกรรมช่วยให้เด็กมีพฤติกรรมที่พึงประสงค์เพิ่มขึ้น

1.3 การเรียนแบบร่วมมือ เป็นกิจกรรมที่ผู้เรียนได้พัฒนาทักษะทางสังคม ได้มีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนในกลุ่ม เรียนรู้บริบททางสังคม ทำให้ผู้เรียนใจกว้างยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น เพิ่มการยอมรับนับถือแก่กัน ดังที่โรเจอร์ (1970 : 121-122) และพัชนี วรกวิน (2522 : 149-151) ศึกษาพบว่า การให้เด็กได้ทำงานเป็นกลุ่มทำให้เด็กเรียนรู้การอยู่ร่วมกับผู้อื่น การให้เด็กได้ปฏิบัติมีส่วนร่วมในการคิดและค้นพบทำให้เกิดการยอมรับจากกลุ่ม สอดคล้องกับกรมสุขภาพจิตและสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2541 : 24-25) ที่กล่าวว่า การให้เด็กร่วมกลุ่มทำงานกับเพื่อน การมีส่วนร่วมกิจกรรมในสังคม กระตุ้นให้เด็กแสดงออก เป็นการสร้างให้เด็กมีความภาคภูมิใจในตนเอง และสอดคล้องแนวคิดของไพรซ์และแพร์รี (2528 : 122-187) ที่กล่าวถึงวิธีการเสริมสร้างความภาคภูมิใจในตนเองให้แก่เด็กว่าครูต้องสอนให้เด็กมีความร่วมมือ เพราะความร่วมมือเป็นบ่อเกิดแห่งความสำเร็จในชีวิต เด็กที่มีความร่วมมือกับผู้อื่นจะมีความมั่นใจในตนเองมากขึ้น เขาจะสามารถทำสิ่งต่าง ๆ ในสังคมร่วมกับผู้อื่น สามารถสร้างสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่น สิ่งเหล่านี้จะนำไปสู่ความภาคภูมิใจในตนเอง จากการศึกษาครั้งนี้พบว่า เด็กที่มีพฤติกรรมก้าวร้าวและไม่ยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น ในสัปดาห์ที่ 1-2 ของการจัดกิจกรรมจะทะเลาะกับเพื่อนและเมื่อได้รับสื่อการสอนจะไม่ยอมแบ่งปันให้เพื่อน สัปดาห์ที่ 3 พบว่าพฤติกรรมทะเลาะกับเพื่อนและการหวงของลดลงบ้าง เข้าสัปดาห์ที่ 4 เด็กทำกิจกรรมร่วมกับกลุ่มมีการช่วยเหลือกันมากขึ้น สัปดาห์ที่ 5 ถึงสัปดาห์ที่ 8 ผู้วิจัยสังเกตการพูดและความสัมพันธ์ของเด็กกลุ่มทดลองพบว่า สามารถร่วมทำกิจกรรมได้อย่างสนุกสนาน แสดงให้เห็นว่าการเรียนแบบร่วมมือทำให้เด็กได้มีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนและครูทำให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกัน จูงใจในการเรียนรู้ ส่งเสริมให้เห็นคุณค่าผู้อื่น เหล่านี้เป็นประสบการณ์ที่มีผลต่อการเรียนรู้ สอดคล้องกับบิลแมนและเชอร์แมน (Billman and Sherman, 1996 : 4-5) กล่าวถึงการสังเกตการสอนว่าจะช่วยให้ครูได้เห็นพัฒนาการเด็กทั้งในแง่ปัญหาร่างกาย สังคมและอารมณ์ รวมทั้งพฤติกรรมและการเรียนรู้ของเด็ก ทำให้ครูวางแผนประสบการณ์การเรียนรู้ได้ตรงกับความต้องการของผู้เรียน สรุปได้ว่า การสร้างความภาคภูมิใจในตนเองไม่เพียงจะทำให้เด็กได้กล้าแสดงออกยังต้องสนับสนุนให้เด็กกล้าที่จะทำงานร่วมกับผู้อื่นด้วย

1.4 การเรียนรู้ด้วยการค้นพบทำให้ผู้เรียนมีความมั่นใจในตนเอง พึ่งตนเองมากขึ้นเมื่อพบข้อความรู้หรือแนวทางแก้ปัญหาด้วยตนเอง ดังที่วาร์เนิ เจริญรัตนโชติ (2542 : 50) ศึกษาพบว่า การให้เด็กเรียนรู้จากการค้นพบและได้แสดงออกทำให้เด็กมีความเชื่อมั่นในตนเอง ในการจัดกิจกรรมผู้วิจัยได้ใช้กระบวนการเรียนรู้ด้วยการค้นพบโดยใช้คำถาม เช่น “เหตุใดน้ำในลำคลองจึงมีสีดำและมีกลิ่นเหม็น” “ทำไมเราต้องข้ามถนนตรงสะพานลอย” เป็นการกระตุ้นให้เด็กมีโอกาสได้ใช้ความคิดและนำไปสู่การค้นพบ นอกจากนี้ ผู้วิจัยได้สังเกตการแสดงออกถึงการเรียนรู้ การออกมานำเสนอสิ่งที่ค้นพบเพื่อดูความก้าวหน้าและพัฒนาการทางอารมณ์และสังคมของผู้เรียน โดยชี้ให้เห็นผลการกระทำของกลุ่มว่าถูกผิดอย่างไร ให้ความรู้เพิ่มเติมในระหว่างการนำเสนอ ให้การเสริมแรงด้วยการชมเชยและให้เพื่อน ๆ ปรบมือให้กำลังใจ สอดคล้องกับแซสซี (Sasse, 1978 : 48) ที่กล่าวว่า การให้เด็กระลึกถึงงานที่ตนทำได้สำเร็จแล้วให้รางวัลเป็นสินน้ำใจหรือชมเชยหรือให้สิ่งที่มีความหมายแก่ตนเอง สิ่งเหล่านี้จะช่วยให้เด็กเกิดความภาคภูมิใจในตนเอง

1.5 กิจกรรมที่ผู้เรียนเห็นความก้าวหน้าในการเรียนรู้ ทำให้ผู้เรียนเห็นความสำเร็จของตนเป็นกำลังใจที่จะผลักดันให้มีความก้าวหน้าในการเรียนรู้ต่อไป จากการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยจัดกิจกรรมให้เด็กได้เห็นความก้าวหน้า ตัวอย่างเช่น เรื่องอาหารที่มีประโยชน์ เด็กร่วมกันคิดจำแนกอาหารที่มีประโยชน์และไม่เป็นประโยชน์ เด็กสามารถออกมานำเสนอสิ่งที่คิด ครูและเพื่อนร่วมกันตรวจความถูกต้องเป็นการสะท้อนผลให้

เด็กได้เห็นความสามารถของตนและของเพื่อนทั้งในทางบวกและลบโดยถือว่าเป็นเรื่องปกติ ซึ่งอุมพพร ตรังคสมบัติ (2543 : 50-55) กล่าวว่า ปัจจัยสำคัญที่มีอิทธิพลต่อความภาคภูมิใจ คือประสบการณ์แห่งความสำเร็จ เมื่อเด็กทำบางสิ่งบางอย่างได้เด็กจะเกิดความรู้สึกพอใจเพราะเขาได้ค้นพบว่า ภายในตัวเขามีความเก่งซ่อนอยู่และความเก่งนั้นสามารถปรากฏออกมาสู่สายตาผู้อื่น ความรู้สึกถึงคุณค่าแห่งตนและความเชื่อมั่นในตนเองจะมั่นคงขึ้นเรื่อย ๆ สอดคล้องกับมาสโลว์ (Maslow, 1954 : 80-97) ที่กล่าวว่า มนุษย์ทุกคนมีความต้องการที่จะรู้สึกว่ามีค่า ประสบความสำเร็จ ให้ผู้อื่นเห็นว่าตนมีความสามารถ ต้องการได้รับการยกย่องจากผู้อื่น ถ้าความต้องการนี้ได้รับการตอบสนองจะทำให้มีความมั่นใจในตนเอง นอกจากนี้ผู้วิจัยได้ประเมินความก้าวหน้าของผู้เรียนขณะดำเนินกิจกรรมทั้งด้านผลงานกลุ่มและพัฒนาการทางอารมณ์และสังคม โดยการวิเคราะห์ผลงานและป้อนข้อมูลกลับให้ผู้เรียนเห็นข้อถูกข้อผิดทุกครั้ง เพื่อสร้างการยอมรับและเข้าใจในตน ดังที่บรูโน (Bruno, 1983 : 364) กล่าวว่า ความพยายามที่จะสร้างความสำเร็จเป็นวิธีที่จะเพิ่มความภาคภูมิใจในตนเอง แต่อย่างไรก็ตามการประสบความสำเร็จแต่เพียงอย่างเดียวไม่เพียงพอ สิ่งสำคัญอีกอย่างหนึ่งคือการทำให้อัตราชีวิตมีความสุข ดังนั้นควรลดความคาดหวังลงบ้างแต่ยังคงปรารถนาในสิ่งที่ตนต้องการไว้บ้าง ซึ่งจะเป็นแนวทางช่วยให้เด็กลดความสูญเสียหรือความเศร้าโศกได้ เมื่อต้องเผชิญกับสิ่งที่ไม่สมปรารถนา สอดคล้องกับสโตนส์ (กุลยา ตันติผลาชีวะ, 2543 : 63 ; อ้างอิงจาก Stones, 1994) ที่กล่าวว่า การป้อนข้อมูลกลับอย่างสม่ำเสมอจะช่วยให้ผู้เรียนวินิจฉัยตนเองได้ถูกต้อง

2. บทบาทของครูในการจัดกิจกรรมการสอนแบบจิตปัญญา ครูแบบจิตปัญญาต้องเป็นผู้ออกแบบกิจกรรมที่กระตุ้นให้ผู้เรียนคิด ค้นพบข้อความรู้ด้วยตนเอง เป็นผู้สร้างบรรยากาศการเรียนรู้ให้ผู้เรียนด้วยการเตรียมความพร้อม อำนวยความสะดวก กระตุ้นให้เกิดการคิด ให้คำปรึกษาชี้แนะขณะเรียน ส่งเสริมการสรุปข้อความรู้ที่ตรงกับจุดประสงค์การเรียนรู้ นิเทศการทำกิจกรรมกลุ่ม เป็นแหล่งข้อมูลความรู้ให้แก่ผู้เรียนระหว่างทำกิจกรรม ประเมินผลและป้อนข้อมูลกลับเมื่อผู้เรียนนำเสนอผลงานหรือแนวคิดอย่างสร้างสรรค์ บทบาทของครูในลักษณะนี้สามารถส่งเสริมให้เด็กมีความภาคภูมิใจในตนเองได้ ทั้งนี้เนื่องจากปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับเด็กในขณะทำกิจกรรมนั้นมีอิทธิพลต่อการพัฒนาความภาคภูมิใจในตนเองของเด็กปฐมวัย ด้วยการที่ครูให้ความรักกำลังใจ ยกย่องชมเชย ยอมรับความคิดเห็นของเด็ก ส่งผลให้เด็กเกิดความรู้สึกอบอุ่น เกิดความรู้สึกที่ดีต่อตนเอง กล้าที่จะแสดงออกทางความคิด กล้าพูด กล้าแสดงออก โดยในระยะแรกของการดำเนินกิจกรรมการสอนแบบจิตปัญญา ผู้วิจัยพบว่าเด็กจะขาดความมั่นใจ เกิดการลังเลที่จะลงมือกระทำกิจกรรม แต่เมื่อผู้วิจัยเข้าไปเสริมแรงด้วยการชมเชย ให้กำลังใจ ใช้คำถามกระตุ้นความคิดความสนใจ เปิดโอกาสให้เด็กลงมือกระทำด้วยตนเองอีกครั้ง เด็กจะเกิดความภาคภูมิใจ เกิดความมั่นใจที่จะคิด พูด และทำกิจกรรม จากศึกษาของอมิดอน (Amidon, 1967 : 161-166) พบว่าการที่ครูยอมรับความรู้สึกของเด็กด้วยการยกย่องชมเชย ยอมรับความคิดเห็นของเด็กจะช่วยให้เด็กเกิดความมั่นใจในตนเองและกล้าที่จะแสดงออกและขำขัน แต่พงษ์โสรัถ (2538 : 63) ได้ศึกษาพบเช่นเดียวกันว่า การที่ครูรับฟังความคิด ยอมรับความรู้สึกและความสามารถของเด็ก ทำให้เด็กเกิดความเชื่อมั่นในตนเองและมีพัฒนาการในการคิดแก้ปัญหาเพิ่มขึ้น ดังที่ภรณ์ คุรุรัตน์ (2532 : 105) ได้กล่าวว่า ครูเป็นผู้ที่มีบทบาทต่อเด็กในการแปรเปลี่ยนพฤติกรรมของเด็ก การให้การยอมรับชมเชยเมื่อเด็กได้แสดงออกในทางที่ดีหรือได้แสดงความสามารถของตนให้เกิดประโยชน์จะช่วยให้เด็กเข้าใจภาพพจน์ของตนดีขึ้นและส่งผลต่อการพัฒนาความภาคภูมิใจในตนเองให้เพิ่มขึ้นได้ ทั้งนี้ระหว่างการจัดกิจกรรมแบบจิตปัญญาได้พบเด็กกรณีศึกษาที่สามารถอ้างอิงถึงการพัฒนาความภาคภูมิใจในตนเองที่เห็นได้อย่างชัดเจนดังนี้

เด็กหญิงอายุ 4 ขวบ ซึ่งมีลักษณะเฉพาะคือไม่พูดกับผู้อื่นและครู ก่อนการจัดกิจกรรมการสอนแบบจิตปัญญา ผู้วิจัยได้ทำการประเมินความภาคภูมิใจในตนเองพบว่า เด็กไม่พูดกับเพื่อน ๆ และผู้วิจัย และจากการสังเกตพฤติกรรมขณะจัดกิจกรรม สัปดาห์ที่ 1 ถึงสัปดาห์ที่ 2 พบว่าเด็กสามารถร่วมกิจกรรมกับเพื่อนได้แต่ไม่พูดกับผู้อื่นและไม่กล้าแสดงออก สัปดาห์ที่ 3 เด็กเริ่มมีปฏิกิริยาตอบโต้กับผู้วิจัยโดยการพยักหน้าหรือส่ายหน้าเมื่อผู้วิจัยซักถาม สัปดาห์ที่ 4 เด็กมีความกล้าแสดงออกเพิ่มขึ้นโดยออกมายืนร่วมกับเพื่อนภายในกลุ่มแต่ยังไม่กล้าแสดงออก สัปดาห์ที่ 5 เรียนเรื่องการปฏิบัติตามสัญญาณจราจร ปรากฏว่าเด็กเข้าร่วมกิจกรรมกับเพื่อน ๆ อย่างสนุกสนานและพูดกับผู้วิจัยเป็นครั้งแรก ในสัปดาห์ที่ 6 ผู้วิจัยแต่งตั้งเด็กคนนี้เป็นหัวหน้ากลุ่ม เด็กกล้าออกมารับสื่อ ผู้วิจัยกล่าวคำชมและให้เพื่อน ๆ ประทับมือ ปรากฏว่าเด็กร่วมกิจกรรมกับเพื่อน ๆ อย่างมีความสุข สัปดาห์ที่ 7-8 เด็กมีอาการดี ร่าเริง พูดคุยกับผู้วิจัยได้เหมือนเด็กคนอื่นและกล้าออกมาเสนอผลงานร่วมกับเพื่อน ๆ ในกลุ่มได้

เด็กชายอายุ 4 ขวบ ซึ่งมีลักษณะชอบอดตัวเอง ต่ำหน้าผู้อื่นและหวงของ ในสัปดาห์ที่ 1-2 ของการจัดกิจกรรมเด็กจะไม่ยอมรับความสามารถของเพื่อน ๆ โดยพบว่าเมื่อครูชมเพื่อนกลุ่มอื่น เด็กจะพูดว่าไม่เห็นเก่งเลยหนูเก่งกว่า และเมื่อได้รับสื่อการสอนจะรีบหยิบมาอยู่ในมือของตนไม่ยอมแบ่งปันให้เพื่อน ปลายสัปดาห์ที่ 2 ผู้วิจัยให้การเอาใจใส่ดูแลเด็กเป็นพิเศษ โดยจะเข้าไปพูดคุย เมื่อเด็กมีพฤติกรรมแบ่งปันของให้เพื่อนจะชมเชย และเมื่อเพื่อนทำกิจกรรมสำเร็จผู้วิจัยให้เด็กคนนั้นกล่าวชมเชยเพื่อน ปรากฏว่าเด็กสามารถทำกิจกรรมร่วมกับเพื่อนได้ดีขึ้น โดยมีการแบ่งปันและยอมรับฟังความคิดเห็นของเพื่อนเพิ่มขึ้น สัปดาห์ที่ 4-8 เด็กทำกิจกรรมร่วมกับกลุ่มได้อย่างสนุกสนาน มีความเป็นผู้นำและเป็นที่ยอมรับของเพื่อน ๆ

แสดงให้เห็นว่า การที่ครูยอมรับความแตกต่างระหว่างบุคคล ให้เด็กทุกคนมีส่วนร่วมรับผิดชอบในการทำกิจกรรมร่วมกับผู้อื่น ให้มีความรู้สึกว่าคุณค่าตนเองมีความสำคัญ กระตุ้นให้เด็กชื่นชมในความสามารถของตนเองและผู้อื่น ให้แรงเสริมทางบวกสนับสนุนให้เด็กทำสิ่งที่ดีและถูกต้อง จะทำให้เด็กมีความมั่นใจในตนเองเพิ่มขึ้น สอดคล้องกับกรมวิชาการ (2542 : 112-113) ที่กล่าวว่า พฤติกรรมปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับเด็กมีอิทธิพลต่อการเรียนรู้ของเด็กเป็นอย่างมาก ดังนั้นครูจึงต้องส่งเสริมการเรียนรู้ของเด็กโดยการยอมรับความคิดเห็นของเด็ก สนใจฟังเมื่อเด็กพูดและตอบคำถาม ใช้คำถามอย่างหลากหลายเพื่อกระตุ้นให้เด็กคิดตลอดจนชมเชยให้กำลังใจเด็กทั้งวาจาและท่าทาง สอดคล้องกับคูเปอร์สมิธ (Coopersmith, 1984 : 9-11) สุรางค์ โค้วตระกูล (2541 : 427) และชลอศักดิ์ ลักษณะวงศ์ศรี (2538 : 40-42) ที่เสนอแนวทางการช่วยเหลือเด็กที่มีความภาคภูมิใจในตนเองต่ำ โดยให้เด็กมีส่วนร่วมรับผิดชอบในงานหรือกิจกรรมตามวุฒิภาวะของเด็ก ให้กำลังใจและแรงเสริมเมื่อเด็กทำกิจกรรมสำเร็จ ช่วยเหลือเด็กในด้านความรู้สึกเมื่อเด็กต้องเผชิญความล้มเหลว ยอมรับความแตกต่างระหว่างบุคคล จัดบรรยากาศให้เด็กทุกคนมีบทบาทได้ทำความดีและช่วยเหลือผู้อื่นจะช่วยให้เด็กมีการเรียนรู้ อันส่งผลให้เด็กเกิดความภาคภูมิใจในตนเองได้ ดังนั้นการเสริมสร้างความภาคภูมิใจให้กับเด็ก ครูผู้สอนสามารถทำได้โดยเป็นแบบอย่างที่ดี ให้ความรักคำชมเชยและกำลังใจ โดยเปิดโอกาสให้เด็กได้ตัดสินใจ แสดงความคิดเห็น ตัดสินใจแก้ปัญหา ให้มีบทบาทในการมีส่วนร่วมรับผิดชอบในการทำกิจกรรมร่วมกับผู้อื่นและให้เด็กประสบความสำเร็จในการทำสิ่งต่าง ๆ ด้วยตนเอง จะนำไปสู่การเห็นความสามารถ ความมีคุณค่าและความภาคภูมิใจในตนเอง

ข้อสังเกตที่ได้จากการศึกษาค้นคว้า

1. การดำเนินกิจกรรมในลักษณะที่เด็กต้องเรียนรู้จากการทำงานร่วมกับกลุ่มทำให้ในสัปดาห์แรกของการทดลอง เด็กยังสับสนกับการเข้ากลุ่ม มีพฤติกรรมหวงของ ไม่ยอมแบ่งปันให้ผู้อื่น ไม่ยอมรับฟังความคิดเห็นของเพื่อน ซึ่งผู้วิจัยต้องเตรียมความพร้อมของเด็ก และนำกิจกรรม กระตุ้นให้เด็กคิด ให้คำปรึกษาชี้แนะ ให้การเสริมแรงและชมเชย เมื่อการทดลองผ่านไปประมาณ 2 สัปดาห์ เด็กได้เรียนรู้จากการทำกิจกรรมกลุ่มช่วยให้เด็กเปลี่ยนพฤติกรรมไปในทางที่ดีขึ้น
2. ลักษณะของกิจกรรมการสอนแบบจิตปัญญา ที่ให้เด็กได้ลงมือปฏิบัติและคิด ได้แสดงออกในการนำเสนอสิ่งที่เด็กคิดค้น เรียนรู้จากการทำงานร่วมกับกลุ่ม ได้ค้นพบข้อความข้อด้วยตนเอง และมีความก้าวหน้าในการเรียนรู้ ช่วยให้เกิดความรู้สึกที่ดีในการทำกิจกรรมร่วมกับผู้อื่น เพราะเด็กได้รับรู้ถึงผลสำเร็จในงานที่ได้ร่วมกันทำก่อให้เกิดความภาคภูมิใจในผลงานของตนและเพื่อน ซึ่งเห็นได้อย่างชัดเจนเมื่อการจัดกิจกรรมผ่านไปประมาณ 3 สัปดาห์ ทำให้เด็กมีพฤติกรรมที่พึงประสงค์ เช่น ทำกิจกรรมได้ด้วยตนเอง มีความเอื้อเฟื้อ กล้าแสดงออก และมีความสนใจต่อสิ่งต่าง ๆ รอบตัว
3. ในการจัดกิจกรรมต้องให้เด็กนำเสนอผลงานต่อครูและเพื่อน ครูจะป้อนผลการประเมินย้อนกลับ ให้เด็กได้รับรู้ถึงผลงานที่ตนเองกระทำ ในสัปดาห์แรกของการทดลองเมื่อผู้วิจัยป้อนข้อมูลว่าสิ่งที่เด็กนำเสนอ ยังไม่ถูกต้องเด็กจะแสดงออกทางสีหน้าและท่าทางว่าเสียใจ บางคนไม่ยอมรับ เมื่อผ่านไปประมาณ 2 สัปดาห์ พฤติกรรมเหล่านั้นก็หมดไป เพราะการวิเคราะห์ผลงานและป้อนข้อมูลกลับให้ผู้เรียนเห็นข้อถูกผิดทุกครั้งเป็น การสร้างการยอมรับและเข้าใจตนเอง ทำให้การทำกิจกรรมในครั้งต่อมามีความตั้งใจและร่วมกันคิดภายในกลุ่มมากขึ้น

ข้อเสนอแนะในการนำผลการศึกษาไปใช้

1. การจัดกิจกรรมการสอนแบบจิตปัญญา ครูต้องใช้เวลาเด็กในการปรับตัวที่จะทำงานร่วมกับกลุ่ม ในระยะสัปดาห์แรกอาจมีการแย่งวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในการทำกิจกรรม เด็กบางคนไม่ยอมรับความคิดเห็นของเพื่อน เมื่อให้เวลาเด็กปรับตัวในสัปดาห์แรก สัปดาห์ต่อ ๆ มาเด็กเรียนรู้ที่จะทำงานร่วมกับเพื่อนในกลุ่มมากยิ่งขึ้น ทั้งนี้ครูต้องกระตุ้น ให้การเสริมแรง ชมเชยเด็กที่มีพฤติกรรมที่พึงประสงค์
2. การจัดกิจกรรมการสอนแบบจิตปัญญาในแต่ละชั้นเรียนต้องพิจารณาโน้ตศัณของหัวข้อเรื่องที่ต้องเรียนให้สอดคล้องกับอายุของเด็ก ต้องเตรียมสื่อวัสดุอุปกรณ์ให้มีเพียงพอกับจำนวนเด็ก และลักษณะเนื้อหาที่นำมาจัดการเรียนการสอนควรครอบคลุมถึงสิ่งที่ต้องการให้เด็กเรียนรู้ตามหลักสูตร มีความหลากหลายและเหมาะสมกับบริบททางสังคมของเด็ก
3. การจัดกิจกรรมการสอนแบบจิตปัญญาสามารถนำมาบูรณาการเข้ากับจัดประสบการณ์ในระดับอนุบาล เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้อย่างหลากหลาย ได้คิดและค้นพบความรู้ด้วยตนเอง มีการเรียนรู้อย่างมีความสุขและเกิดความรักในการเรียนรู้ แต่ทั้งนี้ครูต้องออกแบบกิจกรรม การเรียนรู้ให้มุ่งเน้นการศึกษาและค้นพบได้โดยตัวผู้เรียน การจัดเตรียมอุปกรณ์และการใช้สื่อจำเป็นมากสำหรับการสอนแบบจิตปัญญา

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัย

1. ควรมีการศึกษาการจัดกิจกรรมการสอนแบบจิตปัญญา เพื่อศึกษาความสามารถหรือพัฒนาการด้านอื่น ๆ ของเด็กปฐมวัย เช่น พหุปัญญา
2. ควรมีการศึกษาติดตามความคงทนของพฤติกรรมความภาคภูมิใจในตนเอง อาจมีการทดลองในระยะยาวเพื่อศึกษาแนวการปฏิบัติและผลที่เกิดขึ้น
3. ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบผลการจัดกิจกรรมการสอนแบบจิตปัญญากับการจัดกิจกรรมการสอนแบบอื่น ๆ เพื่อศึกษาถึงข้อแตกต่างที่เกิดขึ้นเพื่อจะได้นำไปพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนที่เหมาะสมสำหรับเด็กปฐมวัยที่มีบุคลิกหรือภูมิหลังที่แตกต่างกัน

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ. (2537). *คู่มือและสื่อการพัฒนาความเชื่อมั่นในตนเองสำหรับเด็กระดับก่อนประถมศึกษา*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- _____. (2539). *แนวการจัดกิจกรรมและสื่อการเรียนรู้การสอนระดับก่อนประถมศึกษา*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- ✓ _____. (2540). *หลักสูตรก่อนประถมศึกษา พุทธศักราช 2540*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- ✓ _____. (2542). *คู่มือหลักสูตรก่อนประถมศึกษา พุทธศักราช 2540 (อายุ 3-6 ปี)*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- กระทรวงสาธารณสุข และ กระทรวงศึกษาธิการ. กรมสุขภาพจิต และสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. (2541). *คู่มือดูแลสุขภาพจิตเด็กวัยเรียน*. กรุงเทพฯ : กรมสุขภาพจิต และสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. กระทรวงฯ.
- กาญจนา เกียรติประวัติ. (2524). *วิธีสอนทั่วไปและทักษะการสอน*. กรุงเทพฯ : วัฒนาพานิช.
- กุลยา ตันติผลาชีวะ. (2541, เมษายน). "การเล่านิทาน," *วารสารการศึกษาปฐมวัย*. 2(2) : 10-19
- _____. (2542, กรกฎาคม). "ผู้นำแนวคิดการศึกษาปฐมวัย," *วารสารการศึกษาปฐมวัย*. 3(3) : 29
- _____. (2543). *การสอนแบบจิตปัญญา : แนวการใช้ในการสร้างแผนการสอนระดับอนุบาลศึกษา*. กรุงเทพฯ : เอ็ดดิสัน เพรสโปรดักส์.
- _____. (2544). *คู่มือการสอนอนุบาลศึกษาแบบ "จิตปัญญา"*. กรุงเทพฯ : ม.ป.พ.
- _____. (2544, มกราคม). "สนทนากับผู้ปกครอง : เด็ก อี คิว," *วารสารการศึกษาปฐมวัย*. 5(1) : 49
- _____. (2544, กรกฎาคม). "การสอนเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ," *วารสารการศึกษาปฐมวัย*. 5(3) : 17-23
- เกียรติวรรณ อมาตยกุล. (2531). *สู้ชีวิตด้วยจิตวิทยา*. พิมพ์ครั้งที่ 3 กรุงเทพฯ : ภาพพิมพ์.
- ✓ _____. (2540). *พลังแห่งความเชื่อมั่น*. กรุงเทพฯ : ที.พี.พรีน จำกัด.
- ขวัญตา แต่พงษ์โสธร. (2538). *การศึกษาความสามารถในการแก้ปัญหาของเด็กปฐมวัยในกิจกรรมเล่นน้ำเล่นทราย แบบคู่มือปฏิสัมพันธ์และแบบคู่มือไม่มีปฏิสัมพันธ์*. ปรินญานิพนธ์ กศ.ม. (การศึกษาปฐมวัย) กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- คำรวี(นามแฝง). (2543, กันยายน). "ทักษะชีวิต : สร้างได้วัยเริ่มเรียน," *ไลฟ์แอนด์แฟมิลี*. 5(54) : 20-21.
- ชลอศักดิ์ ลักษณะวงศ์ศรี. (2538). *ช่วยหนูด้วย หนังสือคู่มือส่งเสริม ป้องกันปัญหาสุขภาพจิตในวัยเด็ก*. กรุงเทพฯ. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ✓ ชัยวัฒน์ วงศ์อาษา. (2539). *ผลการฝึกอบรมที่มีต่อการเห็นคุณค่าในตนเองของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5*. ปรินญานิพนธ์ กศ.ม. (การประถมศึกษา) กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- ชนาธิป พรกุล. (2543). *แคล์ : รูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง*. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- ชาติชาย ปิลวาสน์. (2544). การศึกษาความสามารถในการแก้ปัญหาของเด็กปฐมวัยโดยใช้กระบวนการวางแผนปฏิบัติ ทบทวน. ปรินญานิพนธ์ กศ.ม. (การศึกษาปฐมวัย). กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- ชไมมน ศรีสุภะ. (2540). การศึกษาความสัมพันธ์ทางสังคมของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์เป็นกลุ่มแบบวางแผน ปฏิบัติ ทบทวน และแบบปกติ. ปรินญานิพนธ์ กศ.ม. (การศึกษาปฐมวัย). กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- ณรงค์ ทิพนก. (2541, พฤศจิกายน-ธันวาคม). "การพัฒนาเด็กอนุบาลโดยการบูรณาการความรู้ผ่านกิจกรรมและการเล่นตามหลักสูตรก่อนประถมศึกษา พุทธศักราช 2540," การศึกษาท้องถิ่น. 2(6) : 8-16.
- ณัฐพร พงษ์สิงห์. (2539). พฤติกรรมชอบสังคมของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการประสบการณ์การเล่นบล็อกกลางแจ้งเป็นกลุ่มอย่างมีแบบแผน. ปรินญานิพนธ์ กศ.ม. (การศึกษาปฐมวัย). กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- ทัศนมา ระเบียบดี. (2531, มิถุนายน-กันยายน). "การพัฒนาความภาคภูมิใจในตนเองจะสร้างให้เด็กมีคุณภาพได้อย่างไร," ศึกษาสาร. 12(ฉบับพิเศษ) : 44.
- ทัศนัย อุดมพันธ์. (2541). พฤติกรรมชอบสังคมของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการประสบการณ์การเล่นบล็อกกลางแจ้งเป็นกลุ่มอย่างมีแบบแผน. ปรินญานิพนธ์ กศ.ม. (การศึกษาปฐมวัย). กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- ทิตนา แหมมณี และคณะ. (2536). หลักการและรูปแบบการพัฒนาเด็กปฐมวัยตามวิถีชีวิตไทย. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ทองคำ บุญประเสริฐดี. (2535). การทดลองการใช้กระบวนการกลุ่มสัมพันธ์พัฒนาความสามารถทางสติปัญญาและความสามารถทางสังคมของเด็กระดับก่อนประถมศึกษา. ปรินญานิพนธ์ กศ.ม. (จิตวิทยาพัฒนาการ). กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- นภาพร แซ่เลื่อง. (2539). การพัฒนาความรู้สึที่ดีต่อตนเองของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์แบบครูเน้นคุณค่าในตัวเด็ก. ปรินญานิพนธ์ กศ.ม. (การศึกษาปฐมวัย). กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- นันทา กัญมาศ. (2541). ครอบครัวกับการพยายามฆ่าตัวตายของโรงพยาบาลพระปกเกล้า. กรุงเทพฯ : กรมสุขภาพจิต.
- ✓ นาดยา วงศ์หลักภัย. (2532). ผลของกลุ่มจิตสัมพันธ์ที่มีต่อการเห็นคุณค่าในตนเองของวัยรุ่น. ปรินญานิพนธ์ กศ.ม. (จิตวิทยา). กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.
- บุญเชิด ภิญโญนันตพงษ์. (2526). การทดสอบแบบอิงเกณฑ์ : แนวคิดและวิธีการ. กรุงเทพฯ : ภาควิชาพื้นฐานการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- บุษบง ดันติวงศ์. (2535). "แนวทางในการสอนให้เด็กควบคุมตนเอง," ในเอกสารประกอบการสัมมนา เรื่อง มิติใหม่กับการสอนระดับปฐมวัย 9-10 กันยายน. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ประเทิน มหาจันทร์. (2536). สอนเด็กให้มีความนับถือตนเอง. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์.
- ผ่องพรรณ เกิดพิทักษ์. (2536). การปรับพฤติกรรมเบื้องต้น. กรุงเทพฯ : ม.ป.พ.
- พัชนี วรกวิน. (2522). จิตวิทยาสังคม. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์สถานสงเคราะห์ปากเกร็ด.

- พัฒนา ชัยพงศ์. (2530). การจัดประสบการณ์และกิจกรรมสำหรับเด็กระดับปฐมวัย. ในเอกสารการบรรยาย ชุดที่ 8 แผนการศึกษาปฐมวัย. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- _____. (2531). การจัดประสบการณ์และกิจกรรมสำหรับเด็กระดับก่อนประถมศึกษา. ชุดฝึกอบรม บุคลากรระดับก่อนประถมศึกษา. หน่วยที่ 2. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน. กรุงเทพฯ : รุ่งศิลป์การพิมพ์.
- พาชื่น เพชรพิพัฒน์. (2543). เลี้ยงลูกสไตล์อเมริกัน. กรุงเทพฯ : เอมีเทรตดิง.
- ไพรัช, อัลวิน เอช. และ แพร์รี,เจย์ เอ. (2528). 101 วิธีช่วยให้เด็กฉลาด = 101 Ways To Boost your Child's Self-Esteem. รักนิษา แปลและเรียบเรียง. กรุงเทพฯ : เทพประทานพร.
- ภรณ์ คุรุรัตน์. (2532). "ปฏิสัมพันธ์กับการสร้างความเชื่อมั่น," ใน เอกสารประกอบการประชุมสัมมนา การพัฒนาอนุบาลศึกษา. วันที่ 3-5 เมษายน 2532.
- ✓ มาศสวรรค์ พัฒนานุพงษ์. (2531). เลี้ยงลูกให้เป็นตัวของตัวเอง. กรุงเทพฯ : รุ่งแสงการพิมพ์.
- เยาวพา เดชะคุปต์. (2542). การจัดการศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัย. พิมพ์ครั้งที่ 3 กรุงเทพฯ : เอพี กราฟฟิกส์ ดีไซน์.
- รัศมี โพนเมืองหล้า. (2543). การศึกษาการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กปัญญาเลิศที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ต่ำกว่าความสามารถที่แท้จริงจากการจัดกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์. ปรินญาณินพนธ์ กศ.ม. (การศึกษาพิเศษ). กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ. (2538). เทคนิคการวิจัยทางการศึกษา. พิมพ์ครั้งที่ 5 กรุงเทพฯ : สุวีริยาสาส์น.
- วรภรณ์ รักรัตน์. (2542). "การจัดกิจกรรมประจำวันเพื่อพัฒนาเด็ก," ใน เอกสารประกอบการอบรมครูโรงเรียน เอกชนระดับก่อนประถมศึกษา. หน้า 159-179. กรุงเทพฯ : ชูรสภา.
- วรลี โกศัย. (2540). ผลของการเล่นเกมแบบร่วมมือนอกห้องเรียนที่มีต่อพฤติกรรมชอบสังคมของเด็กปฐมวัย. ปรินญาณินพนธ์ กศ.ม. (การศึกษาปฐมวัย). กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- วัชรีย์ อุจะรัตน์, รัชวัลย์ บุญโถม และโนรี ใจหาญ. (2541, มกราคม-เมษายน). "พฤติกรรมการทำร้ายตนเองของผู้พยายามฆ่าตัวตายที่มารับบริการในโรงพยาบาลของรัฐที่จังหวัดระยอง," วารสารสุขภาพจิตและจิตเวช. 1(1) : 13.
- วัฒนา มัคคสมัน. (2539). การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนตามหลักการสอนแบบโครงการเพื่อเสริมสร้าง การเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กวัยอนุบาล. ปรินญาณินพนธ์ ค.ด. (หลักสูตรและการสอน). กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร
- วันทนีย์ เหมาะะผดุงกุล. (2535). พัฒนาการด้านสติปัญญาของเด็กก่อนประถมศึกษาที่ครูมีการใช้คำถามใน ระหว่างการทำกิจกรรมและหลังการทำกิจกรรมในวงกลม. ปรินญาณินพนธ์ กศ.ม. (การศึกษาปฐมวัย). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- วารุณี เจริญรัตน์โชติ. (2543). แนวโน้มและอัตราการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมความเชื่อมั่นในตนเองของเด็ก ปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์แบบปฏิบัติการทดลอง. ปรินญาณินพนธ์ กศ.ม. (การศึกษาปฐมวัย). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.

- วีระ ไทยพานิช. (2529). 57 วิธีสอน. กรุงเทพฯ : ภาควิชาเทคโนโลยีทางการศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- สยมพร เค – ไพบุลย์. (2544). ทำอย่างไรเด็กจึงจะมีความภูมิใจในตนเองและมีความสุข. กรุงเทพฯ : ไทยเจริญการพิมพ์.
- สุโขทัยธรรมาริราช, มหาวิทยาลัย. (2526). เอกสารการสอนชุดวิชาพฤติกรรมการสอนเด็กปฐมวัยศึกษา. หน่วยที่ 6-10 พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : กราฟฟิคอาร์ต.
- _____. (2543). เอกสารการสอนชุดวิชาสถิติ วิจัย และการประเมินผลการศึกษา ชุดปรับปรุง. หน่วยที่ 9-15 พิมพ์ครั้งที่ 10. นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาริราช.
- สิริมา ภิญโญอนันตพงษ์. (2538). แนวการจัดประสบการณ์ปฐมวัยศึกษา. กรุงเทพฯ : ดวงกมล.
- สุกัญญา ธีราวรรณ และอัญชลี แจ่มเจริญ. (2523). หลักการสอนและการเตรียมประสบการณ์ภาคปฏิบัติ. กรุงเทพฯ : ภาควิชาหลักสูตรและการสอน. วิทยาลัยครูสวนสุนันทา.
- สุดาทิพย์ ภูพานิช. (2536). การจัดกิจกรรมในวงกลมเป็นกลุ่มย่อยที่มีต่อความสามารถในการรับรู้และเข้าใจทักษะของผู้อื่นของเด็กปฐมวัย. ปรินญานิพนธ์ กศ.ม. (การศึกษาปฐมวัย). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- สุรางค์ ไคว์ตระกูล. (2541). จิตวิทยาการศึกษา. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุวรรณี พุทธิศรี. (2543, สิงหาคม). "Self-esteem นั้นสำคัญนะ : เรื่องดี ๆ ของการรู้สึก "ดี" กับตัวเอง," นิตยสารรักลูก. 18(211) : 164-165.
- สำนักงานศึกษา กรุงเทพมหานคร. (2543). แผนการจัดประสบการณ์ชั้นอนุบาลปีที่ 1 และชั้นอนุบาลปีที่ 2 กรุงเทพฯ : หน่วยงานศึกษานิเทศก์ สำนักงานฯ.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2528). คู่มือการจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา. พิมพ์ครั้งที่ 2 กรุงเทพฯ : ศึกษานิเทศก์ สำนักงานฯ.
- _____. (2536). แผนการจัดประสบการณ์ชั้นอนุบาลปีที่ 1 เล่ม 1. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- _____. (2537). แผนการจัดประสบการณ์ชั้นอนุบาลปีที่ 2 เล่ม 1. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2536). แนวการจัดประสบการณ์ระดับอนุบาลศึกษา. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- _____. (2542). การเรียนรู้ของเด็กปฐมวัย (3-5 ปี) : แนวคิดของกลุ่มนักการศึกษา. กรุงเทพฯ สำนักงานฯ.
- _____. (2543). ปฏิรูปการเรียนรู้ผู้เรียนสำคัญที่สุด. กรุงเทพฯ : สำนักงานฯ.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน. (2536). กิจกรรมส่งเสริมพัฒนาการเด็กอนุบาล (กิจกรรมในวงกลม). กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- อนุบาลรักลูก. (2538). ฝึกความนับถือตนเองในเด็ก (เอกสารประกอบการสัมมนา). กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ม.ป.พ.
- อารี พันธุ์ณี. (2542, เมษายน). "ความรู้สึกภาคภูมิใจตัวเอง สร้างเสริมได้อย่างไร," วารสารการศึกษาปฐมวัย. 3(2) : 57-59.

- อารีรัตน์ ญาณะศร. (2544). พฤติกรรมความร่วมมือของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์การประกอบอาหารเป็นกลุ่ม. ปริญญาโท กศ.ม. (การศึกษาปฐมวัย). กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- อุมาพร ตรังคสมบัติ. (2543). EVEREST พาลูกค้นหาความนับถือตนเอง. กรุงเทพฯ : ชันดำการพิมพ์.
- Amidon, E.J. (1967). *Interaction Analysis*. Massachusetts : Addison Wesley Publishing.
- Billman, J., & Sherman, J.A. (1996). *Observation and Participation in Early Childhood Setting*. Boston : Allyn and Bacon.
- Bruno, F.J. (1983). *Adjustment and Personal Growth : Seven Pathway*. 2nd. New York : John Wiley & Sons.
- Burry – Stock, J. and others. (1996, April). "Rater Agreement Indexes for Performance Assessment," *Educational and Psychological Measurement*. 56(2) : 256.
- Coopersmith, S. (1981). *The Antecedent of Self-Esteem*. 2nd ed. California : Consulting Psychologists Press.
- _____. (1984). *SEI : Self-Esteem*. 2nd ed. California : Consulting Psychologists Press.
- Cypert, S.A. (1994). *The Power of Self – Esteem*. New York : Amacom.
- Erikson, E.H. (1975). *Childhood and Society*. New York : Merton.
- Hamachek, D. (1995). *Psychology in Teaching, Learning and Growth*. 5th ed. Boston : Allyn & Bacon.
- Hill, T., & Reed, K. (1990). "Promoting Social Competence at Preschool : The Implementation of a Cooperative Games Program," *Early Childhood Development & Care*. (59) : 11-12.
- Keller, P.N. (1993). *Examining the effectiveness of a Self-Esteem Enhancement Program (Kindergarten, First-Grade)*. Doctoral Dissertation, University of Missouri-Saint Louis.
- Lovell, R.B. (1980). *Adult Learning*. New York : Redwood Burn.
- Maslow, A.M. (1954). *Motivation and Personnality*. New York : Harper & Row.
- McMillan, J.H. and others. (1995, March). "Self-Oriented Self-Esteem Self-Destructs," *The Education Digest*. 60 (7) : 9-11.
- McNeil, E.B. (1975). *The Psychology of Being Human*. New York : A Department of Publishers.
- Rogers, C.R. (1970). *Encounter Groups*. Great Britain : Charles E. Merrill.
- Roger – Warren, A., & Donald, M.B. (1976). "Correspondence Between Saying and Doing : Teaching Children to Share and Praise," *Journal of Applied Behavior Analysis*. 9 : 334-355.
- Sasse, C.R. (1978). *Person to Person*. Peoria, Illinois : Bennett.
- Siann, G. (1980). *Educational Psychology in a Changing World*. London : George Allen and Unwin.
- Telfort, S.M. (1999, February). "Multicultural education : Enhancing self-esteem and increasing Cooperative Learning behaviors across ethnic/cultural boundaries in public school elementary Students," *Dissertation abstracts international*. – A. (CD-ROM). 59(8) : 2861.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

คู่มือการใช้แผนการสอนแบบจิตปัญญา

ตัวอย่างแผนการสอนแบบจิตปัญญา

คู่มือการใช้แผนการสอนแบบจิตปัญญา

หลักการและเหตุผล

การสอนแบบจิตปัญญา เป็นวิธีการสอนที่ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง โดยเน้นกระบวนการสอนที่ให้ผู้เรียนกระทำด้วยความคิด การแสดงออก เรียนรู้แบบร่วมมือ เรียนรู้ด้วยการค้นพบ และมีความก้าวหน้าในการเรียนรู้ มุ่งให้เกิดการตระหนักรู้ตนเอง การเจริญงอกงามทางปัญญา การเปลี่ยนพฤติกรรมไปในทางที่ดี และการเรียนรู้ตลอดชีวิต ในการจัดกิจกรรมการสอนแบบจิตปัญญามีแนวคิดที่ว่า การสอนเป็นการส่งเสริมปัญญาด้วยการเพิ่มความรู้อะไรให้ผู้เรียนให้สามารถนำไปใช้ในการดำรงชีวิตได้อย่างมีคุณภาพ เป็นผู้มีฉลาดทางปัญญาและความฉลาดทางอารมณ์ ผู้เรียนเรียนรู้อย่างเข้าใจและจำได้ และสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ดี ทั้งนี้ครูมีบทบาทในการกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ สร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่อบอุ่น เพลิดเพลิน แสดงการยอมรับในความสามารถ และความแตกต่างของผู้เรียน พร้อมชี้แนะและเสริมข้อความรู้ที่ทำให้ผู้เรียนค้นพบและรู้ด้วยตนเอง เพื่อพัฒนาความภาคภูมิใจในตนเองให้เกิดขึ้นกับเด็กปฐมวัย

จุดมุ่งหมาย

เพื่อส่งเสริมให้เด็กปฐมวัยมีความภาคภูมิใจในตนเองด้านเห็นคุณค่าในตนเอง เห็นคุณค่าผู้อื่น มีความเชื่อมั่นในตนเอง และมีจิตใจดี

หลักการจัดกิจกรรม

1. กิจกรรมนี้จัดในช่วงกิจกรรมในวงกลม
2. การปฏิบัติกิจกรรมดำเนินตามลำดับขั้นตอน ดังนี้

2.1 ขั้นนำ

เตรียมเด็กให้พร้อมเรียนโดยใช้กิจกรรมต่าง ๆ เช่น การสนทนา เล่านิทาน ร้องเพลง

ปริศนาคำทาย เพื่อนำเข้าสู่บทเรียน ครูบอกจุดประสงค์การเรียนรู้

2.2 ขั้นกิจกรรม

ครูดำเนินกิจกรรมการสอน โดยใช้กระบวนการจัดกิจกรรมที่เน้นการกระทำด้วยความคิด การแสดงออก เรียนรู้แบบร่วมมือ เรียนรู้ด้วยการค้นพบ และทราบถึงความก้าวหน้าในการเรียนรู้ของตนเอง ซึ่งให้ในการเรียนแต่ละเรื่อง เด็กต้องมีกิจกรรมกลุ่ม การนำเสนอผลงาน การประเมินการเรียนรู้ร่วมกับครู โดยครูเป็นผู้ประเมินหรือตั้งคำถามให้เด็กประเมินตนเองและเพื่อน

2.3 ขั้นสรุป

เด็กและครูร่วมกันสรุปมโนทัศน์เรื่องที่เรียนด้วยกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง เช่น ตอบคำถาม สาทิต หรือเสนอผลงานตามลักษณะเนื้อหา

บทบาทครู

ในการจัดกิจกรรมการสอนแบบจิตปัญญา ปฏิบัติดังนี้

1. ศึกษาแผนการสอนแบบจิตปัญญาให้เข้าใจอย่างชัดเจนก่อนลงมือจัดกิจกรรม
2. จัดเตรียมสื่ออุปกรณ์ประกอบกิจกรรมให้พร้อม

3. เตรียมความพร้อมของผู้เรียนด้วยกิจกรรมที่ครูเลือกสรรเพื่อนำเข้าสู่เรื่องที่เรียน
4. บอกจุดประสงค์การเรียนรู้และวิธีการสอน
5. ดำเนินกิจกรรมการสอนตามแผนการสอน ขณะดำเนินกิจกรรมครูต้องประเมินตนเองตลอดเวลาว่ากิจกรรมนั้นกระตุ้นให้คิดหรือไม่ ผู้เรียนได้แสดงออกจริงไหม เรียนรู้แบบร่วมมือหรือไม่ เด็กเรียนรู้อะไรเพิ่มขึ้น
6. ให้ผู้เรียนนำเสนอผลงานกลุ่ม โดยครูวิเคราะห์ผลงานและป้อนข้อมูลกลับให้ผู้เรียนเห็นข้อผิดพลาดและข้อความรู้เพิ่มเติม โดยบรรยากาศการเรียนรู้ต้องมีความเป็นกันเอง หลีกเลี่ยงการพูดหรือการกระทำที่ทำให้ผู้เรียนเกิดความคับข้องใจหรืออาย ครูต้องตระหนักในความแตกต่างของผู้เรียน พร้อมแสดงการยอมรับช่วยชี้แนะและเสริมข้อความรู้ที่ทำให้ผู้เรียนค้นพบและรู้ด้วยตนเองมากที่สุด
7. จูงใจให้ผู้เรียนสนใจกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง ต้องทำให้ผู้เรียนเห็นว่า ครูใส่ใจต่อสิ่งที่เกิดขึ้นในชั้นเรียนเสมอ พร้อมชี้แนะสิ่งที่นำไปสู่การเรียนรู้ตามจุดประสงค์
8. ใกล้ชิดกับผู้เรียน ติดตามการเรียนรู้ของผู้เรียน เข้าร่วมในการทำงานกลุ่มกับผู้เรียน ด้วยการแจกอุปกรณ์ด้วยตนเอง ทำตัวเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่ม
9. สรุปมโนทัศน์เรื่องที่เรียน
10. เริ่มการสอนตรงเวลาและจบตรงเวลาที่กำหนดในแผนการสอน

บทบาทเด็ก

1. ปฏิบัติการคิดและแสดงออกด้วยตนเองและร่วมกับกลุ่มในการทำกิจกรรมทุกครั้ง
2. นำเสนอผลงาน
3. ประเมินการเรียนรู้ร่วมกับครู

หัวข้อการสอน

สัปดาห์ที่ 1 เรื่องการดูแลสุขภาพอนามัยตนเอง

- การแต่งกาย
- การล้างมือ
- อาหารดีมีประโยชน์

สัปดาห์ที่ 2 เรื่องการรักษาความสะอาดของโรงเรียน

- การทิ้งขยะให้ถูกที่
- โรงเรียนสะอาด
- การจัดห้องเรียน

สัปดาห์ที่ 3 เรื่องการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในชุมชน

- การปลูกต้นไม้
- การดูแลรักษาแม่น้ำลำคลอง
- การดูแลรักษาสาธารณสมบัติ

สัปดาห์ที่ 4 เรื่องการคมนาคม

- การคมนาคมทางบก
- การคมนาคมทางน้ำ
- การคมนาคมทางอากาศ

สัปดาห์ที่ 5 เรื่องความปลอดภัยในการเดินทาง

- การปฏิบัติตามสัญญาณจราจร
- การปฏิบัติในการโดยสารยานพาหนะ
- การใช้สะพานลอยและทางม้าลาย

สัปดาห์ที่ 6 เรื่องประเภทของสัตว์

- สัตว์บก
- สัตว์น้ำ
- สัตว์ป่า

สัปดาห์ที่ 7 เรื่องประโยชน์ของสัตว์

- สัตว์เลี้ยงไว้เป็นอาหาร
- สัตว์เลี้ยงไว้ใช้งาน
- สัตว์เลี้ยงไว้ดูเล่น

สัปดาห์ที่ 8 เรื่องปรากฏการณ์ธรรมชาติ

- กลางวัน-กลางคืน
- รุ่งกีนน้ำ
- ฤดูกาล

ตัวอย่าง

แผนการสอนเรื่องอาหารดีมีประโยชน์

ชั้น อนุบาลปีที่ 1

เวลาสอน 20 นาที

มโนทัศน์ที่ต้องเรียน

ข้าว นม ไข่ ผัก และผลไม้ เป็นอาหารที่มีประโยชน์ เราควรรับประทานเพื่อให้ร่างกายเติบโต และแข็งแรง

จุดประสงค์หลัก

ส่งเสริมความเชื่อมั่นในตนเองด้านกล้าพูด และกล้าตัดสินใจ

จุดประสงค์รอง

1. พัฒนาการรับรู้ทางสายตา
2. รู้จักอาหารที่มีประโยชน์/พัฒนาทักษะการจำแนกอาหาร

กิจกรรมหลัก จำแนกอาหารที่มีประโยชน์และไม่มีประโยชน์

กิจกรรมรอง เล่นเกมจำแนกอาหาร

กิจกรรมการเรียนรู้การสอน	สื่อการสอน	บทบาทครู
ขั้นนำ (3 นาที) -นำตัวอย่างอาหารจริงมาให้เด็กดู 1 ชุด (เช่น ข้าว และกับข้าว หรือข้าวราดแกง) -บอกจุดประสงค์ว่าจะเรียนเรื่องอาหารที่มีประโยชน์	-อาหารจริง 1 ชุด	-ครูเตรียมความพร้อมโดยการนำอาหารมาสนทนากับเด็ก
ขั้นกิจกรรม (12 นาที) -เด็กแบ่งกลุ่ม 5 คน ตามอาหารเข้าที่เด็กรับประทาน -เด็กส่งตัวแทนรับอาหารกลุ่มละ 1 ชุด -เด็กแต่ละกลุ่มสนทนาเกี่ยวกับอาหารที่ได้รับ และช่วยกันจำแนกอาหารตามความคิดของกลุ่ม (A,C,B) -เด็กแต่ละกลุ่มนำเสนอถึงสิ่งที่กลุ่มจำแนกร่วมกัน (B) -เด็กและครูร่วมกันแสดงความคิดเห็นเพื่อจำแนกอาหารออกเป็น 2 กลุ่ม คือ อาหารที่มีประโยชน์และไม่มีประโยชน์ (D)	-อาหาร 1 ชุด ได้แก่ แขนวิส ไข่ต้ม ยี่ม โฉก มาม่่า กล้วย ฝรัง นม ข้าวพอง ขนมซองละ 5 บาท	-ครูแนะนำกิจกรรม -จัดและแจกอุปกรณ์ให้กับเด็ก -ครูนิเทศและตอบคำถามเด็กโดยเน้นความรู้ตามจุดประสงค์ -ครูตั้งคำถามหรือให้ความรู้เพื่อสร้างมโนทัศน์ที่ชัดเจนให้เด็ก
ขั้นสรุป (5 นาที) -เด็กและครูนำอาหารทั้งหมดมาวางรวมกันและแข่งขันแยกประเภทอาหารที่มีประโยชน์และไม่มีประโยชน์ต่อร่างกาย	-อาหาร 1 ชุด	-เสริมความภาคภูมิใจโดยกล่าวคำชมเชยและให้เด็กปรบมือให้กับเพื่อน ๆ ที่จำแนกอาหารได้

-ปรับมือให้กับกลุ่มที่แยกอาหารได้ถูกต้อง -เด็กและครูร่วมกันสรุปว่า อาหารที่วางขายมีมากมาย เราควรเลือกอาหารที่มีประโยชน์ต่อร่างกาย จะทำให้เรา เติบโตและแข็งแรง(P)		ถูกต้อง -ครูให้ความรู้ตามมโนทัศน์ -ประเมินความภาคภูมิใจด้านมีความเชื่อมั่นในตนเอง
--	--	--

สื่อการสอน

1. อาหารจริง เช่น ข้าวมันไก่ ข้าวราดแกง จำนวน 1 ชุด
2. อาหารสำหรับกลุ่มประกอบด้วย แชนวิส มาม่า โค้ก ขนมข้าวพอง อมยิ้ม นม ขนมซองละ 5 บาท
กล้วย ฝรั่ง
3. แบบประเมินความภาคภูมิใจในตนเองด้านมีความเชื่อมั่นในตนเอง

แผนการสอนเรื่องการทำขยะให้ถูกที่

ชั้น อนุบาลปีที่ 1

เวลาสอน 20 นาที

มโนทัศน์ที่ต้องเรียน

การทำขยะถูกที่เป็นวิธีการที่ทำให้คนรู้จักจำแนกขยะเพื่อการกำจัดที่ถูกต้อง เช่น ผัง เผา ของที่กำจัดเฉพาะ หรือนำกลับมาใช้ใหม่

จุดประสงค์หลัก

ส่งเสริมการมีจิตใจดีด้านช่วยเหลือแนะนำและแบ่งปันของให้เพื่อน

จุดประสงค์รอง

1. พัฒนากล้ามเนื้อเล็ก
2. สามารถจำแนกขยะและทิ้งได้ถูกที่

กิจกรรมหลัก จำแนกขยะและนำไปทิ้งในถังขยะตามประเภท

กิจกรรมรอง ไม่มี

กิจกรรมการเรียนรู้การสอน	สื่อการสอน	บทบาทครู
ขั้นนำ (3 นาที) - เด็กและครูสนทนาเรื่องขยะ - ครูบอกจุดประสงค์การเรียนรู้	- ขยะแห้ง, เปียก	- ครูเตรียมความพร้อมโดยการสนทนาเรื่องขยะ
ขั้นกิจกรรม (12 นาที) - เด็กแบ่งกลุ่มละ 5 คน ตามชนิดของขยะที่ได้รับ - ครูเล่านิทานเรื่องตุ๊ดตู่อยากได้ของเล่น และให้เด็กแต่ละกลุ่มประดิษฐ์ของเล่นให้ตุ๊ดตู่จากขยะที่ได้รับ (C,A,B) - เมื่อเด็กประดิษฐ์ของเล่นเสร็จ นำแสดงหน้าชั้นและวางไว้ในที่แสดงผลงานหน้าชั้น - ครูนำกล่อง 3 ใบ มาวางหน้าชั้นซึ่งแยกเป็นกล่องใส่ขยะสำหรับนำไปเผา นำไปฝัง นำไปกำจัดเฉพาะ - เด็กแต่ละกลุ่มช่วยกันคิดแยกขยะและนำไปใส่ในกล่องตามประเภท (A,C,D) - เด็กและครูร่วมกันออกความเห็นว่าคุณหรือผิดแล้วให้ย้ายใส่ในกล่องที่ถูกต้อง (B) - เสร็จแล้วช่วยกันปรบมือ	- ภาพกระดาษ ถ่านไฟฉาย และ ไข่ม้วน - นิทานเรื่องตุ๊ดตู่ อยากได้ของเล่น - อุปกรณ์กลุ่ม เช่น กล่องสบู กล่องยาสีฟัน กาว กรรไกร - ขยะต่าง ๆ เช่น ถูพลาสติก เศษ กระดาษ ไข่ม้วน ถ่านไฟฉาย เศษอาหาร	- ครูแนะนำกิจกรรม - ครูจัดและแจกอุปกรณ์ให้เด็ก - ครูนิเทศและตอบคำถามเด็ก โดยเน้นความรู้ตามจุดประสงค์ - ครูกระตุ้นให้เด็กช่วยเหลือและ แบ่งปันของให้เพื่อนในกลุ่ม - ครูตั้งคำถามหรือให้ความรู้เพื่อ สร้างมโนทัศน์ที่ชัดเจนให้กับ เด็ก - เสริมความภาคภูมิใจในตนเอง โดยการยกย่องชมเชยกลุ่มที่ ประดิษฐ์ของเล่นเสร็จและแยก ขยะได้ถูกต้อง

ขั้นสรุป (5 นาที) 1.เด็กและครูช่วยกันตอบคำถาม - ก่อนนำขยะไปทิ้งต้องทำอะไร - ทำไมต้องทำอย่างนั้น - เราจะนำขยะไปทิ้งที่ไหน - ทำไมต้องทิ้งขยะในถังขยะ 2.เด็กและครูช่วยกันสรุปว่า การทิ้งขยะที่ถูกต้องเป็นวิธีการที่ทำให้คนรู้จักจำแนกขยะเพื่อการกำจัดได้ถูกต้อง เช่น นำไปฝัง เผา หรือนำกลับมาใช้ใหม่ เป็นการลดจำนวนของขยะลง (P)	-	-ครูให้ความรู้ตามมโนทัศน์ -ครูประเมินการเรียนรู้โดยใช้แบบประเมินความภาคภูมิใจในตนเองด้านมีจิตใจดี
---	---	---

สื่อการสอน

1. นิทานเรื่องตุ๊ดตู่อยากได้ของเล่น
2. อุปกรณ์กลุ่ม คือ ขยะ 1 ถัง ประกอบด้วย เศษกระดาษ กล่องยาสีฟัน กล่องสบู่ ถุงพลาสติก ใบไม้ ถ่านไฟฉาย เศษอาหาร กาว เชือก กรรไกร
3. กล่อง 3 ใบ สำหรับใส่ขยะแยกตามประเภท
4. แบบประเมินความภาคภูมิใจในตนเองด้านมีจิตใจดี

แผนการสอนที่ 3.3 การดูแลรักษาสาธารณสมบัติ

ชั้น อนุบาลปีที่ 1

เวลาสอน 20 นาที

มโนทัศน์ที่ต้องเรียน

สิ่งของที่ใช้ร่วมกัน เช่น วัด ป้ายรณรงค์ ตู้โทรศัพท์ ตู้ไปรษณีย์ ถึงขยะ เรียกว่าสาธารณสมบัติ เราต้องช่วยกันดูแลและไม่ทำลาย

จุดประสงค์หลัก

ส่งเสริมการเห็นคุณค่าในตนเองด้านบอกเหตุผลและมีความรับผิดชอบ

จุดประสงค์รอง

1. พัฒนาภาษา และสังคม
2. สามารถยกตัวอย่างสาธารณสมบัติได้อย่างน้อย 1 อย่าง

กิจกรรมหลัก ทักษะศึกษาวัดเบญจมบพิตรและบริเวณใกล้เคียง

กิจกรรมรอง ไม่มี

กิจกรรมการเรียนการสอน	สื่อการสอน	บทบาทครู
ขั้นนำ (3 นาที) -เด็กและครูสนทนาประกอบภาพข่าวการทำลายสาธารณสมบัติ -ครูบอกจุดประสงค์การเรียนรู้	-ภาพข่าวสาธารณสมบัติถูกทำลายอย่างน้อย 1 ภาพ	-ครูเตรียมความพร้อมให้กับเด็กโดยการนำข่าวมาสนทนา
ขั้นกิจกรรม (12 นาที) -เด็กแบ่งกลุ่ม 3 กลุ่ม โดยการจับกลุ่มจำนวน 5 คน -เด็กและครูไปทัศนศึกษาวัดเบญจมบพิตรและบริเวณใกล้เคียง (A.) -เด็กส่งตัวแทนกลุ่มรับชุดภาพสาธารณสมบัติ -เด็กแต่ละกลุ่มเลือกภาพสาธารณสมบัติที่กลุ่มชอบมา 1 ภาพแล้วให้บอกประโยชน์ของสาธารณสมบัตินั้น และวิธีการดูแลรักษาคนละ 1 ข้อ ให้กลุ่มแบ่งกันว่าใครบอกประโยชน์ ใครบอกวิธีการดูแลรักษา แล้วมานำเสนอที่ละคน (A,B,C) -เด็กและครูช่วยกันเสนอความคิดเห็นว่าถูกต้องหรือไม่ (D) -ปรบมือให้กับเด็กที่ออกมานำเสนอ	-วัดเบญจมบพิตร -ชุดภาพสาธารณสมบัติและภาพลง ชุดละ 10 ภาพ (มีภาพสาธารณสมบัติ 6 ภาพ)	-ครูแนะนำกิจกรรมและวิธีปฏิบัติตนในการไปทัศนศึกษา -จัดและแจกอุปกรณ์ให้กับเด็ก -ครูนิเทศและตอบคำถามเด็กโดยเน้นความรู้ตามจุดประสงค์ -ครูประเมินการเรียนรู้ว่าเด็กเกิดการค้นพบตามมโนทัศน์หรือไม่

		-เสริมความภาคภูมิใจในตนเอง โดยการกล่าวคำชมเชยและให้ เพื่อน ๆ ปรบมือ
ขั้นสรุป (5 นาที) ครูตั้งคำถามให้เด็กตอบเพื่อทบทวนวิธีการดูแล สาธารณสมบัติ (P) -เด็กจะช่วยกันอย่างไรเพื่อให้น้ำในลำคลองสะอาด -เด็ก ๆ ควรทิ้งขยะลงพื้นถนนหรือไม่ เพราะเหตุใด -ถ้าเห็นคนกำลังขีดเขียน/ทำให้กำแพงวัดสกปรก เด็ก ๆ จะทำอะไร	-	-ครูให้ความรู้ตามมโนทัศน์ -ครูประเมินผลการเรียนรู้โดยใช้ แบบประเมินความภาคภูมิใจใน ตนเองด้านเห็นคุณค่าในตนเอง

สื่อการสอน

1. ภาพข่าวการทำลายสาธารณสมบัติ
2. วัดเบญจมบพิตรและบริเวณใกล้เคียง
3. ภาพสาธารณสมบัติขนาด 5.5 x 5.5 ซม. ได้แก่ วัด ป้ายรถเมล์ ตู้โทรศัพท์ ตู้ไปรษณีย์ ถนน แม่น้ำ
4. ภาพลง(ไม่ใช่สาธารณสมบัติ) ขนาด 5.5 x 5.5 ซม. ได้แก่ แพข้ามแม่น้ำ บ้าน โทรศัพท์มือถือ รถ
5. แบบประเมินความภาคภูมิใจในตนเองด้านเห็นคุณค่าในตนเอง

ภาคผนวก ข

คู่มือการใช้แบบประเมินความภาคภูมิใจในตนเองของเด็กปฐมวัย
รายการประเมินความภาคภูมิใจในตนเองของเด็กปฐมวัย

คู่มือการใช้แบบประเมินความภาคภูมิใจในตนเอง

ลักษณะทั่วไปของแบบประเมิน

แบบประเมินความภาคภูมิใจในตนเอง ประกอบด้วยสาระการประเมิน 2 ส่วน คือ

1. สถานการณ์ที่ใช้ในการประเมินพฤติกรรมความภาคภูมิใจในตนเอง
2. รายการประเมินพฤติกรรมความภาคภูมิใจในตนเอง

ลักษณะของแบบประเมินเป็นสถานการณ์จำลองที่เด็กต้องแสดงพฤติกรรมตามจุดประสงค์ของการประเมิน ประกอบด้วย 2 สถานการณ์ ดังนี้

สถานการณ์ที่ 1 จุดประสงค์เพื่อประเมินพฤติกรรมเห็นคุณค่าในตนเองและมีจิตใจดี

สถานการณ์ที่ 2 จุดประสงค์เพื่อประเมินความเชื่อมั่นในตนเองและเห็นคุณค่าผู้อื่น

การเตรียมการประเมิน

1. ผู้ดำเนินการประเมิน

1.1 มีผู้ช่วยวิจัย 1 คน โดยมีหลักในการเลือก ดังนี้

- เป็นครูที่มีวุฒิปริญญาตรี ครุศาสตร์บัณฑิต
- มีประสบการณ์ในการสอนเด็กปฐมวัยไม่น้อยกว่า 3 ปี

1.2 ผู้วิจัยและผู้ช่วยวิจัยต้องศึกษาคู่มือในการประเมินพฤติกรรมความภาคภูมิใจในตนเองให้เข้าใจกระบวนการทั้งหมดเพื่อให้เกิดความชำนาญในการใช้

2. สถานที่ในการประเมิน

- 2.1 จัดเตรียมสภาพแวดล้อมและอุปกรณ์ไว้ล่วงหน้า
- 2.2 ห้องที่ใช้ในการดำเนินกิจกรรมต้องมีความสงบปราศจากเสียงรบกวน

3. อุปกรณ์

- 3.1 คู่มือการใช้แบบประเมินพฤติกรรมความภาคภูมิใจในตนเองของเด็กปฐมวัย
- 3.2 แบบประเมินพฤติกรรมความภาคภูมิใจในตนเองของเด็กปฐมวัย
- 3.3 อุปกรณ์และสื่อในแต่ละสถานการณ์
- 3.4 นาฬิกาจับเวลา 1 เรือน

4. ผู้เข้ารับการประเมิน

ก่อนเริ่มการประเมิน ครูให้เด็กได้ทำธุระส่วนตัวให้เรียบร้อย เช่น ตีมน้ำ เข้าห้องน้ำ และเมื่ออยู่ในสถานการณ์ประเมิน ผู้วิจัยและผู้ช่วยวิจัยสนทนาคำถามความคุ้นเคยกับเด็ก

วิธีดำเนินการประเมิน

ในการประเมินผู้วิจัยและผู้ช่วยวิจัยดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

1. แบ่งเด็กเป็น 3 กลุ่ม ๆ ละ 5 คน
2. ให้เด็กเข้าอยู่ในสถานการณ์ครั้งละ 5 คน
3. ชี้แจงการทำกิจกรรม กำหนดข้อตกลง การใช้สัญญาณเมื่อหมดเวลา
4. เด็กทำกิจกรรมตามที่ได้รับมอบหมายตามสถานการณ์

5. ผู้วิจัยและผู้ช่วยวิจัยทำการประเมินเด็กเป็นรายบุคคล

6. ในสถานการณ์ที่ 1 เมื่อหมดเวลาผู้วิจัยและผู้ช่วยวิจัยทำการสัมภาษณ์เด็กเป็นรายบุคคล ให้เด็กตอบเหตุผลในการกระทำกิจกรรม

เกณฑ์การประเมินพฤติกรรมความภาคภูมิใจในตนเอง

เมื่อเด็กแสดงพฤติกรรมความภาคภูมิใจตรงกับรายการใด และระดับคะแนนตรงกับช่องใด ให้ทำเครื่องหมาย / ลงในช่องนั้น โดยทำการบันทึกลงในแบบประเมิน ดังนี้

ช่องระดับคะแนน 2 บันทึกเมื่อเด็กแสดงพฤติกรรมที่แสดงออกถึงความภาคภูมิใจในตนเองที่เหมาะสมที่สุด

ช่องระดับคะแนน 1 บันทึกเมื่อเด็กแสดงพฤติกรรมที่แสดงออกถึงความภาคภูมิใจในตนเองบ้างแต่ยังไม่เหมาะสม

ช่องระดับคะแนน 0 บันทึกเมื่อเด็กไม่แสดงพฤติกรรมที่แสดงออกถึงความภาคภูมิใจในตนเอง

สถานการณ์ที่ 1

ลักษณะสถานการณ์

เป็นสถานการณ์ที่กำหนดให้เด็กวาดภาพเครื่องเล่นในสนามเด็กเล่น โดยให้แต่ละคนวาดภาพเครื่องเล่นที่ตนเองชอบแล้วนำมาประกอบเป็นภาพเดียวกัน

จุดประสงค์

เพื่อประเมินพฤติกรรมความภาคภูมิใจในตนเองด้านเห็นคุณค่าในตนเองและมีจิตใจดี

เงื่อนไขในการประเมิน

1. สีเทียน กรรไกร และกาวมีจำนวนไม่เพียงพอกับจำนวนเด็ก
2. กำหนดเวลาให้ทำกิจกรรม 15 นาที

การเตรียมการประเมิน

1. จัดสถานที่ โต๊ะ เก้าอี้สำหรับทำกิจกรรม จำนวน 1 ชุด
2. ภาพเงื่อนไขกำหนดต้นไม้ 1 ต้น ขนาด 8 x 12 นิ้ว จำนวน 3 แผ่น
3. กระดาษวาดภาพ จำนวน 15 แผ่น
4. สีเทียนขนาดใหญ่ สีแดง สีเขียว สีน้ำเงิน สีเหลือง สีชมพู สีละ 1 แท่ง จำนวน 1 ชุด
5. กาวติดผนึก จำนวน 3 หลอด
6. กรรไกรตัดกระดาษ จำนวน 3 อัน
7. นาฬิกาจับเวลา 1 เรือน
8. แบบประเมินพฤติกรรมความภาคภูมิใจในตนเอง

วิธีดำเนินการประเมิน

1. ผู้วิจัยแบ่งเด็กเป็นกลุ่ม ๆ ละ 5 คน
2. ผู้วิจัยสนทนา บอกจุดประสงค์ แนะนำอุปกรณ์
3. ผู้วิจัยให้เด็กแต่ละกลุ่มวาดภาพเครื่องเล่นในสนามเด็กเล่นที่ตนเองชอบ เมื่อวาดภาพเสร็จใช้

กรรไกรตัดภาพและนำมาประกอบในภาพที่กำหนดให้

3. เด็กลงมือทำกิจกรรม ขณะที่เด็กทำกิจกรรมผู้วิจัยและผู้ช่วยวิจัยทำการประเมินพฤติกรรมความภาคภูมิใจในตนเองเป็นรายบุคคลลงในแบบบันทึกพฤติกรรม
4. เมื่อหมดเวลาผู้วิจัยและผู้ช่วยวิจัยสัมภาษณ์เด็กเป็นรายบุคคลให้เด็กตอบเหตุผลในการทำกิจกรรม

เกณฑ์การประเมินพฤติกรรมความภาคภูมิใจในตนเอง

1. ประเมินพฤติกรรมด้านเห็นคุณค่าในตนเอง ดังนี้
 - 1.1 ทำกิจกรรมได้ด้วยตนเอง
 - 1.2 บอกเหตุผลในการกระทำของตนเองได้
 - 1.3 มีความรับผิดชอบในการทำกิจกรรม
2. ประเมินพฤติกรรมด้านมีจิตใจดี ดังนี้
 - 2.1 ช่วยเหลือเมื่อเพื่อนต้องการความช่วยเหลือ
 - 2.2 แนะนำเมื่อเพื่อนต้องการความช่วยเหลือ
 - 2.3 ยินดีแบ่งปันของให้เพื่อน

สถานการณ์ที่ 2

ลักษณะสถานการณ์

เป็นสถานการณ์ที่กำหนดให้เด็กเล่นเกมภาพตัดต่อสัตว์ โดยให้เด็กแต่ละคนมีชิ้นส่วนของภาพที่ไม่เหมือนกันคนละ 3 ชิ้น นำมาประกอบให้เป็นภาพที่สมบูรณ์

จุดประสงค์

เพื่อประเมินพฤติกรรมความภาคภูมิใจในตนเองด้านมีความเชื่อมั่นในตนเองและเห็นคุณค่าผู้อื่น

เงื่อนไขในการประเมิน

1. เด็กได้รับชิ้นส่วนของภาพที่ไม่เหมือนกันคนละ 3 ชิ้น
2. เด็กต้องช่วยกันต่อภาพให้สมบูรณ์ภายในเวลา 20 นาที

การเตรียมการประเมิน

1. สถานที่ โต๊ะเก้าอี้ สำหรับเล่นเกมตัดต่อภาพ จำนวน 1 ชุด
2. ภาพสัตว์เลี้ยงและสัตว์ป่า ขนาด 8 X 12 นิ้ว 2 ชุด ๆ ละ 15 ชิ้น
3. กรอบภาพเปล่า ขนาด 9 X 13 นิ้ว สำหรับให้เด็กต่อภาพ จำนวน 1 แผ่น
4. นาฬิกาจับเวลา 1 เรือน
5. แบบประเมินพฤติกรรมความภาคภูมิใจในตนเอง

วิธีดำเนินการประเมิน

1. แบ่งเด็กเป็นกลุ่ม ๆ ละ 5 คน
2. ผู้วิจัยสนทนา บอกจุดประสงค์ แนะนำอุปกรณ์
3. ผู้วิจัยแจกชิ้นส่วนภาพสัตว์ที่ไม่เหมือนกันให้เด็กในกลุ่ม คนละ 3 ชิ้น
4. ผู้วิจัยให้เด็กแต่ละกลุ่มเล่นเกมตัดต่อภาพ เมื่อหมดเวลาเด็กนำผลงานมาส่งครู
5. เด็กเล่นเกมตัดต่อภาพสัตว์ ขณะที่เด็กทำกิจกรรมผู้วิจัยและผู้ช่วยวิจัยทำการประเมินพฤติกรรม

ความภาคภูมิใจในตนเองเป็นรายบุคคลลงในแบบบันทึกพฤติกรรม

เกณฑ์การประเมินพฤติกรรมความภาคภูมิใจในตนเอง

1. ประเมินพฤติกรรมด้านการมีความเชื่อมั่นในตนเอง ดังนี้
 - 1.1 กล้าพูดบอกความต้องการของตนเอง
 - 1.2 กล้าแสดงความคิดเห็นขณะทำกิจกรรม
 - 1.3 กล้าตัดสินใจกระทำการต่าง ๆ ด้วยความมั่นใจเมื่อครูหรือเพื่อนให้ออกสา
2. ประเมินพฤติกรรมด้านการเห็นคุณค่าผู้อื่น ดังนี้
 - 2.1 ให้เพื่อนมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม
 - 2.2 ยอมรับฟังความคิดเห็นของเพื่อน
 - 2.3 แสดงการยกย่องและชื่นชมเมื่อเพื่อนประสบความสำเร็จ

คำอธิบายเกณฑ์การให้คะแนนแบบประเมินพฤติกรรมความภาคภูมิใจในตนเอง

รายการ	พฤติกรรม	ระดับคะแนน
1. เห็นคุณค่าตนเอง		
1.1 ทำกิจกรรมได้ด้วยตนเอง	-เด็กทำกิจกรรมที่กำหนดได้ด้วยตนเอง	2
	-เด็กทำกิจกรรมที่กำหนดตามเพื่อนหรือตามครูบอก	1
	-เด็กไม่ทำกิจกรรมที่กำหนด	0
1.2 บอกเหตุผลในการกระทำของตนเองได้	-เด็กบอกเหตุผลในการทำกิจกรรมได้	2
	-เด็กบอกเหตุผลในการทำกิจกรรมได้แต่ไม่ชัดเจน	1
	-เด็กบอกเหตุผลในการทำกิจกรรมไม่ได้	0
1.3 มีความรับผิดชอบในการทำกิจกรรม	-เด็กทำกิจกรรมด้วยความตั้งใจและผลงานเสร็จภายในเวลาที่กำหนด	2
	-เด็กทำกิจกรรมด้วยความตั้งใจและได้ผลงานไม่น้อยกว่าร้อยละ 50	1
	-เด็กแสดงออกถึงความไม่ตั้งใจในการทำกิจกรรมและได้ผลงานต่ำกว่าร้อยละ 50	0
2. มีจิตใจดี		
2.1 ช่วยเหลือเมื่อเพื่อนต้องการความช่วยเหลือ	-เด็กให้ความช่วยเหลือเพื่อนอย่างเต็มใจทั้งที่เพื่อนขอร้องและไม่ขอร้อง	2
	-เด็กให้ความช่วยเหลือเพื่อนอย่างไม่เต็มใจ หรือเมื่อเพื่อนขอร้องเท่านั้น	1
	-เด็กไม่ช่วยเหลือเพื่อน	0
2.2 แนะนำเมื่อเพื่อนต้องการความช่วยเหลือ	-เด็กให้คำแนะนำเพื่อนอย่างเต็มใจทั้งที่เพื่อนขอร้องและไม่ขอร้อง	2
	-เด็กให้คำแนะนำเพื่อนอย่างไม่เต็มใจหรือเมื่อเพื่อนขอร้องเท่านั้น	1
	-เด็กไม่ให้คำแนะนำใด ๆ	0

รายการ	พฤติกรรม	ระดับคะแนน
2.3 ยินดีแบ่งปันของให้เพื่อน	-เด็กแบ่งปันของให้เพื่อนด้วยความเต็มใจโดยไม่ลังเล	2
	-เด็กแบ่งปันของให้เพื่อนด้วยความไม่เต็มใจและมีอาการลังเล	1
	-เด็กไม่แบ่งปันของให้เพื่อน	0
3. มีความเชื่อมั่นในตนเอง		
3.1 กล่าวพูดบอกความต้องการของตนเอง	-เด็กพูดบอกความต้องการของตนให้เพื่อนทราบด้วยความมั่นใจ	2
	-เด็กพูดบอกความต้องการของตนให้เพื่อนทราบโดยมีท่าทางลังเล	1
	-เด็กไม่พูดบอกความต้องการของตนให้เพื่อนทราบ	0
3.2 กล่าวแสดงความคิดเห็นขณะทำกิจกรรม	-เด็กพูดบอกความคิดเห็นของตนให้เพื่อนรับรู้	2
	-เด็กพูดบอกความคิดเห็นเฉพาะเมื่อเพื่อนซักถาม	1
	-เด็กไม่พูดบอกความคิดเห็นใด ๆ	0
3.3 กล่าวตัดสินใจกระทำสิ่งต่าง ๆ ด้วยความมั่นใจเมื่อครูหรือเพื่อนให้โอกาส	-เด็กตัดสินใจทำสิ่งต่าง ๆ ด้วยตนเอง	2
	-เด็กตัดสินใจทำสิ่งต่าง ๆ ตามเพื่อน	1
	-เด็กลังเลและต้องให้เพื่อนหรือครูบอกก่อนจึงทำ	0
4. เห็นคุณค่าผู้อื่น		
4.1 ให้เพื่อนมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม	-เด็กบอกหรือชักชวนให้เพื่อนได้มีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมอย่างเต็มที่	2
	-เด็กบอกหรือชักชวนให้เพื่อนได้มีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมบางอย่าง	1
	-เด็กไม่ให้เพื่อนมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม	0
4.2 ยอมรับฟังความคิดเห็นของเพื่อน	-เด็กยอมรับฟังความคิดเห็นของเพื่อนขณะทำกิจกรรมร่วมกัน	2
	-เด็กยอมรับฟังความคิดเห็นของเพื่อนเมื่อเห็นว่าเพื่อนคนอื่นยอมรับ	1
	-เด็กไม่ยอมรับฟังความคิดเห็นของเพื่อน	0

รายการ	พฤติกรรม	ระดับคะแนน
4.3 แสดงการยกย่องและชื่นชม เมื่อเพื่อนประสบความสำเร็จ	-เด็กแสดงอาการยินดีโดยการยิ้ม/ปรบมือ/ส่งเสียง/ กระโดดโลดเต้น หรือพูดชมเชยเมื่อเพื่อนทำกิจกรรม สำเร็จ	2
	-เด็กแสดงอาการยินดีหรือพูดชมเชยตามเพื่อนหรือเมื่อ ครูสั่ง	1
	-เด็กไม่แสดงอาการยินดี	0

แบบประเมินพฤติกรรมความภาคภูมิใจในตนเอง

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.

ชื่อผู้ประเมิน

คำชี้แจง ประเมินพฤติกรรมความภาคภูมิใจในตนเองของเด็กปฐมวัยตามรายละเอียดในหัวข้อต่าง ๆ แล้วขีดเครื่องหมาย / ลงในช่องระดับคะแนนที่เด็กแสดงพฤติกรรม

ชื่อเด็ก	1.		2.		3.		4.		5.			
	ระดับคะแนน		ระดับคะแนน		ระดับคะแนน		ระดับคะแนน		ระดับคะแนน			
	2	1	0	2	1	0	2	1	0	2	1	0
พฤติกรรมความภาคภูมิใจในตนเอง												
1. เห็นคุณค่าในตนเอง												
1.1 ทำกิจกรรมได้ด้วยตนเอง												
1.2 บอกเหตุผลในการกระทำของตนเองได้												
1.3 มีความรับผิดชอบในการทำกิจกรรม												
2. มีจิตใจดี												
2.1 ช่วยเหลือเมื่อเพื่อนต้องการความช่วยเหลือ												
2.2 แนะนำเมื่อเพื่อนต้องการความช่วยเหลือ												
2.3 ยินดีแบ่งปันของให้เพื่อน												
3. มีความเชื่อมั่นในตนเอง												
3.1 กล้าพูดบอกความต้องการของตนเอง												
3.2 กล้าแสดงความคิดเห็นขณะทำกิจกรรม												
3.3 กล้าตัดสินใจกระทำสิ่งต่าง ๆ ด้วยความมั่นใจ												
เมื่อครูหรือเพื่อนให้ออกัส												
4. เห็นคุณค่าผู้อื่น												
4.1 ให้เพื่อนมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม												
4.2 ยอมรับฟังความคิดเห็นของเพื่อน												
4.3 แสดงการยกย่องและชื่นชมเมื่อเพื่อนประสบความสำเร็จ												
รวมคะแนน												

ภาคผนวก ค
บัญชีรายชื่อผู้เชี่ยวชาญ

บัญชีรายชื่อผู้เชี่ยวชาญ

1. ผู้เชี่ยวชาญในการตรวจแผนการสอนแบบจิตปัญญา
 - 1.1 ผู้ช่วยศาสตราจารย์ อัญชลี ไสยวรรณ
อาจารย์ประจำภาควิชาการศึกษาปฐมวัย สถาบันราชภัฏพระนคร
 - 1.2 อาจารย์วรลี โกศัย
อาจารย์ประจำภาควิชาการศึกษาปฐมวัย สถาบันราชภัฏบุรีรัมย์
 - 1.3 อาจารย์พิทักษ์ชาติ สุวรรณไตรย์
อาจารย์โรงเรียนบ้านนาตะแบง 1 สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดมุกดาหาร
2. ผู้เชี่ยวชาญในการตรวจแบบประเมินความภาคภูมิใจในตนเอง
 - 2.1 รองศาสตราจารย์ ดร.อารี พันธุ์มี
อาจารย์ประจำภาควิชาจิตวิทยาการศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
 - 2.2 รองศาสตราจารย์ นิภา ศรีไพโรจน์
อาจารย์ประจำภาควิชาการวัดผลและวิจัยการศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
 - 2.3 อาจารย์นวพร แซ่เลื่อง
อาจารย์ประจำภาควิชาการศึกษาปฐมวัย สถาบันราชภัฏยะลา

ภาคผนวก ง

ตารางแสดงการหาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างพฤติกรรมกับจุดประสงค์ IOC

ตารางแสดงการหาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างพฤติกรรมกับจุดประสงค์ IOC

พฤติกรรมความภาคภูมิใจในตนเอง	ผู้เชี่ยวชาญ คนที่ 1	ผู้เชี่ยวชาญ คนที่ 2	ผู้เชี่ยวชาญ คนที่ 3	IOC
1. เห็นคุณค่าในตนเอง				
1.1 ทำกิจกรรมได้ด้วยตนเอง	1	1	0	0.67
1.2 บอกเหตุผลในการกระทำของตนเองได้	1	1	1	1.00
1.3 มีความรับผิดชอบในการทำกิจกรรม	0	1	1	0.67
2. มีจิตใจดี				
2.1 ช่วยเหลือเมื่อเพื่อนต้องการความช่วยเหลือ	1	1	1	1.00
2.2 แนะนำเมื่อเพื่อนต้องการความช่วยเหลือ	1	1	1	1.00
2.3 ยินดีแบ่งปันของให้เพื่อน	1	1	1	1.00
3. มีความเชื่อมั่นในตนเอง				
3.1 กล้าพูดบอกความต้องการของตนเอง	1	1	1	1.00
3.2 กล้าแสดงความคิดเห็นขณะทำกิจกรรม	1	1	1	1.00
3.3 กล้าตัดสินใจกระทำการต่าง ๆ ด้วยความมั่นใจเมื่อครูหรือเพื่อนให้โอกาส	1	1	1	1.00
4. เห็นคุณค่าผู้อื่น				
4.1 ให้เพื่อนมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม	1	1	1	1.00
4.2 ยอมรับฟังความคิดเห็นของเพื่อน	1	1	1	1.00
4.3 แสดงการยกย่องและชื่นชมเมื่อเพื่อนประสบความสำเร็จ	1	1	1	1.00

หมายเหตุ ผู้เชี่ยวชาญคนที่ 1 รองศาสตราจารย์ ดร.อารี พันธุ์ณี
 ผู้เชี่ยวชาญคนที่ 2 รองศาสตราจารย์นิภา ศรีไพโรจน์
 ผู้เชี่ยวชาญคนที่ 3 อาจารย์นพพร แซ่เลื่อง

ประวัติย่อผู้วิจัย

ประวัติย่อผู้วิจัย

ชื่อ ชื่อสกุล	นางเขาวนารถ เลหาบรรจง
สถานที่เกิด	อำเภอเมือง จังหวัดกระบี่
สถานที่อยู่ปัจจุบัน	197/1 หมู่บ้านสิรินทร์ หมู่ 7 ตำบลไสไทย อำเภอเมือง จังหวัดกระบี่ 81000 โทร. 075-622308
ตำแหน่งหน้าที่การงานในปัจจุบัน	อาจารย์ 2 ระดับ 6
สถานที่ทำงานปัจจุบัน	โรงเรียนอนุบาลกระบี่ อำเภอเมือง จังหวัดกระบี่
ประวัติการศึกษา	
พ.ศ. 2518	มัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนอำมาตย์พานิชนุกูล
พ.ศ. 2529	ประกาศนียบัตรพิเศษวิชาการศึกษา (พ.กศ.)
พ.ศ. 2530	ประกาศนียบัตรประโยคพิเศษมัธยม (พ.ม.)
พ.ศ. 2533	ศศ.บ.(สังคมศึกษา) มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
พ.ศ. 2536	ศศ.บ.(ปฐมวัยศึกษา) มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
พ.ศ. 2545	กศ.ม. (การศึกษาปฐมวัย) มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ